भारत सरकार **GOVERNMENT OF INDIA**

राष्ट्रीय पुस्तकालय, कलकत्ता । NATIONAL LIBRARY, CALCUTTA.

वर्ग संख्या 180 मि

Class No.

पुस्तक संख्या 82'

Book No.

रा० पु०/N. L. 38.

H7/Dte/NL/Cal/79-2,50,000-1-3-82-GIT G.

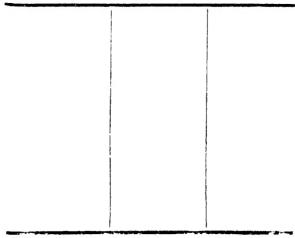
रा० पु०-44 N. L.-44

भारत सरकार GOVERNMENT OF INDIA राष्ट्रीय पुस्तकालय NATIONAL LIBRARY

कलकत्ता CALCUTTA

अंतिम अंकित दिनांक वाले दिन यह पुस्तक पुस्तकालय से ली गई थी । दो सप्ताह से अधिक समय तक पुस्तक रखने पर प्रतिदिन 6 पैसे की दर से विलम्ब शुल्क तिया जायगा ।

This book was taken from the Library on the date last stamped. A late fee of 6 P. will be charged for each day the book is kept beyond two weeks.

GMGIP (Pub. Unit), Sant. -- \$7-4LNL/80-20-8-80-250,000.

MÁNAVA-DHERMA-SÁSTRA.

VOLUME I.

SANSCRIT TEXT.

MÁNAVA-DHERMA-SÁSTRA;

OR

THE INSTITUTES OF MENU.

EDITED BY

GRAVES CHAMNEY HAUGHTON, M.A. F.R.S.

&c. &c. &c.

PROFESSOP OF HINDU LITERATURE IN THE EAST-INDIA COLLEGE.

VOLUME 1.

SANSCRIT TEXT.

LONDON:

PRINTED BY COX AND BAYLIS, GREAT QUEEN STREET, LINCOLN'S INN FIELDS.

1825.

THE KING.

SIRE:

A course of events, unparalleled in the history of mankind, has placed, among the subjects of the British Empire, a people renowned from the remotest antiquity for wisdom, civilization, and steadfast adherence to their peculiar religious opinions.

The Institutes or Menu are not only revered by this unvarying race of men, as they were by their primeval forefathers, but have moreover contributed to preserve, in pristine force, opinions, usages, and manners, which, by a law that reverses in the moral, what is observed in the material world, have only grown the stronger by the use of ages.

b

Security

Security of life and property, and toleration of opinions, which are dearer to them than both these objects, are all that is asked by this blameless race of men, in return for willing obedience and devoted attachment to British rule. That an expectation, so reasonable in itself, and so much in harmony with the spirit of your Majesty's reign, will not be disappointed, could scarcely have received a more gracious assurance, than is derived from the permission, vouchsafed by your Majesty, to place your August Name at the head of this ancient Code of Hindu Laws.

That your Majesty may long continue to extend the influence of your happy reign over the British Empire and its Dependencies, is the earnest prayer of

YOUR MAJESTY'S

Most faithful Subject,

and dutiful Servant,

G. C. HAUGHTON.

East-India College, Herts, 20th June 1825.

PREFACE.

THE INSTITUTES OF MENU, whether regarded for their great antiquity and classic beauty, or for their importance, as being considered a divine revelation by nearly a hundred millions of people, who are mostly British subjects, must ever claim the attention of those who devote themselves to the study of the Sanscrit language, either from literary curiosity, or with the desire of fitting themselves for the Company's Service. Though inferior to the Védas in antiquity, they are held to be equally sacred; and owing to their being more intimately connected with the business of life, have tended so much to mould the opinions of the Hindus, that it would be impossible thoroughly to comprehend the literature or local usages of India, without being master of their contents. Hence, independently of the literary curiosity of the work as a record of ancient opinions, and of existing laws, it must be made a subject of elementary study by every one who is desirous of any degree of intimacy

intimacy with Hindu ideas. The system of instruction at this College being one preparatory for practical application in India, these Institutes have been made a part of the course of Sanscrit study; and it must be conceded, that a better work could scarcely have been selected for the purpose.

It appeared highly desirable to take advantage of the aid which Sir W. Jones' translation would afford the student for the comprehension of so difficult, as well as ancient a book, comprising in itself every subject, from the first principles of metaphysics, to the ultimate rewards and punishments of good and evil deeds done in this state of existence. His translation forms, in consequence, the second volume of the work; and some few notes and illustrations have been added to it, where subsequent research and observation had rendered those subjects definite, which he had been obliged to express generally, or in the native terms.

To complete this work, so as to make it perfectly intelligible to scholars who study in private, the printing either the whole, or a selection of the admirable comment of Cullu'ca Bhatta would be of the highest utility. Such a plan the Editor has had in view; but the state of his health forbids him making any promise on the subject. Should he ever be able to accomplish his wish, it will form a third volume.

Mention will be found made in the Notes of valuable criticisms and other aid received from the kindness of friends, for which the Editor is happy to express his thanks; but he feels these are more particularly due to his kind and estimable friend Mr. Charles Wilkins, for the most ready communication of his opinion, on any occasion, when difficulties required elucidation, or the sanction of higher authority than the Editor's own judgment.

It will be obvious that this work is not a publication according to the usual acceptation of the term; but is one especially appropriated for the East-India Company's Service. It has not been edited with a view either to literary fame, or the desire of evincing superior critical knowledge; but has resulted solely from the wants of the College.

मानवधर्मशास्त्रम्

भृगुप्रोक्तम्

त्रीयुद्येवस्होटनेन

गुद्वकृतम्

लण्डन्राजधान्याम्

मुद्रितम्

संवत्

9669

n जों n n नमोगणेशाय n n मानवेधर्मशास्त्रेभृगुप्रोक्तायांसंहितायाम्प्रथमोन्ध्यायः n

मनुमेकायमासीनमभिगम्यमहर्षयः १
प्रतिपृज्ययथान्यायमिदंवचनमबुवन् ॥१॥
भगवन्सर्ववणीनायथावदनुपूर्वशः १
अन्तरप्रभवानाचधम्मीन्नोवनुमहिसि ॥२॥
त्वमेकोद्धस्यसर्वस्यविधानस्यस्वयम्भुवः १
अविन्त्यस्याप्रमेयस्यकार्यत्व्वार्थवित्प्रभो ॥३॥
सनैःपृष्टस्तथासम्यगमितौजामहात्मभिः ।
प्रत्युवाचार्चतान्सर्वान्महर्षीं च्रूयतामिति ॥४॥
आसीदिदन्तमोभूतमप्रज्ञातमलक्षणम् ।
अप्रतक्यमविज्ञेयम्प्रसुप्रमिवसर्वतः ॥५॥
ततःस्वयम्भूभगवानयक्तोयंजयन्निदम् ।
महाभूतादिवृतौजाःपादुरासीतमोनुदः ॥६॥

प्रथमो श्यायः

2

यो मावतीन्द्रिययासः मूक्ष्मो न्यतः सनातनः १ सर्वभृतमयो-चिन्त्यःसष्टवस्वयमुद्रभौ सो-भिध्यायशरीरात्स्वात्सिमृश्वविविधाःप्रजाः **अपट्वससर्जादौतामुवीजमवामृजत्** तदं उमभव डेमं सहस्रा गुसमप्रभम् १ तस्मिन् जन्नेस्वयम्बद्धासर्वलोकपितामहः आपोनाराइतिप्रोक्ताआपोवेनरभूनवः तायदस्यायनं पूर्वंतेनना रायणः स्मृतः ॥१०॥ यतत्कारणम्यक्तंनित्यंसद्सद्तिस्मकम् तिइमृष्टः सपुरूषोलोकेबसेतिकीर्त्यते तस्मिन्नं उसभगवानु षित्वापरिवत्सरम् स्वयमेवात्मनोध्यानातदं उमकरोद्दिधा ॥१२॥ ताभ्यां सशकलाभ्यां चिदवम्भू मिंचनिर्मभे मध्येबोमदिशासाष्टाव पांस्थानं वशास्वतम् ทราท उद्ववहीत्मनश्रेवमनः सद्सदात्मकम् १ मनस्याप्यह्ंकार्भभिमन्तार्मी वर्म् ॥१४॥ महान्तमेव वात्मानंसवीणित्रिगुणानिव विषयाणां यहीतृ णिशनैः पंचेन्द्रियाणिच

तेषान्त्ववयवान्मूक्ष्मान्षषामप्यमितौजसाम् सन्निवेश्यात्ममात्रासुसर्वभूतानिनिर्ममे ॥१६॥ यन्मृत्यवयवाःसूक्ष्मास्तस्येमान्यात्रयन्तिषद् तस्माच्छरीरमित्याहस्तस्यमूर्तिमनीषिणः १९७॥ तदाविशन्तिभूतानिमहान्तिसहकम्मीभः । मनशावयवैः मूहमैः सर्वभूतकृद्ययम् ॥१६॥ तेषामिद्नतुसप्तानाम्पुरूषाणामहौजसाम मूह्माभ्योमूर्तिमात्राभ्यःसम्भवत्यवयाद्ययम् ॥१९॥ आद्याद्यस्यगुणन्त्वेषामवाप्नोतिपरःपरः योयोयावतिष्यभेषांससतावद्गुणःस्मृतः ॥२०॥ सर्वेषान्तुसनामानिकमीणिचपृथक्पृथक् वेदशब्देभ्यष्टवादौपृथक् मंस्थायनिर्ममे ॥२१॥ कमीत्मनांचदेवानांसो सृजत्प्राणिनाम्प्रभुः १ साध्यानां चगणं मूह्मं यशं चैवसनातनम् ॥२२॥ अग्निवायुर्विभ्यस्तुत्रयम्ब्रह्मसनातनम् १ दुदोहयज्ञसिखर्थमृग्यज्ञःसामलक्षणम् ॥२३॥ कालंकालविभक्ती अनस्त्राणियहास्त्रथा सरितःसागरान्शैलान्समानिविषमाणिच ॥२४॥

तपोवाचंर निंचेवकामंचकोधमेवच मृष्टिंससर्जिवेवेमं।स्रष्टुामच्हान्नमाःप्रजाः त्रथा कर्मणांचविवेकार्षीधभीधर्मीयवेचयत् इंडेर्योजयचेमाः मुखदुः खादिभिः प्रजाः ११३६११ अण्योमात्राविनाशिन्योद्शार्द्धानान्तुयाःस्मृताः ताभिःसार्डिमिदं सर्वंसम्भवत्यनुपूर्वशः TRUCIT यन्तुकर्मणियस्मिन्सन्ययुं तप्रथमम्प्रभु सतदेवस्वयम्भेजेमृज्यमानःपुनःपुनः भा २ ६ भा हिंलाहिंलेमृदुक्र्रेधमीधमीवृतानृते । यद्यस्यसो-द्धात्सर्गेततस्यस्वयमाविशेत् ॥२९॥ यथर्नु लिंगान्यृतवः स्वयमेवर्नु पर्यये स्वानिस्वान्यभिपद्यन्नेतथाकर्भाणिदेहिनः MOER लोकानान्तुविवृद्धर्थमुखवाहरूपादतः बासणंक्षत्रियंवैषयं मूदंचिनरवर्तयत् ॥३१॥ **डिधाकृत्वात्मनोदेहमर्डेनपुरुषो अवत्** अर्डेननारीतस्यांसविराजममृजत्प्रभुः ११३२१ तपस्तप्ता-मृजद्यन्तुसस्वयंपुरुषोविराद्

तंमावितास्यसर्वस्यल्षारं द्विजसत्माः

nzzn

अहंप्रजाः सिमृश्वस्तुनपस्तप्तामुदु शर्म् पतीन्प्रजानाममृजंमहर्षीनादितोदश ॥३४॥ मरीचिमत्र्यंगिरसोपुलस्यम्पुलहंकतुम् प्रचेतमंवशिष्ठञ्चभृगुनारदमेवच ॥३५॥ **ट**तेमनूंस्तुसप्नान्यानसृजन्भूरितेजसः देवान्देवनिकायां श्रमहर्षींश्रामितौज्ञमः यक्षरक्षःपिशाचां अगंधवीष्मर्सो-सुरान् नागान्सपीन्सुपणीश्रपितृणाचपृथग्गणान् ॥३७॥ विद्युतो-शनिमेदाँ अरोहितेन्द्रध्नूं षिच उल्कानि**र्धातकेत्** अज्योती^{द्}युचावचानिच किन् रान्वान रान्म स्यान् विविधा अविहंगमान् पश्रन्मृगान्मनुषां बवालां बोभयतोदतः कृमिकीट पतंगां श्रयूकाम सिकमत्कुणम् सर्वञ्चदंशमशकंस्थावरञ्जपृथिविधम् ११४०॥ एवमेनेरिदंसर्वमिन्नयोगान्महात्मभिः यथाकर्मत पोयोगात् मृष्टं स्थाव र जंगमम् येषांतुया दशंकमीभूतानामि हकीर्तितम् तत्रथावो भिधास्यामिक्रमयोगञ्जलमनि ॥४२॥

प्रथमीन्धायः

\$

पश्वसमृगासैवयालासोभयतोदतः ।

रक्षांसिचिपशाचासमनुषास्त्ररायुजाः १४३॥

जण्उजाःपक्षिणःसपीनक्रामस्यासकच्छपाः ।

यानिचेवंप्रकाराणिस्थलजान्योदकानिच १४४॥

स्वेद् जंदंशमश्वंयूकामिसक्मत्कुणम् ।

उष्मणसोपजायन्तेयचान्यत्कित्रिद्धाम् १४५॥

उद्गिज्ञाःस्थावराःसर्वेवीजकाउपरोहिणः ।

ओषध्यःफलपाकान्तासहपुष्पफलोपगाः १४६॥

अपुष्पाःफलवन्तोयतेवनस्पत्यःस्मृताः ।

पुष्पणःफलिनसैववृक्षास्त्भयतःस्मृताः १

पुष्पणःफलिनसैववृक्षास्त्भयतःस्मृताः १

वीजकाण्डरहाण्येवप्रतानावह्यष्टवच ११४६॥

तमसाबहुरूपेणविष्टिताःक्रमहेतुना ।

अन्तः मंज्ञाभवन्त्येतेमुखदुः खसमन्विताः ॥४९॥ हतदन्ताम्तुगत्योबसाद्याः समुदाहृताः । घोरे-स्मिन्भूतमंसारेनित्यं सत्त्यायिनि ॥५०॥ हवं सर्वं समृष्ट्रेदं माञ्जाविन्त्यपरात्रमः ।

आत्मन्यन्तर्दधेभूयःकालंकालेनपीउयन् ॥५१॥

यदासदेवोजागर्तितदेद श्रेष्टतेजगत् यदास्विपितिशान्तात्मातदासर्वनिमीलित ॥५२॥ तस्मिन्स्वपतितुसुस्थेकमीत्मानःशरीरिणः स्वकर्मभ्योनिवर्तन्तेमनग्रलानिमृच्छति ॥५३॥ युगपत्रप्रलीयन्तेयदातिभन्महात्मनि तदान्यंसर्वभूतात्मामुखंस्वपितिनिर्वृतः ॥५४॥ तमो यन्तुसमात्रित्यचिर्न्तिष्ठतिसेन्द्रियः नचस्वंकुरूतेकर्मतदोत्कामतिमृर्तितः ॥५५॥ यदा गुमात्रिकोभृत्वाची जंस्थास्नुचरिष्णुच समाविश्वतिसंसृष्टस्तदामृर्तिविमुञ्जति ॥५६॥ **एवं**सजायत्वपाभ्यामिदंसर्वचराचरम् । संजीवयतिचाजसम्प्रमापयतिचाययः ॥४७॥ इदंशास्त्रन्तुकृत्वान्सौमामेवस्वयमादितः १ विधिवद्वाह्यामासमरीचादींस्त्वहंमुनीन् ॥५५॥ हतडो यंभगःशास्त्रं शाविष्यत्यशेषतः १ **एति अम्मोन्धि जगेसर्वमेषोन्खलं मुनिः** ॥ ४९॥ ततस्तथासतेनोक्तोमहर्षिर्भनुनाभृगः १ तानबवीद्योन्सवीन्पीतास्मात्र्यतामिति ॥६०॥ स्वायंभुवस्यास्यमनोःषड्वंश्यामनवोन्परे मृष्टवन्तःप्रजाःस्वाःस्वामहात्मानोमहौजसः ॥६१॥ स्वारोचिषश्रोतमिश्रतामसोरैवतस्तथा वाध्यबमहानेजाविवस्वत्मुत्रहवच ॥६२॥ स्वायंभुवाद्याः सप्तेनेमनवोभूरितेजसः स्वेस्वेन्तरेसर्वमिदमुत्पाद्यापुत्रराचरम् ॥६३॥ निमेषादशवाष्टीवकाष्टात्रिंशतुताःकला त्रिंशत्कलामुहृतीः स्यादहोरात्रन्तुतावतः nesn अहोरात्रेविभ**जनेमूर्योमानुषदेविके** रात्रिः स्वपायभूतानाञ्चेष्टायेकर्मणामहः पित्र्येरात्र्यह्नीमासःप्रविभागस्तुपसयोः कर्मचेष्टास्वहःकृष्ठः युक्कःस्वप्रायशर्वरी ทธ์ธ์ท देवेरात्र्यह्नीवर्षंप्रविभागस्तयोः पुनः अहस्तत्रोदगयनं रात्रिः स्याद् क्षिणायनम् neon बाह्मस्यतुक्षपा-हस्ययत्प्रमाणंसमासतः ष्टकेकशोयुगानान्तुक्रमशस्तन्निबोधत ॥ ६ b ॥ चत्वायीहः सहस्राणिवषीणान्तुकृतंयुगम् तस्यतावच्छतीसंध्यासंध्याशयतथाविधः

इतरेषुसमंध्येषुसमंध्यात्रोषुचित्रषु **एकापायेनवर्तन्ते सहसाणियतानिच** noon यदेतरपरि संख्यातमादावेव चतुर्युगम् एतद्वादशसाहस्रन्देवानायुगमुचते १७११ दैविकानायुगानान्तुसहस्रम्परिमंख्यया बासमेकमहर्त्रीयन्तावतीरात्रिरेवच ११७२॥ तडेयुगसहस्नान्तम्बासम्पुण्यमहर्विदुः रात्रिञ्चतावतीमेवतेन्होरात्रविदोजनाः ११७३१। तस्यसो-हर्निशस्यान्नेप्रमुप्तःप्रतिबुध्यते । प्रतिबुद्धसृजतिमनः सद्सद् ात्मकम् मनः मृष्टिविकुर तेचोद्यमानं सिमृक्षया आकाशञ्जायनेतस्मातस्यशब्दंगुणंविदुः 119411 आकाशानुविकुवीणात्सर्वगन्धवहः गुचिः बलवान् जायतेवायुः सवैरपर्रागुणोमनः वायोरिपविकुर्वाणाडिरोचिष्णुतमोनुदम् ज्योतिरूत्पद्यतेभास्यतद्रूपगुणमुचते ॥७७॥ ज्योतिष गविकुर्वाणाद्योरसगुणाःसमृताः अझोगन्धगुणाभूमि रित्येषासृष्टिरादितः

यत्प्राग्डादशसाहसमुदितन्देविकंयुगम् । तदेकसप्तिगुणम्मन्वन्तर्मिहोचने १७९१ मन्वन्तराण्यसंख्यानिसर्गः संहार एवच क्रीउन्निवेतत्कुरनेपरमेशीपुनःपुनः ११०० वतुष्पात्सकलोधर्मः सत्यञ्जेवकृतेयुगे १ नाधर्मेणागमःकश्चिन्मनुषान्प्रतिवर्तते ११५१॥ इतरेष्वागमाडमी:पादशस्तवरोपितः चौरिका-नृतमायाभिधमें बापेतिपादशः गैर्श अरोगाः सर्वसिद्धाधी अतुर्विषेशतायुषः १ कृतेत्रेतादिषु सेषामायु हसितिपादशः ११ ५३ ॥ वेदोक्तमायुर्मर्त्यानामाशिषयेवकम्मीणाम् फलन्त्यनुयुगंलोकेप्रभाव अशारीरिणाम् ॥ ५४॥ अन्येकृतयुगेधमीस्नेतायाद्वापरेपरे १ अन्येकलियुगेनृणायुगहासानुरूपतः ॥ ५५॥ तपःपरंकृतयुगेत्रेतायांज्ञानमुच्यते । द्वापरेयज्ञमेवाहुदीनमेकंकलौयुगे ११६॥ सर्वस्यास्यतुसर्गस्यगुप्त्यर्थेसमहाद्युतिः १ मुखबाहरपुड्यानाम्पृथक्कमीण्यकल्पयत् १६७१

अध्यापनमध्ययनयजनयाजनन्तया १ दानम्प्रतियहञ्जेवबासणानामकल्पयत् १६६॥ प्रजानार्क्षणन्दानभिज्या ध्ययनमेवच विषयेष्वप्रसित्रञ्चक्षत्रियस्यसमासतः ॥ ६९॥ प्रश्नारक्षणन्दानमिज्या श्ययनभेवच वणिवप्यंकुसीद् चुवैश्यस्यकृषिमेवच ११०१ एकमेवतु शुद्रस्य प्रभुः कर्मसमादिशत । एतेषामेववणीनां मुत्रूषामनसूयया ॥ ११॥ उर्द्वनाभेर्मध्यतरःपुरुषःपरिकार्तितः तस्मान्मेध्यतमन्त्वस्यमुखमुतंस्वयम्भुवा ॥ १२॥ **उत्तमांगोद्रवाड्येश्वाड्रसणमेवधारणात्** मर्वस्येवास्यसर्गस्यधर्मतोब्रासणःप्रभुः ॥ १३॥ तंहिस्वयम्भूःस्वादास्यातपस्तप्तवादितोन्मृजत् ा ह्यक्याभिवाद्यायसर्वस्यास्यचगुपूरे १९४॥ यस्यास्येनसदा श्नन्तिह्यानि त्रिद्वीकसः कयानिचेवपितरः किम्भूतमधिकन्ततः ॥ १५॥ भूतानाम्प्राणिनःश्रेष्ठाःप्राणिनं।बुद्धिजीविनः १ वुजिमत्मुनराः त्रेष्ठानरेषुत्रासणाः स्मृताः ॥ १६॥

ब्रासणेषुचविद्वासोविद्वत्सुकृतवुद्धयः ी कृतबुद्धिषुकर्तारःकरृषुब्रसवेदिनः ॥ १७॥ उत्पतिरेवविप्रस्यम् तिर्धर्मस्यशास्वती सहिधमीर्थमुत्पन्नोबसभूयायकल्पते ॥१६॥ बासणोजायमानोहिपृथियामधिजायते इंखरः सर्वभूतानान्धर्मकोषस्यगुप्तये ॥ १९॥ सर्वस्वं ब्राह्मणस्येदंयत्कि व्युड्बगतीगतम् श्रेष्ट्रोनाभिजनेनेदं सर्ववैद्यासणो-हिति ११००१ स्वमेवब्रासणोभुंतेस्वंवस्तेस्वन्ददातिच आनृशंस्याद्रासणस्यभुंजतेहीतरेजनाः ॥१०१॥ तस्यकर्मविवेकार्थंशेषाणामनुपूर्वशः स्वायम्भुवोमनुर्द्धीमानिद्शास्त्रमकल्पयत् ngozn विदुषाबासणेनेद्मध्येतचम्प्रयत्नतः १ शिथेभ्य सप्रवक्तयंसम्यग्ना न्येनकेन चित् ११०३१ इदंशास्त्रमधीयानोबासणःशंसितवतः मनोवाग्देहजैनित्यंकर्मदोषैनीलपाते १११०४१ पुनातिपंतिंवंश्यां सम्प्रमप्रपरावरान् । पश्चिम पिवेषेमांकतनामेको पिसो हित ११०५१

इदंस्वस्त्ययनंश्रेष्ठमिद्मबुडिविवर्डनम् 1 इदंयशस्यमायुषमिदंनिःश्रेयसम्परम् ॥१०६॥ अस्मिन्धर्मो खिलेनोक्तोगुणदोषीचकर्मणाम चतुणीमिपवणीनामाचार्येवशास्वतः ११०७१ आचारःपरमोधर्मः श्रुत्युनाःस्माने एवच । तस्मादस्मिन्सदायुक्तोनित्यंस्यादात्मवान्दिजः ११०६१ आवारादि चुतोवि प्रोनवेद फलभू मनुते । आचारेणतुमंयुत्तःसम्पूर्णफलभाग्भवेत् ॥१०९॥ **एवमाचारतो दृश्वाधर्मस्यमुनयोगतिम्** सर्वस्थतपसोमूलमाचारं जगृहः परम् ॥११०॥ जगतसम्मुत्पतिंमंस्कार्विधिमेवच १ वतचय्योपचारंचस्नानस्यचपरंविधिम् ॥१११॥ दाराधिगमनंचैवविवाहानांचलक्षणम् ा महायज्ञविधानं चत्राडकल्पंचशास्वतम् ॥११२॥ वृतीनांलक्षणंचैवस्नातकस्यवतानिच । भस्याभस्यं चशो चंचद्रवाणां मुद्रिमेवच ॥११३॥ स्त्रीधर्मयोगंतापस्यंमोक्षंसंन्यासमेवच । राज्ञ अधम्मीम खिलंकार्याणां चिविनिर्णयम् ॥११४॥

सासिप्रनिवधानंवधर्मेलीपुंसयोर्ष ।
विभागधर्मेब्रुतंवकंटकानंविश्वाधनम् ॥११५५॥
वेश्यमूद्रोपवारंवसंकीणीनांवसम्भवम् ।
आपडम्मंववणीनाम्प्रायश्वितविधिन्तथा ॥११६॥
संसारगमनंवेवित्रिविधंकर्मसम्भवम् ।
निःश्रेयसंकम्मणांवगुणदोषपरीक्षणम् ॥११७॥
देशधमीन्जातिधमीन्कुलधर्माश्याश्वतान् ।
पाषंउगणधर्माश्याले स्मिन्नुक्तवान्मनः ॥११६॥
यथेदमुक्तवान्शाल्लम्पुरापृष्टोमनुर्मया ।
तथेदंयूयमण्यद्यमत्सकाशान्निवोधतः ॥११९॥

n इतिमानवेधर्मशास्त्रेभृगुप्रोत्तायां मंहितायाम् n

॥ मानवेधर्मशास्त्रेभृगुष्रीतायांमंहितायांदितीयोग्यायः ॥

विद्विद्वःसेवितःसद्विनित्यमद्वेषद्गितिः ।
हृद्येनाभ्यनुद्गातोयोधर्मस्तिन्नवोधन ॥१॥
कामात्मतानप्रशस्तानवेवेहास्त्यकामना ।
काम्योहिवेदाधिगमःकम्मयोगववेदिकः ॥२॥
संकल्पमूलःकामोवेयद्गाःसंकलपसम्भवाः ।
व्रतानियमधर्मायसर्वेसंकल्पजाःस्मृताः ॥३॥
अकामस्यिक्रयाकाचिद्दश्यतेनेहकहिचित् ।
यद्यिकुरुतेकिंचित्रतत्कामस्यवेष्टितम् ॥४॥
तेषुसम्यग्वर्तमानोगच्छत्यम्दलोकताम् ।
यथामंकिल्पतांभेहप्तवानकामान्सम्भवन्ते ॥५॥
वेदोनिक्लोधर्ममूलंस्मृतिशीलेवतदिदाम् ।
आवारभेवसाधूनामात्मनस्तृष्टिरेवच ॥६॥
यःकित्वत्यचिद्वमोमनुनापिकोतितः ।
ससर्वोन्भिहितोवेदेसर्वत्तानम्योहिसः ॥७॥

98 डिलीयो-ध्यायः सर्वतुसमवेस्थेद्निसिलंज्ञानचसुषा ा श्रुतिप्रामाण्यतोविद्वान्स्वधर्मेनिविशेतवे ॥ ६॥ श्रुतिस्मृत्युदितन्धर्ममनुतिष्ठन्हिमानवः १ दहकीर्तिमवाप्नोतिप्रेत्यचानुत्रमंसुखम् ॥१॥ श्रुतिस्तुवेदोविज्ञेयोधर्मशास्त्रन्तुवैस्मृतिः । नेसवीर्थेष्वमीमांस्येताभ्यान्धर्मोहिनिर्वभौ ॥१०॥ यो न्वमन्येततेमूलेहेतुशास्त्रात्रयाद्विजः ससाधुभिविहिष्कायोनास्तिकोवेदनिन्दकः ॥११॥ वेदःसमृतिःसदाचारः स्वस्यचिप्रयमात्मनः । एतचतुर्विधम्प्राहुःसाक्षाउमस्यलक्षणम् ॥१२॥ अर्थकामेष्वसत्तानान्धर्मज्ञानंविधीयते १ धर्मंजिज्ञासमानानाम्प्रमाणम्परमंत्रुतिः ॥१३॥ श्रुतिद्वेधन्तुयत्रस्यातत्रधम्मीवुभौस्मृतौ । उभाविपहितीधर्मोसम्यगुत्तौमनीविभिः ॥१४॥ उदिते-नुदितेचैबसमयाध्युषितेतथा सर्वथावर्ततेयज्ञद्तीयंवैदिकीश्रुतिः ॥ १५॥ निषेकादिश्मशानान्तोमंत्रेर्यस्योदितोविधिः । तस्यशास्त्रे-धिकारो-स्मिन्शेयोनान्यस्यकस्यचित ॥१६॥

सरस्वती दृषद्वत्योदेवनद्योर्यदन्तरम् तन्देवनिर्मितन्देशम्बसावतिम्प्रचक्षते ॥१७॥ तस्मिन्देशेयआचारः पारम्पर्यक्रमागतः वणीनांसान्तरालानांससदाचार्उचते ॥१৮॥ कुरक्षेत्रंचमत्स्या अपंचालाः शूरमेनकाः १ ष्टषब्रसर्षिदेशोवेबसावतीदनन्तरः ॥१९॥ **टतदेशप्रमृतस्यमकाशाद्यजन्मनः** १ स्वंस्वंचित्त्रंशिक्षेरन्पृथियां सर्वमानवाः ॥२०॥ हिमविडिंध्ययोर्भध्यंयत्प्राग्विनश्वनाद्ि । प्रत्यगेवप्रयागाचमध्यदेशःप्रकीर्तितः ॥२१॥ आसमुद्रानुवैपूर्वादासमुद्रानुपश्चिमान् । तयोरेवान्तरंगिय्योरायीवनीविदुर्बुधाः ॥२२॥ कृष्णसारस्तुचरतिमृगोयत्रस्वभावतः सज्ञेयोयज्ञियोदेशोम्ने च्हदेशस्त्वतः परः ॥२३॥ एतान्द्विजातयोदेशान्संत्रयेरन्प्रयत्नतः **शूद्रस्तुयस्मिन्कस्मिन्वानिवसेइतिकर्षितः** ष्ट्रषाधर्मस्यवोयोनिः समामेनप्रकीर्तिता सम्भवश्रास्यसर्वस्यवर्णधर्मान्निबोधत

वैदिके:कर्मभि:पुण्येनिषेकादिदिजन्मनाम् कार्यःशरीरमंस्कारःपावनःप्रेत्यचेहच गार्भेहोंमेजीतकम्मचौउमौजीनिबन्धनैः वैजिकंगार्भिकंचेनोडिजानामपमृज्यते ॥२७॥ स्वाध्यायेनव्रतेहींमेस्ने विद्येने ज्ययासुतैः महायज्ञेश्वयज्ञेश्वबासीयं क्रियतेतनुः प्राङ्नाभिवर्डनात्पुंसोजातकम्मविधीयने मंत्रवत्प्राशनंचास्यहिर्ण्यमधुसर्पिषाम् ॥२०॥ नामधेयन्दशम्यान्तु द्वादश्यां वान्स्यकार्येत् पुण्येतियौमुहूर्नेवानसत्रेवागुणान्विते मंगल्यं बाह्यणस्यस्यात् क्षत्रियस्य बलान्वितम् वैश्यस्यधनमंयुकंशुद्रस्यतुजुगुिसतम् शम्भीवड्डासणस्यस्याद्राज्ञोरक्षासमन्वितम् वैश्यस्यपुष्टिसंयुत्तंशूद्रस्यप्रेष्यसंयुतम् ॥३२॥ स्त्रीणां सुखोद्यमकूरं विस्पष्टार्थंमनोहरम् १ मंगल्यन्दीर्घवणीन्तमाशीवीदाभिधानवत् ॥३३॥ चतुर्थेमासिकर्तयंशिशोनिष्क्रमणंगृहात् षष्ठेन्नपाशनंमासियदेष्टंमंगलंकुले ॥३४॥

चु उाक में द्विजाती नां सर्वेषा मेवध मेतः प्रथमे ब्दे तृतीयेवाकर्त्र यंश्रुतिचोदनात् गभीष्टमेन्द्रेकुर्वतिब्राह्मणस्योपनायनम् गभीदेकादशेराज्ञोगभीनुद्वादशेविशः ॥३६॥ ब्रह्मवर्चसकामस्यकार्यविप्रस्यपंचमे १ राज्ञोबलार्थिनः षष्ठेवैश्यस्येहार्थिनो न्हमे ทอยุท आषोउशाड्डासणस्य सावित्रीनातिवर्तते आद्वाविंशात्सत्रबन्धोराचनुर्विंशनेर्विशः nstn सावित्रीपतितावात्याभवन्त्यार्यविगर्हिताः नैतेर पुतैविधिवदापद्यपिहिकहिचित् बाह्यान्यौनां समम्बंधान्नचरेड्डाह्मणःसह ११४०॥ कार्णारीरववास्तानिचमीणिब्रसचारिणः वसीरन्नानुपूर्वेणशाणक्षौमाविकानिच ा४१॥ मौंजीत्रिवृत्समान्नुक्ष्णाकायीविप्रस्यमेखला क्षत्रियस्यतुमीर्वीङ्यावैश्यस्यशणतान्तवी ॥४२॥ मुंजालाभेतुकर्तयाःकुग्राग्मान्तकवल्वजैः त्रवृतायन्थिनैकेनत्रिभिः पंचिभिरेववा ॥४३॥

कापीसमुपवीतंस्यादिप्रस्योद्वीवृतंत्रिवृत् शणमुत्रमयंराज्ञोवेश्यस्याविकसौत्रिकम् ॥४४॥ बासणोवेन्वपालाशोक्षत्रियोवाटखादिरौ पैलवौदुम्बरौवैश्योदं उनहिन्तिधर्मतः केशान्तिकोब्राह्मणस्यदं उःकार्यः प्रमाणतः ललाट संभितो राज्ञः स्यातुना सान्तिको विशः ऋजवस्नेतुसर्वेस्युर्वणाःसौम्यद्र्यनाः अनुद्देगकरानृणांमत्वचोनाग्निद्षिताः nesh प्रतिगृह्येप्सितन्दं उमुपस्थायचभास्करम् प्रदक्षिणम्परीत्याग्निचरे द्वेक्षंयथाविधि nstn भवत्पूर्वं चरे द्वेशमुपनीतो दि जोतमः भवन्मध्यन्तुराजन्योवैश्यस्तुभवदुतरम् 118611 मातरंवास्वसारंवामातुवीभगिनीं निजाम् भिक्षेतभिक्षाम्प्रथमंयाचैनंनावमानयेत् ॥५०॥ समाहत्यतुतद्वेक्षंयावद्र्यममायया निवेद्यगुरवेशनीयादाचम्यप्राङ्मुखः शुचिः ॥५१॥ आयुषम्प्राइमुखोभुंतेयशस्यन्द्क्षिणामुखः त्रियम्प्रत्यङ्मुखोभुंतेऋतंभुंतेखुदङ्मुखः

उपस्पृश्यिद जोनित्यमन्नमद्यात्समाहितः भुन्नाचोपस्पृशेत्सम्यगद्भिःखानिचसंस्पृशेन् ॥५३॥ पूजयेदशनंनित्यमद्याचेतद्कुतसयन् दृश्वाहृ थेत्प्रसीदे चप्रतिनन्दे चसर्वशः ที่ 48 ที पूजितंस्रानंनित्यंबलमूर्जंचयच्छति । अपूजितन्तुत हुक्तमुभयंना शयेदिदम् ॥५५॥ नोच्छिष्टंबस्यचिद्द्यान्नाद्याचेवतथान्तरा नचैवात्यशनंकुयीन्नचोच्छिष्टःकुचिद्वजेत् ที่ 4 ธ์ท अनारोग्यमनायुष्यमस्वर्ग्यंचातिभोजनम् अपुण्यंलोकविद्विष्टन्तस्मात्तरपरिवर्जयेत् 114911 बाह्रेणविप्रस्तार्थेननित्यकालम्परप्रात् काय त्रेद शिकाभ्यां यान पित्र्येणकदाचन ॥ ५ ६ ॥ अंगुष्टमूलस्यतलेबाद्यन्तीर्थम्प्रचस्रते १ कायमं गुलिमूले न्येदैव म्पिज्यन्तयोरधः त्रिराचामेदपःपूर्वंदिःप्रमृज्यानतोमुखम् । खानिचैवस्पृशेदिइरात्मानंशिरएवच ॥६०॥ अनुष्णाभिरफेनाभिर द्विस्तीर्थेनधर्मवित् शौवेपुःमर्वदाचामेदेकान्नेप्रागुदङ्मुखः ॥६१॥

द्वितीयो स्यायः

२२

हृहाभिःपूयतेविप्रः कंठगाभिस्तुभूमिपः वैश्यो-द्विःप्राशिताभिस्तु शृद्रः स्पृष्टाभि र्न्ततः ที่ย์จุท उदृतेद् क्षिणेपाणावुपवीत्युचते द्विजः सयेप्राचीनआवीतीनिवीतीकण्ठमञ्जने मेखलामजिनन्दं उमुपवीतं कमं उलुम् अपुप्रास्यविनष्टानिगृह्णीतान्यानिमंत्रवत् ทธ์ชา केशान्तः षोउशेवर्षेत्राद्यणस्य विधीयते राजन्यबन्धोद्वीविंशवेश्यस्यद्यधिकेततः ૧૧ દેવ૧ अमंत्रिकातुकार्येयंस्रीणामावृद्शेषतः मंस्कारार्थं**शरीर्**स्ययथाकालंयथाक्रमम् वैवाहिकोविधिःस्त्रीणांमंस्कारोवैदिकःसमृतः पतिमेवागुरौवासोगृहार्थो-ग्निपरिक्रिया nesn एषप्रोत्नोडिजातीनामौपनायनिकोविधिः उत्पतियंजकः पुण्यः कर्म्भयोगं निबोधत ทย์เท उपनीयगुरःशिषंशिक्षयेच्छौचमादितः आचारमग्निकार्यं चसंध्योपासनमेवच अध्येषमाणस्त्वाचान्तोयषाशास्त्रमुद ङ्मुखः

ब्रह्मां जलिकृतो स्याप्योलपुवामा जितेन्द्रियः

ब्रह्मारम्भे न्वसानेचपादीयासीगुरोः सदा संहत्यहस्तावध्येयंसहिब्रह्मांजिलिःस्मृतः ॥७१॥ यत्यस्तपाणिनाकार्यभुपसंयहणंगुरोः मयेनसय:स्प्रष्टयोद क्षिणेनचद क्षिणः m com अध्येषमाणन्तग्रहनित्यकालमतन्द्रतः १ अधीष्वभोदतिब्रुयादिरामो-स्त्वितिचारमेत् ॥७३॥ ब्राह्मणः प्रणवंकुर्यादादावन्ते चसर्वदा म्नवत्य नोंकृतम्पूर्वम्परस्ताचिषार्यिते ॥७४॥ प्राक्रलान्पर्युपासीनःपवित्रेभेवपावितः प्राणायामैस्विभिःपूतस्ततओं कारमहित ११७५१ अकारं वाणुकारं वमकारं वप्रजापतिः वेदत्रयान्निरदुहद्र्भीवः स्वरितीतिच ॥७६॥ त्रिभ्यष्टवतुचेदेभ्यःपादम्पादमदृदुहत् तिद्त्यृचो स्याः सावित्र्याः परमेष्ठीप्रजापितः ११७७१ **एतदश्वरमेतांचजपन्याहितपूर्वकाम्** । मंध्ययोर्वेदविद्विप्रोवेदपुण्येनयुज्यते ॥७६॥ सहस्रकृत्वस्त्वभ्यस्यवहिरेतिविकंडिजः महतो प्येनसोमासात्वचेवा हिर्विभुचते

एतयची विसंयुत्तः कालेच क्रिययास्वया बसक्षत्रियविउयोनिर्गर्हणायातिसाधुषु ओंकारपूर्विकास्तिस्रोमहाबाहृतयो बयाः त्रिपदाचेवसावित्रीविज्ञेयम्बसणोमुखं योन्धीतेन्हन्यहन्येतात्रीणिवषीण्यतन्द्रितः मब्रह्मपर्मभ्येतिवायभृतः खमृतिमान् एकाक्षरम्परम्बलप्राणायामाः परन्तपः सावित्र्यास्तुपरंनास्तिमौनात्सत्यंविशिषते ॥६३॥ क्षरन्तिप्तर्वावेदिक्योजुहोतियजतिक्रियाः अक्षरंद्रष्करं ज्ञेयम्ब्रसचैवप्रजापतिः विधियज्ञाज्जपयज्ञोविशिष्टोदशभिर्गुणैः उपां शुःस्याच्छतगुणःसाहस्रोमानसःस्मृतः ॥६५॥ येपाकयज्ञाश्रत्वारोविधियज्ञसमन्विताः सर्वेतेजपयज्ञस्यकलांनाईन्तिषोउशीम् ॥६६॥ जप्येनैवतुमंसिखे द्वालणोनात्रमंशयः कुर्यादन्यन्नवाकुर्यान्मैत्रोब्राह्मणउच्यने ॥५७॥ इन्द्रियाणाविचरताविषयेष्वपहारिषु १ संयमेयत्नमातिष्ठेदिद्वान्यन्तेववाजिनाम् ॥ ५ ६ ॥

एकादशेन्द्रियाण्याहुर्यानिपूर्वेमनीषिणः १ तानिसम्यवप्रवस्यामियथावदनुपूर्वशः श्रोत्रन्त्वक्षसुषीजिद्वानासिकाचैवपंचमी पायूपस्थंहस्तपादंवाक्वेवदशमीसमृता ॥१०॥ बुडीन्द्रियाणिपंचैषात्रोत्रादीन्यनुपूर्वशः कर्मेन्द्रियाणिपंचैषाम्पाखादीनिप्रचक्षते ॥११॥ **एकादशम्मनोज्ञेयंस्वगुणेनोभयात्मकम्** यस्मिन्जितेजितावेतीभवतः पंचकीगणी ॥ १२॥ इन्द्रियाणाम्प्रसंगेनदोषमृच्छ्त्यसंशयम् संनियम्यतुतान्येवततः सिद्धिंनियन्छति nean नजानुकामःकामानामुपभोगेनशाम्यति हविषाकृष्णवत्मैवभूयष्टवाभिवर्द्धते ॥९४॥ यश्वेतान्प्राप्नुयात्सवीन्यश्वेतान्केवलास्त्यजेत् प्रापणात्सर्वकामानाम्परित्यागोविशिथते ॥ ९५ ॥ नतथैतानिशक्यन्तेसंनियन्तुमसेवया विषयेषुप्रजुष्टानियथाज्ञानेननित्यशः neen वेदास्त्याग बयज्ञा बनियमा बनपा सिच नविप्रदुष्टभावस्यसिडिंगच्छन्तिकहिचित् ॥९७॥

२६ं दितीयो ध्यायः

श्रत्वास्पृष्टाचरष्ट्राचभुन्नाघ्रात्वाचयोनरः नह्यतिग्लायतिवासविज्ञेयोजितेन्द्रियः ॥१६॥ इन्द्रियाणान्तुसर्वेषायद्येकंक्षरतीन्द्रियम् तेनास्यक्षरतिप्रज्ञादतेःपादादिवोदकम् 119911 वशेक्तवेन्द्रिययामंसंयम्यचमनस्तथा सवीनसंसाधयेदथीनक्षिण्वन्योगतस्तनुम् ॥१००॥ पूर्वासंध्याजपंस्तिष्ठेत्सावित्रीमा-केंद्रशनान् पश्चिमान्तुसमासीनःसम्यगृक्षविभावनात् ॥१०१॥ पूर्वी संध्यां जपंस्तिष्ठन्नेश मेनोयपोहित । पश्चिमान्तुसमासीनोमलंहन्तिद्वाकृतम् नितिष्ठतितुयःपूर्वीनोपास्तेयश्रपश्चिमाम् १ समृद्रवड्वहिष्कार्यः सर्वस्माद्विजकर्मणः ॥१०३॥ अपासमीपेनियतोनैत्यकंविधिमास्थितः सावित्रीमप्यधीयीतगत्वा-रण्यंसमाहितः ॥१०४॥ वेदोपकरणेचैवस्वाध्यायेचैवनैत्यके नानुरोधोनस्यनध्यायेहोममंत्रेषुचैवहि ॥१०५॥ नैत्यकेनास्त्यनध्यायोबसमत्रंहितत्स्मृतम् ब्रह्माहतिहुतम्पुण्यमनध्यायवषट्कृतम् ११०६१

यः स्वाध्यायमधीने न्दं विधिनानियतः गुचिः । तस्यनित्यंक्षर्त्येषपयोद्धिचृतंमधु ११०७१ अरनीन्धनम्भेक्षचर्यामधः शरयांगुरोहितम् आसमावर्तनात्कुयीत्कृतोपनयनोद्धिजः ११० ६॥ आचार्यपुत्रः गुत्रुषुत्तीनदोधार्मिकः गुचिः । आप्नःशको र्थदः साधुः स्वो स्थाप्यादशधर्मतः ११००१ नापृष्ठःकस्यविड्र्यान्नचान्यायेनपृच्छतः जानन्नपिहिमेधावीजउवल्लोकआचरेत् १११०१ अधर्मेणचयः प्राहयसाधर्मेणपृच्छति तयोर्न्यतरःप्रैतिविद्वेषंवान्धिगच्छति ॥१९९॥ धर्मार्थीयत्रनस्यातां युत्रुषावा-पितद्विधा १ तत्रविद्यानवप्रयासुभंवीजिमवोषरे ॥११२॥ विद्ययेवसमंकामंमर्तयम्ब्रह्मवादिना आपद्यपिहिंचोरायांनत्वेनामिरिणेवपेत् १११३१ विद्यात्रालणमेत्याहसेवधिस्ते निमर्समाम् १ असूयकायभामादास्तथास्यावीयवनमा ॥११४॥ यमेवतु शुचिं विद्यानियतं ब्रह्मचारिणम् १ तस्मैमांब्र्हिविप्रायनिधिपायाप्रमादिने १११५१

बसयस्वननुज्ञातमधीयानादवाप्नुयान् मबसस्तेयसंयुक्तोनर्कम्प्रतिपद्यते ॥११६॥ लौकिकंवैदिकंवा-पितथाध्यात्मिकमेवच आद्दीतयतोज्ञानन्तम्पूर्वमभिवादयेत् 1199911 सावित्रीमात्रसारो-पिवरंविप्रःस्यंत्रितः नायंत्रितस्त्रवेदो-पिसवीशीसवीवक्रयी 119911 शय्यासने प्याचरितेश्रेयसानसमाविशेत् शय्यामनस्यभेवेनम्प्रत्यत्थायाभिवादयेत् १११९१ उद्ग्रीम्प्राणासुत्कामन्तियूनःस्थविरआयति १ प्रत्यत्यानाभिवादाभ्याम्पनस्तान्प्रतिपद्यते अभिवादनशीलस्यनित्यंवृद्धोपमेविनः चत्वारितस्यवर्जन्तेआयुर्विद्यायशोबलम् ॥१२१॥ अभिवादात्परं विघ्रो ज्यायां समभिवादयन् असीनामाहमस्भीतिस्वंनामपरिकोर्तयेत् 1192211 नामधेयस्ययेकेचिदभिवादंनजानने १ तान्प्राज्ञोन्हमितिब्रुयात्स्वियः सवीस्तथैवच ॥१२३॥ भोःशब्दं कीर्तयेद्नतेस्वस्यनाम्नो-भिवाद्ने नाम्नांस्वरूपभावोहिभोभावऋषिभिःस्मृतः ११ १ २४ ११

आयुष्मानभवसौम्येतिवाचोविप्रोनभिवादने अकारशास्यनाम्नोन्तेवाचःपूर्वाक्षरःप्तुतः ११२५१ योनवेत्यभिवादस्यविप्रःप्रत्यभिवादनम् १ नाभिवाद्यःसविदुषायथाशूद्रस्तथेवसः ॥१२६॥ बाद्यणंकुशलम्पृच्छेत्सत्रवन्धुमनामयम् १ वैश्यंक्षेमंसमागम्यशूद्रमारोग्यमेवच ॥१२७॥ अवाचोदीक्षितोनाम्नायवीयानिपयोभवेत् भोभवत्पूर्वकंत्वेनम्भिभाषेत्धर्भवित् पर्पत्नीतुयास्त्रीस्याद् सम्बन्धाचयोनितः तांब्र्याद्ववतीत्येवंमुभगेभगिनीतिच मातुलां यपितृयां यश्व गुरानृत्विजोगुरून् असावहमितित्रूयात्प्रत्युत्याययवीयसः 1193011 मातृष्वसामातुलानीश्वश्रूर्थपितृष्वसा सम्पूज्यागुरूपत्नीवत्समास्तागुरूभार्यया 1193911 भातुभीयोपसंयासासवणी-हन्यहन्यपि विप्रोथतूपसंगासाज्ञातिसम्बन्धियोषितः १११३२१ पितुर्भगिन्याम्मातु अज्यायस्याचस्वसर्यपि मातृवड् तिमाति छेन्माताताभ्योगरीयसी ทรรุก

दशाब्दाख्यम्पौर सख्यम्पं वाब्दाख्यं कलाभृताम् त्र्यब्द पूर्विश्रोत्रियाणास्वल्पेनापिस्वयोनिषु १११३४॥ ब्राह्मणन्द्रशवर्षन्तुशतवर्षन्तुभूमिपम् १ पितापुत्रीविजानीयाद्वासणस्तुतयोःपिता ॥१३५॥ वितम्बन्ध्वयः कमीवद्याभवति पंचमी ष्टतानिमान्यस्थानानिगरीयोयददुतरम् ॥१३६॥ पंचानांत्रिषुवर्षेषुभूयांसिगुणवन्तिच । यत्रस्युःसोन्त्रमानार्हः शूद्रोनिपदशमींगतः ॥१३७॥ चित्रणोद्शमीस्थस्यरोगिणोभारिणःस्त्रियाः स्नातकस्यचराज्ञ अपन्थादेयोवरस्यच ॥१३६॥ तेषान्तुसमवेतानाम्मान्यौस्नातकपार्थिवौ । राजस्नातकयोश्वेवस्नातकोनृपमानभाक् ॥१३९॥ उपनीयतुयःशिषंवेदमध्यापयेद्विजः १ सकल्पंसर्हस्यंचतमाचार्यम्प्रचक्षते ॥१४०॥ **टकदेशन्तुवेदस्यवेदांगान्यपिवापुनः** योध्यापयतिवृत्यर्थमुपाध्यायःसउत्यते ॥१४१॥ निषेकादीनिकमीणियः करोतियथाविधि सम्भावयतिचान्नेन्सविद्योगुरूर्चते ॥१४२॥

अग्न्याधेयम्पाक्यज्ञानग्निष्टोमादिकान्मखान् यः करोतिवृतोयस्य सतस्य त्विंगिहो चते 1198311 यआवृणोत्यवितथम्बसणात्रवणावुभौ । समातासपितां ज्ञेयस्तन्नदु सेत्कदाचन उपाध्यायान्दशाचार्यआचार्याणांशतम्पिता सहस्रन्तु पितृन्मातागौरवेणाति रिचने उत्पाद्कब्रसदात्रोगिरीयान्ब्रसदःपिता ब्रह्मजन्म हिविप्रस्यप्रेत्यचेहचशाश्वतम् nasen कामान्मातापिताचैनंयदुत्पादयतोमिथः सम्भूतिन्तस्यतांविद्याद्यद्योनावभिजायते ॥१४७॥ आचार्यस्त्वस्ययां जातिंविधिवद्वेदपारगः उत्पादयतिसावित्र्यासासत्यासा-जरामरा ॥१४६॥ अल्पंवाबहुवायस्यश्रुतस्योपकरोतियः तमपीहगुरंविद्याच्छुतोपित्रययातया बाह्मस्यजन्मनः वतीस्वधर्मस्यचशासिता बालो-पिविप्रोवृद्धस्यपिताभवतिधर्मतः ॥१५०॥ अध्यापयामासपितृन्शि शुरांगिरसः कविः पुत्रकाइतिहोवाचज्ञानेनपरिगृह्यतान्

३२ डितीयोन्ध्यायः

तेतमर्थमपृच्छन्तदेवानागतमन्यवः १ देवा मैतान्समेत्यो चुन्यीय्यंवः शिनुस्त्तवान् ११५२॥ अज्ञोभवतिवैबालः पिताभवतिमंत्रदः । अइंहिबालिमत्याहः पितेत्येवतुमंत्रदम् ॥१५३॥ नहायनैनीपलितैनीवित्तेननवन्ध्भिः । ऋषयमकिरेधर्मयो न्त्रवानः सनोमहान् १११४॥ विप्राणाञ्चानतो ज्येष्ठांक्षत्रियाणान्तुवीर्यतः वैश्यानान्धान्यधनतः श्रूद्राणामेव जन्मतः ฑานนา नतेनवृद्योभवतियेनास्यपलितंशिरः योवैयुवा प्यधीयानस्तन्देवाःस्थविरं विदुः ११ ५ ॥ यथाकाष्ठमयोहस्तीयथाचर्ममयोम्गः यश्विप्रोन्नधीयानस्वयस्तेनामविभति ॥१५७॥ यथाषं हो-फलः स्त्रीष्यथागौर्गविचाफला यथाचात्ते-फलन्दानंतथाविप्रोन्नचो-फलः अहिंसयेवभूतानांकार्यश्रेयोन्नुशासनम् । वाक्वैवमध्राश्रूष्णाप्रयोज्याधर्मिम्छ्ता ॥१५९॥ यस्यवाङ्मनसी मुद्रेसम्यग्गुप्तेचसर्वदाः १ सवैसर्वमवाप्नोतिवेदान्तोपगतंपलम् ११६०॥

नारन्तदःस्यादार्तो-पिनपरद्रोहकर्मधीः ययान्योडिजनेवाचानालोक्यांतामुदीरयेत् ॥१६१॥ सम्मानाड्वासणोनित्यमुडिजेतविषादिव । अमृतस्येवचाकांक्षेदवमानस्यसर्वदा ॥१६२॥ मुखंद्यवमतः शेतेमुखं चप्रतिबुध्यते मुखंचरतिलोकेन्स्मन्नवमन्ताविनश्यति ॥१६३॥ अनेनव्रमयोगेनमंस्कृतात्माद्विजःशनैः गुरौवसन्संचिनुयाद्दसाधिगमिकन्तपः ॥१६४॥ तपोविशेषेविविधेर्वतेश्वविधिचोदितैः १ वेदःकृत्स्नोन्धिगन्तयःसरहस्योद्विजन्मना ॥१६५॥ वेदभेवसदा अयस्येतपस्तप्यन् द्विजोत्तमः वेदाभ्यासोहिविप्रस्यतपःपरमिहोच्यते ॥१६६॥ आहैवमनखायेभ्यः परमन्तयतेतपः यःस्रग्यपिदिजोन्धीनेस्वाध्यायंशिततोन्वहम् ॥१६७॥ यो नधीत्यद्विजोवेदमन्यत्रकुरतेत्रमम् मजीवन्नेवशूद्रत्यमाशुगच्छतिसान्वयः ॥१६५॥ मातुर्ये धिजननं द्वितीयं मौं जिबन्धने तृतीयंयज्ञदीक्षायंाद्विजस्यश्रुतिचोदनात् ॥१६९॥

तत्रयद्भसजन्मास्यमौजीबन्धनचिद्गितम् १ तत्रास्यमातासावित्रोपितात्वाचार्यउचने ॥१७०॥ वेदप्रदानादाचार्यम्पितरम्परिचक्षते । नसस्मन्युज्यतेकर्मिकंचिदामौंजिबन्धनात्॥ १७१॥ नाभियाहार्येड्सस्वधानिनयनादते मुद्रेणहिसमस्तावद्यावदेदेनजायते ॥१७२॥ कृतोपनयनस्यास्यवतादेशनमिष्यते १ ब्रसणोयहणंचैवक्रमेणविधिपूर्वकम् ॥१७३॥ यद्यस्यविहितंचर्भयत्मुत्रंयाचमेखला योदं उोयच्चवसनन्तत्रदस्यव्रतेष्विप ॥१७४॥ सेवेते भारत् नियमान् बसचारी गुरीवसन् सन्नियम्येन्द्रिययामन्तपोवृद्धर्थमात्मनः ॥१७५॥ नित्यं स्नात्वा युचि : कुयो देव षि पितृतर्पणम् देवता भ्यर्चनंचैवसमिधादानमेवच ॥१७६॥ वर्ज्ञयेन्मधुनामंचगन्धंमाल्यंरसान्स्वियः मुतानियानिसवीणिप्राणिनाचैवहिंसनं ११९७१ अभ्यंगमंजनंचाक्ष्णोर्पानच्छत्रधार्णम् १ कामंक्रोधंचलोभंचनर्तनंगीतवादनम् ॥१७৮॥

द्यृतंचजनवादंचपरिवादन्तथा नृतम् स्त्रीणांचप्रेक्षणालम्भमुपयातम्परस्यच ११९९%। एकः शयीतसर्वत्रनरेतः स्कन्दयेत्कृचित् कामाजिस्कन्दयनेतोहिनस्तिव्रतमात्मनः १११ ६०११ स्वप्नेसिन्नाबसचारीडिजः गुक्रमकामतः । स्नात्वान्वीमचीयत्वात्रिःपुनमीमित्युचंजपेत् ॥१६१॥ उदक्रभंसुमनसोगोशकृन्मृतिकाकुशान् आहरेद्यावदार्थानिभैक्षंचाहरहश्ररेत् ॥१६२॥ वेदयशैरहीनानाम्प्रशस्तानास्वकर्मसु ब्रह्मचार्याहरे द्वेष्टंगृहेभ्यः प्रयतो न्वहम् ॥१५३॥ गुरो:कुलेनभिक्षेतनज्ञातिकुलबन्धुषु १ अलाभेत्वन्यगेहानाम्पूर्वमपूर्वविवर्जयेत् ngten सर्ववा पिचरेद्यामम्पूर्वोत्तानामसम्भवे नियम्यप्रयतोवाचमभिशस्तांस्तुवर्जयेत् 1196411 दूरादाहत्यसमिधः संनिद्ध्यादिहायसि सायम्प्रातयज्ञुह्याताभिर्गिनमतन्द्रितः ทานธ์ท अकृत्वाभेक्षचर्णमसमिध्यचपावकम् अनातुरः सप्तरात्रमचकीर्णिवतंचरेत् ॥१६७॥

द्वितीयो स्यायः 38 भेक्षेणवर्तयेन्नित्यंनेकान्नादीभवेड्नती १ भैक्षेणवतिनोवृतिरूपवाससमास्मृता ॥१६६॥ व्रतवद्देवत्येपित्र्येकर्मण्यथर्षिवत् १ काममभ्यर्थितो बनीया द्वतमस्यन लुप्यते ॥१६९॥ ब्रासणस्यैवकर्मेतद्पदिष्टंमनीषिभिः राजन्यवैश्ययोस्त्वेवंनैतत्कर्मविधीयते ॥१९०॥ चोदितोग्र णानित्यमप्रचोदित एववा कुर्याद्ध्ययनेयत्नमाचार्यस्यहितेषुच ॥१९१॥ शरीरंचैववाचंचबुदीन्द्रियमनासिच नियम्यप्रांजलिस्तिष्ठेद्दीक्षमाणोगुरोर्मुखम् ॥१९२॥ नित्यमुद्धतपाणिःस्यात्साध्वाचारः मुमंयतः आस्यतामितिचोत्तःसन्नासीताभिमुखंगुरोः ॥१९३॥ हीनान्नवस्रवेषःस्यात्सर्वदागुरुसन्निधौ उतिष्ठेत्प्रथमंचास्यचर्मंचैवसंविशेत् ॥१९४॥ प्रतिश्रवणसम्भाषेशयानोनसमाचरेत् नामीनोनचभुंजानोनतिष्ठन्नपराङ्मुखः ॥१९५॥ आसीनस्यस्थितः कुयीद्भिगच्छंस्तुतिष्ठतः प्रत्युहम्यत्वावजतःपश्राद्वावंस्तुधावतः ॥१९६॥

पराङ्मुखस्याभिमुखोद्दरस्थस्यैत्यचान्तिकम् प्रणम्यतुशयानस्य निदेशे वैवतिष्ठतः नी वंशय्यासनं चास्यसर्वे हागुर सन्निधी गुरोस्तुचश्चविषयेनयथेष्टासनोभवेत् ॥१९८॥ नोदाहरेदस्यनामपरोक्षमपिकेबलम् । नचेवास्यानुकुर्वीतगतिभाषितचेष्टितम् ॥१९९॥ गुरोर्यत्रपरीवादोनिन्दावा-पिप्रवर्तते । कर्णीतत्रापिधातयौगन्तयम्वाततो न्यतः ॥२००॥ परीवादात्वरोभवतिश्वावेभवतिनिन्दकः परिभोक्ताकृमिर्भवतिकाटोभवतिमत्सरी ॥२०१॥ दुरस्थोनार्चयेदेनंनक्षद्वोनान्तिकेस्वियाः यानासनस्यभेवेनमवर्साभिवादयेत् ॥२०२॥ प्रतिवाते-नुवानेचनासीतगुरुणासह अमंत्रचेचैवगुरोनीकंचिद्पिकीर्तयेत् ॥२०३॥ गो खोष्ट्रयानप्रासादप्रस्तरेषुकटेषुच आसीतगुरणासाउँशिलाफलकनीषुच ॥२०४॥ गुरोगुरौसन्निहितेगुरवङ्गतिमाचरेत् । नचानिमृष्टोगुरुणास्वान्गुरूनिभवाद्येत् ॥२०५॥

विद्यागुरुष्वेतदेवनित्यावृतिः स्वयोनिषु । प्रतिषेधत्सुचाधर्माजितंचोपदिशत्स्वपि ॥२०६॥ श्रेयः मुगुरवइ तिं नित्यभेवसमाचरेत् । गुरुपुत्रेषुचार्थेषुगुरोशेवस्वबन्धुषु ॥२०७॥ बालःसमानजन्मावाशिषोवायज्ञकर्मणि अध्यापयन्गुरुमुतोगुरुवन्मानम्हति ॥२०६॥ उत्सादनंचगात्राणास्नापनोच्छिष्टभोजने नक्यीहरू पुत्रस्यपाद्योगावने जनम् ॥२०९॥ गुरुवत्प्रतिपूज्याःस्युःसवणीगुरुयोषितः । असवणीस्तुमंपूड्याःप्रत्युत्यानाभिवादनैः ॥२१०॥ अभ्यंजनंस्नापनंचगात्रोत्सादनमेवच ग्रूपत्यानकायीणिकेशानांचप्रसाधनम् ॥२११॥ गुरूपत्नीतुयुवतिन्नीभिवाद्येहपादयोः । पूर्णविंशतिवर्षेणगुणदोषीविजानता ॥२१२॥ स्वभावर षना रीणांनराणामिहदूषणम् १ अतो श्रीन्नप्रमाद्यन्तिप्रमदासुविपश्चितः ॥२१३॥ अविद्वासमलंलोकेविद्वासमपिवापुनः प्रमदाबुत्पयंनेतुंकामकोधवशानुगम् ॥२१४॥

मात्रास्वसादु हित्राचानविचित्रासनीभवेत ा वलवानिन्द्रिययामीविद्वासमपिकष्रति ॥२१५॥ कामन्तुगुरू पत्नीनायुवतीनायुवाभुवि विधिवइन्द्नंकुयीद्सावहिमितिब्रुवन् ॥२१६॥ विद्रोथपाद्यहणमन्वहंचाभिवादनम् १ ग्रदारेषुक्वीतसतान्धर्ममनुस्मरन् ॥२१७॥ यथाखनन्खनित्रेणन रोवार्यधिगच्छति तथागुरगताविद्यां शृषुरिधगच्छति ॥२१६॥ मुं जोवा जिटलोवास्याद्यवास्यान्त्रिखाजटः नैनंयामेनभिनिम्लोचेत्मुयोँनाभ्युद्यात्कृचित् ॥२१९॥ तंचेदभ्युदियातमूर्यः शयानंकामचारतः निम्लोवेद्वा प्यविज्ञानाञ्जपन्नुपवमेदिनम् ॥२२०॥ मूर्येणसभिनिर्मृतःशयानो भ्युदितश्यः प्रायश्वितमकुर्वाणोयुक्तःस्यान्महनैनसा ॥२२१॥ आचम्यप्रयतोनित्यमुभेसंध्येसमाहितः । मुचौदेशेजपन्जप्यमुपासीतयथाविधि ॥२२२॥ यदिस्रीयद्यवरजःश्रेयः किंचित्समाचरेत् तत्सर्वमाचरेद्युक्तोयत्रचा स्यर्भेन्मनः ॥२२३॥

धर्माधीवु चतेत्रेयः सामाधीधर्मेष्टवंच १ अर्थर वेहवात्रेय सिवर्ग इतितुस्यितिः ॥२२४॥ आचायेबिसणोमूर्जिः यितामूर्जिः प्रजापतेः मातापृथियाम् तिस्तुश्रातास्वोम् तिरात्मनः ॥२२५॥ आचार्यमपिताचैयमातामाताचपूर्वजः नार्तेनाप्यवमन्तवाबासणेनविश्रेषतः ॥२२६॥ यंमातापितरौक्रेशंसहेतेसम्भवेनृणाम् १ नतस्यनिष्कृतिःशक्याकर्तुवर्षशतेरपि ॥२२७॥ तथोनित्यम्प्रियंकुबीदाचार्यस्य वसर्वदा १ तेष्वेवत्रिषुतुष्टेषुतपः सर्वसमाप्यते ॥२२६॥ तेषात्रयाणां मुत्रुषापरमन्तपउच्यते १ नतेरभ्यननुज्ञातोधर्ममन्यंसमाचरेत् ॥२२९॥ तह्व हित्रयोलोकास्तह्बत्रयआत्रमाः १ तष्टवहित्रयोवेदास्तष्टवोत्तास्त्रयोजनयः ॥२३०॥ पितावैगाईपत्योगिनमीतानिनईसिणःस्मृतः गुरुराह्वनीयस्तुसानग्नित्रेतागरीयसी ॥२३१॥ त्रिष्वप्रमाद्यन्नेतेषुत्रीन्लोकान्विजयेह्ही १

दीप्यमानः स्ववपुषादेववदिविमोदते ॥२३२॥

इमंलोकंमानृभक्त्यापिनृभक्त्यानुमध्यमम् गुरु शृषयात्वेवम्बसलोकंसमप्रनुते ॥२३३॥ सर्वेतस्यादताधर्मायस्येतेत्रयआदताः १ अना स्तास्तुयस्यैतेसवीस्तस्या-फलाः क्रियाः ॥२३४॥ यावत्यस्नेजीवेयुस्तावन्नान्यंसमाचरेत् तेष्वेवनित्यं गुत्रूषां क्यात्रियहिते रतः ॥२३५॥ तेषामनुपरोधेनपारच्यंयद्यदाचरेत् । तत्रिनवेदयेतेभ्योमनोवचनकम्मिभः ॥२३६॥ त्रिष्वेतेष्वि तिकृत्यंहिपुरू षस्यसमा<u>प्य</u>ते एषधर्मःपरःसाक्षादुपधर्मोन्यउचने ॥२३७॥ श्रद्धानः मुभाविद्यामाददीतावरादि । अन्त्यादिपपरन्धर्मस्रीरत्नन्दुष्कुलादिप ॥२३६॥ विषादप्यमृतंयासंबालादिपमुभाषितम् । अमित्राद्पिसङ्गतममेध्याद्पिकांचनम् ॥२३९॥ स्त्रियोरत्नान्य**योविद्याधर्मःशौ**चंसुभाषितम् विविधानिचशिल्पानिसमादेयानिसर्वतः ॥२४०॥ अबासणाद्ध्ययनमापत्कालेविधीयते । अनुव ज्याच मुत्रुषायावद ध्ययनं गुरोः ॥२४१॥

नाबासणेगुरोशिष्योवासमात्यन्तिकंवसेत् बाह्मणेचाननूचानेकां क्षन्गतिमनुत्रमाम् ॥२४२॥ यदित्वात्यन्तिकंवामंरोचयेतगुरोःकुले युक्तःपरिचरेदेनमाशरीरविमोक्षणात् ॥२४३॥ आसमाप्तेःशरीरस्ययस्तु शृषते गुरुम् १ सगच्छत्यंजसाविप्रोबसणःसद्यशाश्वतम् ॥२४४॥ नपूर्वंगुरवेकिंचिदुपकुर्वीतधर्मवित् । स्नास्यंस्तुगुरुणाज्ञप्तःशक्त्यागुर्वर्थमाहरेत् ॥२४५॥ क्षेत्रंहिरण्यंगामश्वं हत्रोपानहमासनम् १ धान्यंशाकंचवासंासिग्र्वेप्रीतिमावहेत् ॥२४६॥ आचार्येतुखलुप्रेतेगुरूपुत्रेगुणान्विने गुरदारेसपिं उेवागुरवइ तिमाचरेत् ॥२४७॥ ष्टतेष्वविद्यमानेषुस्थानासनविहारवान् १ प्रयुंजानोन्ग्नियुश्रूषांसाधयेदेहमात्मनः ॥२४ ६॥ एवंचरतियोविप्रोबसचर्यमविष्नुतः । सगच्छत्युतमंस्थानंनचेहाजायतेपुनः ॥२४९॥

n इतिमानवेधर्मशास्त्रेभृगुप्रोक्तायां संहितायां ॥ n दितीयोन्ध्यायः n

ท मानवेधर्मशास्त्रेभृगुप्रोक्तायां संहितायान्तृतीयोश्यायः ท

षट्त्रिंशदाब्दिकंचर्यगुरौत्रेवेदिकंव्रतम् तदर्जिकम्पादि कंवायहणान्तिकमेववा वेदानधीत्यवेदौवावेदंवा-पियथाक्रमम् अविप्लुतब्रह्मचयोंगृहस्थाश्रममावमेत् तम्प्रतीतंस्वधम्भेणब्रह्मदायहर्मिपतुः स्रिवणन्तल्पआसीनमह्येत्प्रथमंगवा गुरुणा-नुमतःस्नात्वासमावृत्तोयथाविधि उइहेत दि जो भार्या सवर्णी लक्षणान्विताम् nen असपिं डाचयामातु रसगोत्राचयापितुः साप्रशस्ताद्विजातीनान्दा र्कम्मीणमेथुने 71471 महात्यपिसमृदानिगो-जाविधनधान्यतः ٦ स्वीसम्बन्धेदशैतानिकुलानिपरिवर्जयेत् nen हीन क्रियंनिष्पुरुषंनि ऋन्दोरोमशार्शसम् **स**य्यामयायपस्मारिश्वित्रिकुष्ठिकुलानिच nen

नोइहेत्कपिलंगकन्यं।नाधिकं।गीनरोगिणीम् नालोमिकानातिलोमानवाचाटानपिंगलाम् नक्षविक्षनदीनाम्नींनान्त्यपर्वतनामिकाम् नपश्यहिप्रेथनाम्नीनचभीषणनामिकाम् अयंगांगींसौम्यनाम्नींहंसवार्णगामिनीम् तनुलोमकेशद्शनामृइंगीमुइहेत्वियम् यस्यास्तुनभवेद्वातानविज्ञायेतवापिता नोपयच्छेतताम्प्राज्ञः पुत्रिकाधर्मशंकया सवणी येदिजातीनाम्प्रशस्तादार्वभणि कामतस्तुप्रवृतानामिमाःस्युः क्रमशोन्वराः neen **मुद्रैवभायी** मुद्रस्यसाचस्वाचविशःस्मृते तेचस्वाचेवराज्ञ सता सस्वाचाय जन्मनः neen नब्राह्मणक्षत्रिययोरापद्यपिहितिष्ठतोः किसंबिद पिवृत्तान्ते गुद्राभायों पदिश्यते ทายท हीनजातिं सियंमोहादु इहन्तो दिजातयः कुलान्येवनयन्त्यानुससन्तानानिन्रूद्रताम् พายา **मूद्रावेदीपतत्यत्रेरतध्यतनयस्यच** शौनकस्यमुतोत्पन्यातद् पत्यतयाभृगोः 198n.

यूद्राशयनमारोप्यबासणीयात्यधीगतिम् जनयित्वामुनन्तस्याम्बासण्यादेवहीयने ॥१७॥ दैवपित्र्यातिथेयानितत्प्रधानानियस्यतु नाश्नन्तिपितृदेवास्तन्नचस्वर्गंसगच्छति वृषलोफेनपीतस्यनिः श्वासोपहतस्यच तस्याचैवप्रमूतस्यनिष्कृतिनीवधीयते ॥१९॥ चतुणीमिपवणीनाम्प्रेत्यचेहहिताहितान् अष्टाविमान्समामेनस्विववाहान्निबोधत ॥२०॥ बासोदैवस्तथैवार्षःप्राजापत्यस्तथामुरः गान्धवीराक्षसमैवपैशाचमाष्टमोन्धमः ॥२१॥ योयस्यधम्यों वर्णस्यगुणदोषीचयस्ययौ तद्वः सर्वम्प्रवस्थाभिप्रसवेचगुणागुणान् ॥२२॥ षउानुपूर्वीविप्रस्यक्षत्रस्यचतुरोन्वरान् विद्रशूद्रयोस्तुतानेवविद्याद्धम्यीन्नराक्षमान् ॥२३॥ चतुरोबाद्यणस्याद्यान्प्रशस्तान्कवयोविदुः राक्षमंक्षत्रियस्यैकमामुरंवैश्यमूद्रयोः ॥२४॥ पंचानान्तुत्रयोधम्यीद्वावधम्यौंसमृताविह पेशाचशासुर्येवनकतियौकदाचन ॥२५॥

पृथक्पृथग्वामित्रौवाविवाहौपूर्वचोदितौ । गान्धवीराक्षसभैवधम्यीक्षत्रस्यतीस्मृती ॥२६॥ आह्याद्यचार्चियत्वाचश्रुतिशीलवतेस्वयम् आह्यदानंकन्यायाबासोधर्मः प्रकीर्तितः ॥२७॥ यज्ञेतु वितते सम्यगृत्वि जेकम्भेकुर्वते अलंक्त्यमुतादानन्दैवन्धर्मस्प्रचक्षते ॥२६॥ **एकंगोमियुनंद्वेवावरादादायधम्मेतः** कन्याप्रदानंविधिवदार्षोधर्मः सउचते ॥२९॥ महोभीचरतान्धर्ममितिवाचान्नुभाषच कन्याप्रदानमभ्यचीप्राजापत्योविधिःस्मृतः ทอยท ज्ञातिभ्योद्रविणन्दत्वाकन्यायेचेवशक्तितः कन्याप्रदानंस्वाच्छंद्यादासुरोधर्मउच्यते ॥३१॥ इच्छयान्योन्यसंयोगःकन्यायाश्वरस्यच गान्धर्वः सत्विज्ञेयोमेथन्यः कामसम्भवः ॥३२॥ हत्वाछिन्वाचभिन्वाचक्रोशन्तींरदतींगृहात् प्रसद्यकन्याहरणं राक्षसोविधिर चते मुप्तामताप्रमतावारहोयत्रोपगच्छति १ सपापिष्ठोविवाहानाम्पेशाचशाष्ट्रमोन्धमंः ॥३४॥

अद्गिरेव दिजाम्याणां कन्यादानं विशिषते इतरेषान्तुवर्णानाभितरेतरकाम्यया योयस्यैषाविवाहानामनुनाकीर्तितोगुणः सर्वभृणुततं विप्राः सर्वकीर्त्रयतोमम ॥३६॥ दशपूर्वानपरान्वंश्यानात्मानंचेकविंशकम् १ बासीपुत्रः सुकृतकृन्मोचयेदेनसः पितृन् ॥३७॥ दैवोढाजः मुतश्रेवसप्तसप्तपरावरान् आर्षोढाजःमुतस्त्रीस्त्रीन्षट्षट्कायोढजःमुतः ॥३६॥ बाह्मादिषुविवाहेषुचतुर्व्वानुपूर्वशः ब्रह्मवर्चस्विनःपुत्राजायन्तेशिष्टसंमताः ॥३९॥ रूपसत्वगुणोपेताधनवन्तोयशस्विनः पर्याप्तभोगाधम्मिष्ठाजीवन्तिवशतंसमाः 1180 m इतरेषुतुशिष्टेषुनृशंसानृतवादिनः जायन्तेदुर्विवाहेषुब्रह्मधर्मद्विषः मुताः अनिन्दितै:स्रीविवाहेरनिंद्याभवतिप्रजा निन्दितेनिन्दितानृणान्तस्मान्निद्यान्विवर्जयेत् ॥४२॥ पाणियहणसंस्कारः सवणीमुपदिश्यते असवणीस्वयंशेयोविधिर द्वाहकर्मणि १४३१

शरःक्षत्रिययायासः प्रतोदोवैश्यकन्यया १ वसनस्यद्शायाद्यान्द्रयोत्कृष्टवेदने ऋतुकालाभिगामीस्यात्स्वदार्निरतः सदा पर्ववर्ज्जंब जेचेनान्त इतोर तिकाम्यया ऋतः स्वाभाविकः स्त्रीणारात्रयः षोउशस्मृताः चतुर्भिरितरे:सार्डमहोभि:सडिगर्हिते: तासामाद्या बतस्तु निन्दि तैकादशीचया त्रयोदशीचशेषास्तुप्रशस्तादशरात्रयः युग्मामुपुत्राजायन्ते स्त्रियो न्युग्मामुरात्रिषु तस्माद्युग्मासुपुत्रार्थीमंविशेदार्तवे स्त्रियम् ुपुमाम्पुंसो-धिके युक्रेस्वीभवत्यधिके स्वियाः समेन्प्रमाम्पं स्त्रियौवाक्षीणेन्त्येचविपर्ययः निद्यास्वष्टासुचान्यासुस्त्रियोरात्रिषुव ड्वियन् ब्रह्मचार्येवभवतियत्रतत्रात्रभेवसन् नकन्यायाः पिताविद्वान्गृह्णीयाच्छुल्कमण्यपि गृह्णच्छुत्कंहिलोभेनस्थान्नरो पत्यविक्रयी स्रोधनानितुयेमोहादुं पंजीवन्तिबान्धवाः नारीयानानिवस्नंवातेपापायान्त्यधीगतिम् ॥प२॥ आष्रेगोमिशुनं युल्कंके चिद्राहर्म षेवतत् अल्पोन्येवंमहान्वानिपविक्रयस्तावदेवसः यामानादद्ते शुल्कंज्ञातयोनसविक्रयः अहीणन्तत्कुमारीणामानुशंस्यंचकेवलम् ॥५४॥ पितृभिभीतृभिभेताः पतिभिदेव रैस्तथा पूज्याभूषयितवाश्रबहुकल्याणमीप्सुभिः यत्रनार्थस्तुपूज्यन्ते रमन्तेतत्रदेवताः यत्रैतास्तुनपूज्यन्तेसवीस्तत्राफलाः क्रियाः १ पई ११ शोचन्तिजाभयोयत्रविनश्यत्यायुतत्कुलम् नशोचन्तितुयत्रैतावर्डनेतिडिसर्वदा जामयोयानिगेह।निशपन्त्यप्रतिपृजिताः तानिकृत्याहतानीवविनश्यन्तिसमन्ततः तस्मादेताः सदापूज्याभूषणाहादनाशनैः भृतिकामैनीरैनित्यंसत्कारेषूत्सवेषुच ॥५९॥ सन्तुष्टोभार्ययाभनीभत्रीभार्यातथैवच यस्मिन्नेवकुलेनित्यंकल्याणन्तत्रवेधुवम् ॥६०॥ यदि हिस्तीन रोचेतपुमां मंनप्रमोद्येत् १

अप्रमोदातपुनः पुंसः प्रजनंनप्रवर्तते

बियान्तु रोचमानायां सर्वन्तद्रोचतेकुलम् तस्यान्त्व रोचमानायां मर्वमेवन रोचते गहरा क्विवाहै: क्रियालोपैवेंदानध्ययनेनच कुलान्यकुलतायान्तिब्रासणातिक्रभेणच शिल्पेनयवहारणशूद्रापत्ये अवे वलैः गोभिर्श्वेश्वयानेश्वकृषाराजोपमेवया अयाज्ययाजनैश्वेवनास्तिक्येनचकम्मीणाम् कुलान्या शुविनश्य न्तियानि ही नानि मंत्रतः ११६५१ मंत्रतस्तुसमृद्वानिकुलान्यल्पधनान्यपि कुलसंख्यांचगच्छन्तिकर्षन्तिचमहद्यशः गईईगा वैवाहिकेन्नौकुर्वीतगृसंकम्भयथाविधि पंचयज्ञविधानं चपितंचान्वाहिकीं गृही ग ई७ ग पंचमूनागृहस्थस्य चुह्ली पेषण्यु पस्करः कंउनीचोदकुम्भश्रबध्यतेयाम्नुवाहयन् शहीम तासां जमेणसवीमां निष्कृत्यर्थं महिषिभिः पंचकुप्तामहायज्ञाः प्रत्यहंगृहमे धिनाम् अध्यापनम्बसयज्ञः पितृयज्ञस्तुतर्पणम् होमोदेवोबलिभौंतोनृयज्ञोनतिथिपूजनम्

पंचैतान्योमहायज्ञान्नहापयतिशक्तितः सगृहे-पिवसन्नित्यं सूनादोषेनीलिप्यते देवता निथिभृत्यानाम्पितृणामात्मनश्यः ननिर्वपतिपंचानामुच्छ्रसन्नसजीवति 119211 अहतंचहुतंचैवतथाप्रहृतमेवच बाह्यंहृतम्प्राशितंचपंचयज्ञान्प्रचक्षते जपो-हतोहतोहोमःप्रहतोभौतिकोबलिः बास्यंहतंदिजाभ्याचीप्राशितंपितृतर्पणं แลลแ स्वाध्यायेनित्ययुक्तःस्याद्दैवेचैवे६कर्मण दैवेकम्मीणयुक्तोहिविभर्नीदंचराचरम् 119411 अनौप्रास्ताहृतिःसम्यगादित्यमुपतिष्ठते आदित्याब्बायतेवृष्टिवृष्टेरन्नन्ततःप्रजाः ११७६१ यथावायुंसमात्रित्यवर्तन्तेसर्वजन्तवः तथागृहस्थमात्रित्यवर्तन्ते सर्वआत्रमाः ทออท यस्मात्रयोश्याश्रमिणोज्ञानेनान्नेनचान्वहम् गृहस्थेनेवधार्यन्तेतस्मा<u>ब्</u>येष्ठाश्रमोगृही ससन्धार्यःप्रयत्नेनस्वर्गमक्षयमिच्छता मुखंचेहेच्छतानित्यंयो धाय्योंदुर्बलेन्द्रियेः

ऋषयः पित रोदेवाभूतान्यति थयस्तथा १ आशासतेकुदुम्बिभ्यस्तेभ्यःकार्यंविज्ञानता nton म्वाध्यायेनाचिये दषीन्होमैदेवान्यथाविधि पितृन्याडे अनृनन्ने भूतानिब लिक भणा कुयीदहरहः श्राद्यमन्नाद्येनोद् केनवा पयोमूलफलेवी-पिपितृभ्यःप्रीतिमावहन् गा ६२ गा **एकग**प्याशयेडिप्रस्पित्रर्थेपांचयज्ञिके नचैवात्राशयेत्वंचिद्देश्वदेवम्प्रतिद्विजम् ॥५३॥ वैश्वदेवस्य सिडस्य गृबे निविधि पूर्वकम् आभ्यः कुर्याद्वनाभ्योत्राह्मणोहोममन्वहम् ที่เริ่ม अग्ने:सोमस्यचैवादौतयोश्चेवसमस्तयोः विश्वेभ्यभैवदे वेभ्योधन्वन्तरयष्टवच कुहैचेवानुमत्येचप्रजापतयष्टवच १ सहद्यावापृथियोश्वतथास्विष्टकृतेन्ततः ॥५६॥ ह्वंसम्यग्धविहित्वासर्विद्सुप्रद्क्षिणम् १ इन्द्रान्तकाप्पतींदुभ्यःसानुगेभ्योबलिंहरेत् ॥ ६७॥ मरुद्रादिति द्वारिक्षिपेद प्वद्राद्रत्यपि वनस्पतिभ्यद्रत्येवंमुसलोलूखलेहरेत् ॥ ६६॥

उच्छीर्षकेश्रियेकुयीद्गद्रकाल्येचपादतः बसवास्तोः पतिभ्यान्तुवास्तुमध्येबलिंहरेत् विश्वेभ्य भैवदे वेभ्योब लिमा काशा उतिहापेत् दिवाचरेभ्योभृतेभ्योनतंचारिभ्यष्टवच ११०१ पृष्ठवास्तुनिकुर्वीतबलिंसवीतमभूतये पितृभ्योवलिशेषन्तुसर्वदक्षिणतोहरेत् ॥९१॥ **युनाचपतितानाचश्वपचाम्पापरोगिणाम्** वायसानाक्रमीणांचशनकेनिविधेद्ववि ॥ १२॥ एवंयः सर्वभूतानिबाद्यणोनित्यमचीति सगच्छतिपरंस्थानन्तेजोमृतिःपथर्जुना nesn कृत्वैतइलिकर्भेवमतिथिम्पूर्वमाशयेत् भिक्षांचभिक्षवेद द्यादिधिव इसचारिणे यत्पुण्यफलमाप्नोतिगान्दत्वाविधिवहुरोः तत्पुण्यफलमाप्नोतिभिक्षान्दत्वादिजोगृही भिक्षामप्यद् पात्रं वासत्कृत्य विधिपूर्वकम् वेदतत्वार्थविदुषेबासणायोपपादयेत् ॥९६॥ नश्यन्तिह्यक्यानिन राणामविजानताम् भस्मीभृतेषुविप्रेषुमोहाद्द्वानिदातृभिः

विद्यातपःसमृद्येषुहतंविप्रमुखाग्निष् । निस्तार्यतिदुगीचमहत्रेविकल्विषात् १९५॥ सम्प्राप्तायत्वतिथयेप्रद्द्याद्रासनोदके अन्नंचैवयथाशितसत्कृत्यविधिपूर्वकम् शिलानपुंद्धतोनित्यम्पंचारनीनपिजुहुतः सर्वं मुकृतमाद् ते बाह्यणो निर्वितोवसन् नृणानिभूमिरूदकंवाक्चतुर्थीचमुनृता हतान्यपिसतंगिहेनोच्छिद्यन्तेकदाचन ११०११ **एकरात्रन्तुनिवसन्नतिथिबीसणः**स्मृतः अनित्यंहिस्थितोयस्मातस्मादतिथिर्चते ॥१०२॥ नेक्यामीणमति शिविप्रं सागतिकन्तशा उपस्थितंगृहेविद्याद्वायीयत्राग्नयोगपवा 1190311 उपासतेयेगृहस्थाः परपाकमबुद्धयः तेनतेप्रेत्यपशुतांवजन्त्यन्नादिदायिनाम् MYOST अप्रणोद्यो-तिथिःसायंसुर्योदोगृहमेधिना कालेप्राप्तस्त्वकालेवानास्यानश्ननगृहेवसन् ॥१०५॥ नवेस्वयन्तद्श्नीयाद्तिर्थियन्नभोजयेत् । धन्यंयशस्यमायुष्यंस्वर्यंचातिषिपूजनम् ॥१०६॥

आसनावसथौशय्यामनुबज्यामुपासनम् १ उतमेषूत्रमंकुयीजीनेहीनंसमेसमम् ११०७१ वैश्वदेवेतुनिवृत्तेयद्यन्योनतिश्वरावजेत् तस्याप्यन्नंयथाशिक्तप्रद्यान्नबलिंहरेत् ११०७१ नभोजनार्थंस्वेविप्रःकुलगोत्रेनिवेद्येत् भोजनार्धं हितेशंमन्वान्ताशीत्यु चते बुधेः ११००१ नबासणस्यत्वति धिर्गृहेराजन्य उचते । वैश्यमूद्रौसखाचेवज्ञातयोगुरुरेवच १११०१ यदित्वतिथिधम्मेणिक्षत्रियोगृहमाव्रजेत् । भुक्तवत्मूक्तविष्रेषुकामन्तमपिभोजयेत् ॥१११॥ वैश्यगुद्राविपप्राप्तीकुदुम्बे-तिथिधर्मिणी भोजयेत्सहभृत्येस्तावानशंस्यम्प्रयोजयन् इतरानिपसंख्यादीन्सम्प्रीत्यागृहमागतान् सत्कृत्यान्नंयथाशिताभोजयेत्सहभार्यया १११३१ मुवासिनींकुमारी शरोगिणोगर्भिणी स्त्रियः अतिथिभ्योत्यहवैतान्भोजयेद्विचारयन् ॥११४॥ अदत्वातुयहतेभ्यःपूर्वभ्भंते विवसणः १ सभुंजानोनजानातिश्वगृधेर्जिग्धिमात्मनः ॥१९५॥

भुत्रवत्त्वधविप्रेषुस्वेषुभृत्येषुचेवहि ।

भुंजीयातान्ततः पबादविशिष्टन्तुदम्पती ॥११६॥

देवानृषीन्मनुष्यां बितृन्गृह्या बदेवताः 1

पूजियत्वाततः पंचाइहस्यः शेषभुग्भवेत् ॥११७॥

अधंसकेवलम्भुंतेयः पचत्यात्मकारणात् ।

यज्ञशिष्टाश्चनंद्येतत्मनामन्नंविधीयते १९९६॥

राजित्विक्म्नानकगुरूनिप्रयश्वशुर्मानुलान् ।

अर्हयेनमधुपर्केणपरिसंवतसरातपुनः १११९॥

राजाचत्रोत्रियवैवयत्तकर्मण्युपस्थितौ ।

मधुपर्केणसम्पूज्योनत्वयज्ञदतिम्थितिः ॥१२०॥

मायन्त्वन्नस्यसिदस्यपत्न्यमंत्रम्बलिंहरेत् १

वैश्वदेवंहिनामैतत्सायम्प्रातर्विधीयते ॥१२९॥

पितृयज्ञन्तुनिर्वर्त्यविप्रबंद्रसये गिनमान् ।

पिण्डान्वाहार्यवंत्राबंकुर्यान्मामानुमासिकं ॥१२२॥

पितृणामासिकंत्राद्यमन्वाहार्यविदुर्बुधाः 1

तचामिषेणक्रतिबम्प्रशस्तेनप्रयत्नतः ॥१२३॥

तत्रयेभोजनीयाः स्युर्येचवउर्याहि जोतमाः १

यावन्तवेवयेवान्नेस्तान्प्रवस्थाम्यशेषतः ॥१२४॥

दीदेवेपिनुकार्येत्रीनेकेकमुभयत्रवा । भोजयेत्मुसमृद्योग्पिनप्रसन्नेतविस्तरे ॥१२५॥ मत्त्रियान्देशकालीचशीचम्बाह्मणसम्पदः पंचेतान्यस्तरोहन्तिनस्मान्नेहेतविस्तरम् ॥१२६॥ प्रचितापेतकृत्येषापित्र्यंनामविधुसमे । तस्मिन्युक्तस्यैतिनित्यम्प्रेतकृत्यैवलीकिकी ॥१२७॥ शोत्रियायेवदेयानिहयक्यानिदात्भिः अर्हनमायविप्रायतस्मैदनंमहाफलम् ॥१२६॥ **एकैकमपिविद्वासन्देविपित्र्येचभोजयेत्** पुष्कलम्फलमाप्नोतिनामंत्रज्ञान्बहुनपि ॥१२९॥ दरादेवपरीक्षेतबाद्धणंवेदपारगम् १ तीर्थन्तउवक्यानाम्प्रदानेसो/तिथिअमृतः ॥१३०॥ महलंहिमहलाणामनृवं।यत्रभुंजते एकस्तानमंत्रवित्यीतःसवीनईतिधम्मेतः ॥१३१॥ ज्ञानोत्कृष्टायदेयानिकवानिवहवीषिव नहिहस्तावसृग्दिरधौरधिरेणेवमुध्यतः ॥१३२॥ यायतोगसतेगासान्ह्यक्षयेष्यमंत्रवित् १ तावतोमसतेप्रेत्यदीप्तनूलर्ध्ययोगुउान् ॥१३३॥

तृतायो श्यायः

4 6

ज्ञाननिषादिजाः केचित्रपोनिष्ठास्तथापरे । तपःस्वाध्यायनिष्ठाक्कर्मनिष्ठास्त्रयापरे ज्ञाननिष्ठेषुक्यानिप्रतिष्ठाप्यानियलनः ह्यानित्यथान्यायंसर्वेष्येयचतुर्ध्वि ॥१३५॥ अत्रोत्रियः पितायस्यपुत्रः स्यादेदपार्गः अत्रोत्रियोवापुत्रःभ्यारिपताम्यादेदपार्गः ॥१३६॥ ज्यायांसमनयोर्विद्याद्यस्यान्द्वोत्रियःपिता । मंत्रसम्पूजनार्थन्तुसत्कार्मितरोर्वति ॥१३७॥ नत्राडेभोजयेन्मित्रन्धनैःकार्योक्यमंग्रहः नारिनमित्रंयंविद्यातंत्राढेभोजयेद्विजम् १११३६११ यम्यभित्रप्रधानानित्राद्वानिवहवींषिव । तस्यप्रेत्यफलंनास्तित्राद्वेषुचहवि:वृच ॥१३९॥ यःमंगनानिकुर तेमोहाच्चाडेनमानवः मस्वर्गाच्यवतेलोकाच्छाद्धमित्रोडिजाधमः TISSOTI सम्भोजनोसाभिहिनापैद्याचीदक्षिणाडिजै: 1 इहवास्तेतुसालोकेगौरन्धेवैकवेश्मनि ॥१४१॥ यथेरिणेवाजमुप्तानवप्तालभनेपलम् । तथा-नृवेहिविर्दत्वानदातालभनेफलम् ॥१४२॥

दातृन्प्रतियहीतृंबकुरुतेपालभागिनः । विदुषेद्क्षिणान्दत्वाविधिवत्येत्यचेहच ॥१४३॥ कामंत्रादेर्न्वयेन्मित्रंनाभिरूपमपित्वरिम् डियताहिहविर्भृतम्भवतिप्रेत्यनिष्फलम् यत्नेनभोजयेन्द्रादेवहुचंवेदपारगम् शाखान्तगमधाध्वर्यंक्रन्दोगन्तुसमाप्तिकम् ॥१४५॥ एषामन्यतमोयम्यभुं जीतत्राद्वमर्वितः पितृणान्तम्यतृप्तिःस्याच्हास्वतीसाप्तपौर्यी ॥१४६॥ ए पर्यप्रथमः कल्पः प्रदानेह्यक्ययोः अनुकल्पस्वयंतेयःमदामदिरनुष्ठितः मानामहंमानुलंबस्यलीयंश्वमुरंगुरम् दौहित्रंविह्पतिम्बन्धुमृत्विग्याज्यौचभोजयेन् ॥१४६॥ नवासणम्परीक्षेतदेवेकर्मणिधरमंवित् पित्र्येकम्भीणनुप्राप्तेपरीक्षेनप्रयत्नतः ॥१४९॥ येम्नेनपतिनक्कीवायेचनास्तिकवृत्रयः । तान्ह्यक्ययोर्विपाननहीन्मनुरत्रवीत् ॥१५०॥ जिंदिलंबान**धीयानन्दुर्वलंकि**तवन्तथा याजयन्तिचयेपूगांस्तांबन्नाबेनभोजयेत् ॥१४१॥

६० तृतीयोश्यायः

चिकित्सकान्देवलकान्मां सविव्ययिणस्तथा विपणेनच जीयन्तोय ज्यीः स्युर्हे बक्ययोः ॥१५२॥ प्रेथोगामस्य राज्ञ बकुनखीश्यावदन्तकः । प्रतिरोडागुरोबेवत्यकाग्निवीर्द्धिषम्तथा ॥१५३॥ यक्षीचपन्पाल बपरिवेनानिराकृतिः ब्रह्मिट्परिविनियगणाभ्यन्तर्ष्यच ॥१५४॥ क्शीलवोन्वकीणींचवृषलीपतिरेवच पौनर्भव बकाण बयस्य चोपपति गृहि ॥ १ ५ ५ ॥ भूतकाध्यापकोय गभूतकाध्यापिनम्तथा युद्धियोगुर्भेववाग्दुष्ट:कुण्डगोलको ॥१५६॥ अकारणपरित्यकामानापित्रोर्गुरोम्नथा बाह्ययानियसम्बन्धःसंयोगंपतिनैर्गतः ॥१५७॥ अगारदाहीगरद:कुण्डाशीसोमविक्रयी समुद्रयायावन्दीचनेलिकःकृटकार्कः ॥१५৮॥ पित्राविवद्मान स्वितवोम ग्रपस्तथा पापरोग्यभिशस्तबदाम्भिकोरसविव्यया ॥१५८॥ धनः शराणां कती चयमा मेदि धिष्पतिः । मित्रधुग्यूतवृतिबपुत्राचार्यस्तथैवच ॥१६०॥

भाम रीगण्डमाली चरिव त्र्यद्योपि मुनस्तद्या उन्मतोन्धववर्ज्याःस्युर्वेदनिन्दक्षष्टवच ॥१६१॥ हम्तिगो बवोष्ट्रमको नश्तेर्य बजीवति पक्षिणाम्पोपकोयस्युजाचार्यम्नथैवच लोतमाम्भेदकोयबतेषाचावर्णेरतः गृहमंयेशकोद्तोवृक्षारोपकरवच ॥१६३॥ रवजी औरयेन जीवीचकन्याद् षकर वच हिंलोव्यलवृतिबगणानं विवयाजकः ॥१६४॥ आचारहीन:क्रीवर्गनत्यंयाचनकस्तथा कृषिजीवीश्लीपदीचमद्भिनिद्त्रहवच और भिकोमाहिषिकः परपूर्वीपितम्तवा प्रेतनियीतकभैववर्जनीयाःप्रयत्नतः ॥१६६॥ एतान्विगर्हिताचा रानपं ातेयान्दि जा**धमान्** दिजातिप्रवरोविद्वानुभयत्रविवर्ज्ययेन् ॥१६७॥ ब्राक्षणस्वनधीयानस्तृणाग्निर्विशाम्यति तस्मेह्यंनदात्यंनहिभस्मनिह्यते ॥१६६॥ अपान्धदानेयोदानुभवत्युर्धम्फलोदयः देवेहविषिपित्र्येवातस्प्रवस्थाम्यग्रेषतः

50

अवतेर्यद्विजेर्भृतमपरिवेत्रादिभिस्तवा अपानेयेर्यद्न्येवतद्वेर्सासिभुंजने ११७०१ दाराग्निहोत्रमंयोगंकुरुतेयो यजेस्थिते परिवेतासविभेयःपरिवितिसनुपूर्वजः परिवितिः परीवेताययाचपरिविद्यते । सर्वेतेनर्कंयान्तिदातृयाजकपंचमाः ॥१७२॥ भातुर्भृतस्यभायीयायो नुरज्येतकामनः । धर्मेणाधिनियुत्तायां सत्तेयोदि धिषूपतिः परदारेषुजायेने द्रीमृतीकुण्डगोलकी । पत्यौजीवतिकुण्डःस्यान्मृनेभर्निरगोलकः तौतुजातौपर्क्षेत्रेप्राणिनौप्रेत्यवेहव दत्रानिह्यक्यानिनाशयेतेप्रदायिनाम् ॥५७५॥ अपान्धोयावतःपान्धान्भुंजानाननुपायति तावतानफलम्प्रेत्यदाताप्राप्नोनिवालिशः ॥१७६॥ वीस्यान्धोनवते:काण:षष्ठे:वित्रीशतस्यत् पापरोगीसहलम्यदानुनीशयनेफलम् ॥१७७॥ यावतःमंस्पृशेदंगैबीसणान्युद्रयाजकः । तावनानभवेदातः फलन्दानस्यपौर्तिकम् ॥१७६॥

वेदविज्ञापिविपोन्यलोभात्कृत्वाप्रतियहम् । विनाशंव जिति सिप्रमामपात्रमिवाम्भसि ॥१७९॥ सोमविक्रियणेविष्ठाभिषजोप्यशोणितम् । नप्टन्देवलकेदनमप्रतिष्ठन्तुवार्डुषौ ॥१६०॥ यमुवाणि जकेद नंनेहना मुत्रतद्रयेन् ा भस्मनीवहुनंहबन्त्यापीनभविद्विजे ॥१६१॥ इतरेषुत्वयांकाषुयशोहिशेष्वमाधुषु ा मेदो मृङ्मां समझ्बास्थिवद्नत्यन्नं मनी विणः ॥१५२॥ अपान्योपहतापंतिःपायतेयैर्दिजोनमैः नान्निबोधनकात्म्येनिदिजाम्यान्यंकिपावनान् ॥१६३॥ अय्याः सर्वेषुवेदेषु सर्वप्रवचनेषुच त्रोत्रियान्वयजावैवविशेषाः पंक्रिपावनाः ॥१८४॥ त्रिणाचिकेतः यंचारिनस्मिमुपर्णः षउंगवित् त्रसदेयात्मसन्तानो उयेष्ठसामग्रहचच ॥१६५॥ वेदार्थवित्यवकाचत्रसवारीमहम्बदः । शतायुवैवविसेयात्रास्रणाः पंत्रिपावनाः ॥१६६॥ पूर्वेशुरपरेशुर्वात्राज्ञकर्मण्युपस्थिते । निमंत्रयेतत्र्यव रान्सम्य विद्यान्यकोदितान् ॥१६७॥

निमंत्रितोडिजः पित्र्येनियतात्माभवेत्सदा । नचक्रन्द्रास्यधीयीतयस्यत्राउंचतद्रवेत् ॥१६६॥ निमंत्रितान्हिपितर्उपतिष्टन्तितान्दिजान् । वायुवचानुगन्क्नितयामीनानुपासते ॥१६९॥ केतितस्तुयथान्यायंह्यकथेदिजोतमः । क्षंचिद्पतिकामन्पापः नुकरतां वजेत् ॥१९०॥ आमंत्रितस्तुयः त्राडेवृषल्यासहमोदते दातुर्यदुष्कृतं किंचित्रत्सर्वेष्रतिपद्यते ॥१९१॥ अक्रोधनाःशौवपराः सतनम्बसवारिणः न्यस्तशनामहाभागाःपितरःपूर्वदेवताः ॥१९२॥ यम्मादत्पत्रिरेतेषां सर्वेषामप्यशेषनः । येचयेर पचर्याःस्युर्नियमेस्तान्निबोधत ॥१९३॥ मनोहेरण्यगर्भस्ययेमरीचाद्यःमुताः । तेषामृषीणांसर्वेषाम्पुत्राःपितृगणाःस्मृताः ॥१९४५ विराद्रमुनाःसोमसदःसाध्यानापितरःस्मृनाः अग्निष्वानागदेवानागारीचालोकवित्रुताः ११९५१ दैत्यदानवयक्षाणागन्धर्वीरगरक्षमाम् १ मुपर्णिकिनराणांचस्मृताबर्हिषदो-त्रिजाः ११९६१

मानवेधर्मशास्त्र

€4

मोमपानामविद्याणां सिवयाणां हिवर्भुजः वैश्यानामाज्यपानाममूद्राणान्तुसुकालिनः ॥१९७॥ मोमपास्तुकवः पुत्राहविष्मंती शिरः मुनाः पुलस्यस्याज्यपाःपुत्रावशिष्ठस्यमुकालिनः ॥१९६॥ अग्निद्रभानगिनर्ग्धान्काबान्बर्हिषद्स्तथा अग्निष्वातां बमौम्यां बविद्याणामेव निर्दिशेन् ॥१९९॥ यहनेनुगणामुख्याःपिनृणाम्परिकीर्निताः नेषामपीहविज्ञेयम्पुत्रपीत्रमनन्तकम् ॥२००॥ ऋषिभ्यःपितरोजाताःपितृभ्योदेवदानवाः देवेभ्यस्नुजगत्सर्ववरंस्थाण्वनुपूर्वशः ॥२०९॥ राजनैभीजनेरेषामधोवा राजनान्वितः वार्यपित्रद्रयाद्त्रमस्यायोपकल्पते ॥२०२॥ देवकार्याद्विजानीनाम्पितृकार्यविशिषने दैवंहिपितृकार्यस्यपूर्वमाप्यायनंस्मृतम् ॥२०३॥ तेषामा र सभूतन्तु पूर्व देवं नियो जयेन् रशंसिहिविलुम्पन्तित्राउमारसवर्जितम देवाद्यन्तन्तद्वितिपत्राद्यन्तंनतद्रवेत् पित्राद्यन्तन्त्वीहमानः सिप्रंनस्यतिसान्वयः ॥२०४॥

तृतीयो श्यायः 33 मुचिन्देशंविविक्तंचगोमयेनोपलेपयेन् । दक्षिणाप्रवणं वैवप्रयत्नेनोपपाद्येन् ॥२०६॥ अवकारोषु वोक्षेषुनदीती रेषु वैषहि । विवित्रेषुचनुषन्तिद्त्रेनपितरःसदा ॥२०७॥ आसनेषूपकुप्तेषु**वर्हिष्यत्सुपृ**यक्पृथक् उपस्पृष्टोदकान्सम्यग्विप्रास्तानुपवेशयेन् ॥२०६॥ उपवेश्यनुतान्त्रिप्रानामनेष्वज्ञुगुप्सितान् गन्धमाल्यै:मुर्भिभिर्चयेदेवपूर्वकम् ॥२०९॥ तेषामुद्कमानीयसपवित्रांस्तिलानपि १ अग्नोक्यीद्नुज्ञातोबासणोबासणैःसह ॥२१०॥ अग्ने:सोमयमाभ्यांचकृत्वाप्यायनमादितः हविदीनेनविधिवत्पशासान्तर्पयेतिपतृन् ॥२११॥ अग्न्यभावेनुविप्रस्यपाणावेबोपपाद्येन । योद्यानःसदिजोविप्रेर्मंत्रदर्शिभिरचने ॥२५२॥ अत्रोधनान्मुप्रमा**दान्यद**न्त्येनान्पुराननान् लोकस्याप्यायनेयुक्तान्त्राउदेवान्द्रिजोनमान् ॥२५३॥ अपस्यमग्नीकृत्वासर्वमावृत्यविक्रमम् ा अपमयेनहस्तेननिर्वयेददकम्भवि ॥२१४॥

त्रींस्तुतस्मादविःशेषारिपण्डान्कृत्वासँमाहितः औदकेनैवविधिनानिर्वपेद्शिणामुखः न्युप्यपिण्डांस्ततम्नांम्नुप्रयतोविधिपूर्वकम् तेषुद्भेषुतंहस्तंनिमृज्यालेपभागिनाम् ॥२१६॥ आचम्योदक्परावृत्यत्रिरायम्यशनैरसृन् १ षड्त्रं बनमन्तुर्यीरिपतृनेवचमंत्रवित् ॥२१७॥ उद्यंनिनये क्षेषंशनैः पिण्डान्तिकेपुनः अयजिम्रेजनान्पिण्डान्यथान्युप्तान्समाहितः ॥२१६॥ पिण्डेभ्यम्त्वत्विवज्ञामात्राममादायानुपूर्वशः नानेवविद्यानामीनान्विधिवतपूर्वमाधयेत् ॥२१९॥ धियमाणेनुपिनरिपूर्वेषामेवनिर्वपेत् । विप्रवडा पितंत्राडेस्वकम्पित्रमाशयेत् ॥२२०॥ पिनायम्यनुवृतःस्याञ्जीवे जापिपिनामहः पिनुःसनाममंकीर्त्यकोर्तयेत्रपिनामहम् ॥२२१॥ पिनामहोवातन्त्राउंभुंजीतेत्यत्रवीन्मनुः । कामंयासमनुज्ञात अवयमेवसमाचरेत् ॥२२२॥ तेषान्दत्वानुहम्तेषुसंपवित्रन्तिलोदकम् तत्पण्डायम्प्रयन्द्रेतस्यधेषामस्त्वितिव्ववन् ॥२२३॥

पाणिभ्यान्त्रपसंगृद्धस्ययमन्नस्यवर्दिनं १ विप्रान्तिकेपितृन्ध्यायन्शनकेरपनिस्रियेत् ॥२२४॥ उभयोईस्तयोर्मृतंयद्नमुपनीयते १ ति इप्रलुम्पन्त्यमुराःसहसादुष्टचेतसः ॥२२५॥ गुणां यम्पशाकाद्यान् पयोद्धियृतम्मधु १ विन्यमेत्प्रयतःपूर्वम्भूमावेवसमाहितः ॥२२६॥ भक्ष्यम्भो <u>ज्यंनविविधं गृलानिवफलानिव</u> हद्यानिवैव मांसानिपानानिस्रभोणिच ॥२२७॥ उपनीयनुतत्सर्वंशनवेः मुममाहिनः परिवेषयेत्प्रयतोगुणान्मवीन्प्रचोद्यन् ॥२२६॥ नाममापानयेकानुनवुध्येन्नानृतंषदेन् १ नपादेनम्पृशेदन्नंनचेनद्वधूनयेत् ॥२२९॥ अलंगमयतिप्रेनानकोपो-रीननृतंगनः पाद्स्पर्शस्तुरक्षां मिदुष्कृतीनवधूननम ॥२३०॥ यद्यद्रोचेनविप्रेभ्यस्तमद्यादमतसरः १ ब्रह्मोद्याबक्याःकुर्यात्पिनृणामेतदीप्सितम् ॥२३५॥ स्वाध्यायंत्रावयेरिपश्येधर्मशास्त्राणि**वे**वहि आख्यानानीतिहामांबप्राणानिखिलानिव १२३२१

हर्पयेद्वासणाम्तुष्टोभोजयेद्वयनैःयनैः । अन्नाधेनामक्षेतान्गुणैवपरिचोदयेत् ॥२३३॥ वतस्यम पिर्वेहित्रंत्राजेयत्नेनभोजयेन् कुतपंचासनंद्द्यानिलेखविकिरेन्सहीम् ॥२३४॥ त्रीणित्राडेपवित्राणिद्रौहित्रःकुतपस्तिलाः त्रीणिवात्रप्रशंसन्तिशौचमक्रोधमत्वर्गम् **ग**२३५॥ अत्युष्णंसर्वमन्नंस्याद्वंजीरंस्नेचवाग्यनाः नचित्रजातयोत्र्युरीत्रापृष्टाहिविर्गुणान् ॥२३६॥ याबदुष्णम्भवत्यन्नंयाबद्द्रनन्तिवाग्यताः पितरम्नावदश्नितयावन्नोकाहिवरीणाः nesen यडे छितशिराभुंकेय दुंकेद क्षिणामुखः मोपानत्कबय इंकेत है एशामिनुं जते ॥२३६॥ वाण्डालक्षराह्मकुकुटःश्वातथेवच । रजायलाचपंद्रबनेक्षेरन्नश्नतोद्विजान् ॥२३९॥ होमेप्रदानेभो उथेचयदेभिर्भिवीस्यते । दैवेकर्मणिपित्रयेवातहन्द्रत्ययथात्यम् ॥२४०॥ घाणेनश्**करोहन्तिपस्यानेनकुकुटः** खानुरिष्टिनिपानेनस्पर्धेनावर्वर्णजः ॥२४१॥

खंजोवायदिवाकाणोदातुःप्रेचो विवासवेत् हीनातिरिक्तगात्रोवातमध्यपन्येत्पुनः ॥२४२॥ त्रासणस्भिष्कुकंवा-पिभोजनार्थमुपस्थितम् बासणैरभ्यनुज्ञातःशक्तितःप्रतिपूज्ययेत् ॥२४३॥ सार्ववर्णिकमन्नाद्यंसन्नीयाप्राखवारिणा । समुत्मृ जे दुनवनामयतोविकिरन्भुवि ॥२४४॥ अमंस्कृतप्रभीतानान्त्यागिनांकुलयोषिताम् । उच्चिष्टंभागधेयंस्याद्भेषुविकिर्ययः ॥२४५॥ उन्हेषणम्भूमिगतमजित्तस्याद्यारम्यच दामवर्गम्यतन्पित्रयेभागधेयम्प्रवसने ॥२४६॥ आमपिण्डिवायाकर्मदिजाने:मंस्थितस्यतु अदेवम्भोजयेन्द्वाडम्पिण्डमेकन्नुनिर्वयेत् सहिपण्डित्रियायान्तुकृतायामस्यधर्मतः अनयैवावृताकार्थभ्यण्डनिर्वपणंमुनेः ॥२४ ६॥ त्राउंभुतुः।यउन्त्रिष्टंवृषलायप्रयन्त्रि । ममूदोनस्कंयातिकालमूत्रमवाक्शिराः ॥२४९॥ श्राद्वभु-वृषलीतल्पन्तदहर्यो-धिगन्छति तस्याःपुरीवेतन्मामम्पितरस्तस्यशेरते ॥२५०॥

पृष्टास्यदिनमित्येषन्तृप्तानावामयेत्रतः । आचान्तांबानुजानीयादभिनोरम्यनामिति ॥२५१॥ स्वधा-स्वित्येयतंत्र्युत्रीक्षणास्तद्नन्तर्म् । स्वधाकारः परासाशीः सर्वेषु पितृकर्ममु ॥२५२॥ ततोभुत्रवतान्तेषामन्तरोषंनिवेदयेन् । यथात्र्युस्तथाकुर्यादनुशातस्ततोडिजेः ॥२५३॥ पित्र्येखदिनमित्येववाचंगोधेनु**सुत्रु**नम् मम्पन्नमित्यभ्युद्येदेवेहचिनमित्यपि ॥२५४॥ अपराद्धम्तथादभीवास्तुसम्पादनंतिलाः मृष्टिर्मृष्टिर्दिजाबाम्याः बादकर्ममुसंपदः ॥२५५॥ द्भाःपवित्रंपूर्वास्नोहविद्याणि वसर्वशः । पवित्रंयचपूर्वोत्रंविशेयाह्यसम्पदः ॥२५६॥ मुन्यन्नानिपयःसोमोमामयबानुपस्कृतम् । अक्षारलवणंचेवप्रकृत्याहिक सते ॥२५७॥ विमृज्यबाद्यणास्ताम्तुनियतोबाग्यतः शुचिः दक्षिणादिशमाकां सन्याचेनेमान्यरान्पिन्न गर्यका दातारोनो शिवर्जनावेदा सन्ततिरेचव ा वडाचनोमाबगमङहदेयंचनो-स्विति ग्रन्थशा

ष्टवं निर्वपणंकृत्वापिण्डांम्ताम्तदनन्तरम् । गाविष्मजमिनंवाषाशयेद्धुवासिपेत् ॥२६०॥ पिण्उनिर्वपणंकेचितपुरम्तादेवकुर्वने । वयोभिः खादयन्त्यन्येप्रसिपन्त्यनले प्रवा ॥२६१॥ पतिव्रताधर्भपत्नीपितृपूजनतत्परा मध्यमन्तुननःपिण्उमद्यात्सम्यक्मुनार्थिना ॥२६२॥ आयुष्मन्तं मृतं मृते **यशो मेधा समन्यितम्** धनवन्तंप्रजावन्तंमात्विकन्धार्मिकन्तथा ॥२६३॥ प्रशात्यहस्तावा वस्यज्ञातिप्रायंप्रकल्पयेत् ज्ञातिभ्यः सत्कृतन्द्त्वाबान्धवानपिभोजयेत् ॥२६४॥ उच्छेषणंनुतनिष्ठेद्याविद्याविमर्जिनाः ततोगृहबलिंकुर्यादितिधमों यवस्थितः **ग**न्द्र्पत हवियं चिर्रात्रायय चानन्त्यायकत्पते पिनृभ्योविधिवद् नन्तत्प्रवस्याम्यशेषतः nakén तिलैबंहियवैभी षेर दिर्भूलफलेनवा दत्रेनमासन्तृप्यन्तिविधिवत्यितरोनृणाम् ॥२६७॥ दौमामौमत्स्यमांमेनत्रीन्मासान्हारिणेनत् औरभेणाथचतुर:शाकुनेनाथपंचवे ॥२६५॥

षण्मासंद्वागमां सेनपार्धतेन बसप्तवे । अष्टावेणस्यमां मेनरीर्वेणनवेवत् ॥२६९॥ दशमामाम्तुनृप्यन्तिव राहमहिषामिषेः शशकूर्मयोन्तुमांमेनमासानेकाद्शेवतु ॥२५०॥ संवत्म रन्तुगबेन पयसापायमेन व वार्द्वाणसम्यमासेनतृप्तिद्वीदशवार्षिकी ॥२७१॥ कालगाकंमहाशस्काः खदुलोहामिषंमध् आनन्त्यायेवकल्पन्तेमृन्यन्नानिचमर्वशः ॥२७२॥ यत्त्रिंचिन्मधुनामित्रम्प्रद्द्यानुत्रयोद्शीम् नद्प्यक्षयमेवस्थादर्षामुबम्यामुब ॥२७३॥ अपिनः मकुलेजायाद्योनोद्द्यात्रयोद्शीम् पायमंमधुमर्पिभ्यीम्प्राक्षायेकुंजरस्यव ॥२७४॥ यद्यद्दानिविधिवत्सम्यक्षाद्वासमन्वितः तत्ररिपतृणाम्भवतिपरत्रानन्तमस्यम् ॥२३५॥ कृरणपसेदशम्यादीव जीयित्वाचनुईशीम् बाउपमनास्तिषयोयथैनानतथेतराः ॥२७६॥

युशुकुर्वन्दिन सें षुसर्वान्कामान्समरनुते अयुष्ठनुपितृन्सर्घान्प्रजाप्राप्नोतिपुष्कलाम् ॥२७४॥ यथाचेवापरःपक्षःपूर्वपक्षादिशियने तथात्राउस्यपूर्वीह्नादपराह्नोविशियने ॥२७६॥ प्राचीनावीतिनासम्यगपस्यमतन्दिणा पित्र्यमानिधनात्कार्यविधिवद्र्भपाणिना ॥२७९॥ रात्रीत्राइंनकुर्वीत राष्ट्रमीकीर्तिताहिमा मंध्ययोरभयोगेवमूर्येचेवाचिरोदिते ॥२६०॥ अनेनविधिनात्राउंत्रिरन्द्रयेहनिर्विपेत । हेमन्तमीष्मवधीमुपांचयश्चिममन्वहम् ॥२६९॥ नपैत्यज्ञियोहोमोलौकिके ग्नौविधीयते नदर्शेनविनात्राजमाहिताग्ने। ईजन्मनः ॥२५२॥ यदेवतर्पयत्यद्भिः पितृन्गनात्वादिजोन्नमः तेनैवक्तनमाप्नोतिपितृयज्ञियाफलम् ॥२६३॥ वमृन्वदन्तिन्पितृन्रद्रोबेवपितामहान् । प्रितामहास्तथादित्यान्त्रतिरेषासनातनी ॥२६४॥

विषमाशीभवेन्नित्यंनित्यंवा मृतभो जनः ।
विषमोभुक्तरोषन्त्यश्चर्यपन्तया मृतम ॥२६५॥

हतदो भिहितं सर्वं विधानम्पांचयशिकम ।
दिजातिमुख्यवृत्तीनं विधानम्यान्यस्य ।

ग इतिमानवेधर्मशालेभृगुप्रोक्तायांसंहितायाम ॥ग तृतीयोश्यायः ॥

१। मानवेधर्मशास्त्रभृगुप्रोक्तायांसंहितायांचतुर्थो ध्यायः ॥

वनुर्धमायुषोभागमुषित्वाद्यंगुरोडिजः ।
डितीयमायुषोभागंकृतदारोगृहेवसेत ॥१॥
अद्रोहेणेवभूतानामन्पद्रोहेणवापुनः ।
यावृतिस्तांसमास्थायविद्रोजीवेदनापदि ॥२॥
यात्रामात्रप्रसिद्धार्थस्वैःकर्मभिरगहितेः ।
अत्रेशेनशरीरस्यकुर्वीतधनसंचयम् ॥२॥
ऋतामृताभ्याजीवेतुमृतेनप्रमृतेनवा ।
सत्यानृताभ्यामपिवानश्ववृत्याकदाचनं ॥४॥
ऋतमुञ्छशिलंझेयममृतंस्याद्याचितम् ।
मृतन्तुयाचितम्भैक्षम्प्रमृतंकर्षणंस्मृतम् ॥५॥
सत्यानृतन्तुवाणिज्यन्तेनवैवापिजीवते ।
मेवाश्ववृतिराख्यातातस्माताम्परिवर्ज्ञयेत् ॥६॥
कुणृलधान्यकोवास्यात्कुम्भीधान्यकष्टववा ।
ऋरेहिकोवा-पिभवेदश्वस्तनिकष्टववा ॥६॥

वतुणीमपिचैतेलांडिजानागृहमेधिनाम् । ज्यायान्परःपरोज्ञेयोधर्मतोलोकजितमः ॥ ५॥ षद्कर्मेंकोभवत्येषात्रिभिर्ग्यःप्रवर्तते । इाभ्यामेक बनुर्धानुत्रसमत्रेण जीवति ॥१॥ वर्तयंबशिलोहाभ्यामग्निहोत्रपरायणः इष्टीःपावीयणान्तीयाःकेवलानिविधेतादा ११०॥ नलोकवृत्रंवर्त्रेतवृत्तिहेतोःक्षंचन अजिलामश**ठां मुदां**जीवेड्डालणजीविकाम् मन्तोषम्पर्मास्थायमुखार्थीमंयतोभवेत् । मन्तोषमूलंहिमुखंदुःखमूलंविपर्य्ययः अतो न्यतमयावृत्याजीवंग्नुग्नातकोद्भिजः म्वर्गायुषयशस्यानिवतानीमानिधार्येत् ॥१३॥ वेदोदिनंस्वकंकर्मनित्यंकुर्यादनिद्रतः तिविक्वन्ययाशितिषानोतिषर्मागतिम् ॥१४॥ नेहेताष्टीन्प्रसंगेननविर देनकर्मणा नकत्पमानेष्वर्थेषुनान्धीम पियतस्ततः इन्द्रियार्थेषुमर्वेषुनप्रसज्येतकामतः अतिप्रसितंचेतेषाम्मनसासन्निवर्तयेत् ॥१६॥

सवीन्परित्यजेद्बीन्स्वाध्यायस्यवि रोधिनः यथातथा श्यापयंस्तु साबस्यकृतकृत्यता वयसःकर्मणोन्धिस्य तुतस्याभि जनस्य च वेषवाम्बुडिसार्यमाचरन्विचरेदिह बुदिवृदिकराण्यामुधन्यानिचहितानिच नित्यंशास्त्राण्यवेशेतनिगमां बेववेदिकान् ॥१९॥ यथायथाहिप्र ष:शासंसमधिगन्तति तथातथाविजानातिविज्ञानं वास्यरोवते ॥२०॥ ऋषियज्ञन्देवयज्ञम्भूनयज्ञंचमर्वदा न्यसम्पित्यसंचयषाशकिनहापयेत् ॥२५॥ **एतानेकेमहायज्ञान्यज्ञशास्त्रविदोजनाः** अनीहमानाःसततमिन्द्रियेष्वेवज्ञुदृति ॥२२॥ वाचेकेजुदुतिप्राणम्प्राणेवाचंचमर्वदाः वाचिप्राणेचपस्यन्तोयम्निवृतिमस्याम् ॥२३॥ ज्ञानेनेवापरेविपायजन्येतेर्मखेःसदा ज्ञानमूलांकियामेषाम्परयन्तोज्ञानचशुषा ॥२४॥ अग्निहोत्रंचजुहुयादाद्यन्तेद्युनिशोः सदा दर्शेनचार्डमासान्तेपौणमासेनचेवहि ॥२५॥

सस्यान्तेनवसम्येष्ट्यातथर्त्वन्ते द्विजो श्वरै: 1 पनुनात्वयनस्यादीसमान्तेसीमिकेमिखेः ॥२६॥ नानिष्टानवसम्येष्यापनुनाचाग्निमान्दिजः नवान्नमद्यानमामंबादीधीमायुर्जिजीविषः ॥२७॥ नवेनानर्चितासम्यपनुहयेनचाग्नयः प्राणानेवानुमिन्द्रन्तिनवान्नामिषगर्डिणः ॥२५॥ आसनाशनशय्याभिर द्रिर्मृलफलेनवा नाम्यक्षिद्रमेहेहेशित्ततो नर्चितो निष्टिः पाषि उनोयिकर्मस्थान्वे उालव्रतिकान्शतान् हेनुकान्यकवृतींयवाङ्मात्रेणापिनाव्यित् ॥३०॥ वेदविद्यात्रतम्नातान्त्रोत्रियान्गृहमेधिनः पूज्यव्यक्षयेनविषरीनां बवर्जयेन् ॥३१॥ श्रात्रितो प्रचमाने श्रोदात्र बंगुहमेधिना संविभागकभूतेभ्यःकर्त्रबोन्नुपरोधनः राजतोधनमन्विक्तंसीदन्स्नातकःश्रुधा याज्यान्तेवासिनोवी-पिनत्वन्यतद्गतिस्थितिः ॥३३॥ नमीदेत्नातकोविप्र:सुधाशकःकशंचन नजीर्णमलवडासाभवेखविभवेसति ॥३४॥

कुप्तकेशनखश्म त्रुदीन्तः मुक्कांबरः मुचिः । स्वाध्यायेवेवयुक्तःस्यान्नित्यमात्महितेषुच ॥३५॥ वेणवीन्धारयेद्धिं सोदकंचकमण्डलम् यज्ञोपवीतंवेदंचमुभेरोकभेचकुण्डले ॥३६॥ नेक्षेतोद्यन्तमादित्यंनास्तंयान्तंकदाचन नोपमृष्टंनवारिस्थंनमध्यंनभसोगतम् ॥३७॥ नलंघ्ये इत्सनं त्रींनप्रधावे चवर्षति नचोदकेनिरोक्षेतम्बं रूपमितिधारणा ॥३६॥ मृदंगान्देवतंविप्रंपृतंमध्चतुष्पथम् । प्रदक्षिणानिकुर्वीतप्रज्ञातां बवनम्पतीन् ॥३९॥ नोपगच्छेन्प्रमत्रो पिस्त्रियमार्तवदर्शने । ममानशयने वैवनशयीतत्या मह र्जमान्भिप्नुतानारीनरम्यसुपगन्छनः । प्रज्ञाने जोबलंब सुरायु बेवप्रहीयने ॥४१॥ नाविवर्जयतम्बर्जमाममभिष्नुनाम् । प्रज्ञातेजोबलंबसुरायुबैवप्रवर्डने ॥४२॥ नाइनीयाद्वार्ययासार्वनैनामीक्षेतचाइनतीम **ध्**वतीं ज्ञामाणां वानवामीनीय थामुखम् ॥४३॥

नाजयन्तीस्यवेतेत्रेनचाभ्यनामनावृताम् ा नपश्येत्प्रसवन्तीं वते जाकामो दिजोतमः नान्नमद्यादेकवासानमग्नःस्नानमाचरेत् नम्त्रम्पिषकुर्वीतनभस्मिनगोवजे ॥४५॥ नफालकृष्टेनजलेनचित्यानचपर्वते नजीर्णदेवायतनेनवल्मीकेकदावन ॥४६॥ नसमन्त्रेपुगर्नेषुनगच्छन्नापिचस्थितः ननद्ति। रमामाद्यनचपर्वतमस्तके ॥४७॥ वाय्यग्निविप्रमादित्यमपः पश्यंस्तथेवगाः नकदाचनकुर्वीतिवण्मूत्रस्यविसर्जनम् तिरम्कृत्योचरत्काष्ठलोष्टपत्रतृणादिना । नियम्यप्रयतोवाचंसंवीतांगो त्वगुं दितः म्त्रोबारममुत्मर्गन्दिवाकुर्वादुद ङ्मुखः दक्षिणाभिमुखोरात्रोमंध्ययोवयद्यादिवा ॥४०॥ हायायामन्धकारेबारात्रावहनिवादि जः यथामुखमुखःकुर्यातप्राणाबाधभयेषुच ा ॥ ५१॥ प्रत्यरिनम्प्रतिमूर्यं वप्रतिसोमोदकविजान् ा प्रतिगामप्रतिवानं चप्रज्ञानस्यतिमेहतः ॥ ४२॥

नाग्निंमुखेनोपधमेन्नग्नानेक्षेतविषयम् १ नामेध्यम्प्रक्षिपेद्रनोनचपादोप्रतापयेत् ॥५३॥ अधस्तान्नोपदध्याचनचैनमभिलंपयेत् । नचैनम्पादतःकुयीन्नप्राणाबाधमाचरेत् ॥५४॥ नाश्नीयात्सन्धिवेलायांनगच्छेन्ना। पसंविशेत् नवैवप्रलिखेद्गमिंनात्मनो पहरेत्वजम् ॥५५॥ नाप्मुमृत्रम्पुरीषंवाष्ठीवनंवासमुतमृजेत् । अमेध्यलिप्तमन्यद्वालोहितंवाविषाणिवा नैकःस्वप्याच्कृन्यगेहेशयानंनप्रबोधयेन् नोद्क्ययाः भिभाषेतयत्तंगच्छेन्नचावृतः ॥ ५७॥ अन्यागारेगवांगोष्टेबासणानांचमन्निधी म्वाध्यायेभोजने वेषद्क्षिणम्पाणिमद्भेत् नवार्येहान्धयन्तींनचाचक्षीतकस्यचित् नदिवीन्द्रायुधं रष्ट्राकस्य चिद्रशये दुधः nyen नाधार्मिकेवमेडामेनबाधिबहुलेभृशम् नैकःप्रपद्यताध्वानंनचिरम्पर्वतेवसेत् ॥६०॥ नमूद्रराज्येनिवसेन्नाधार्म्भिकजनावृते नपाषण्डिगणाकान्तेनोपम्धेन्त्यजैर्नभिः

नभुंजीतोइतम्नेइंनातिसोहित्यमाचरेत् नातिप्रगेनातिसायंनसायम्प्रानराशितः ॥६२॥ नकुर्वीतवृथाचेष्टानवार्थ्यंजलिनापिवेन् नोत्मंगेभसयेद्रस्यान्नजानुम्यान्कुनूहली ॥६२॥ ननृत्येद्यवागायेन्नवादित्राणिवाद्येत् १ नास्फोटयेन्नवस्वेडेन्नवरक्रोविरावयेत् ॥६४॥ नपादीधाययेत्कांस्थेकदाचिदपिभाजने नभिन्नभाण्डेभुंजीतनभावप्रतिद्धिते ॥६५॥ उपानहोववास अधृतमन्येनिधार्येत् उपवीतमलंकारं मजंकरकमेवच ॥६६॥ नाविनोनेर्वजेदुर्येनेवसुद्धाधिपीउनैः नभिन्नशृंगाशिखुरैनीबालिधविक्वितेः ॥६७॥ विनीतेम्नुवजेन्नित्यमानुगेर्न्वहणान्वितेः वर्णक्रपोपसम्पन्नेःप्रतोदेनानुदन्भृशम् ॥६५॥ बालातपः प्रेतपृमोव ज्येभिननन्तथामनम् नन्धिंद्यान्नखलोमानिद्न्तेनेतिपाटयेन्नखान् ॥६९॥ नमृत्वोष्टं विमृद्गीयान्न निरंद्यात्कर जैन्तृणम् नकर्मनिष्फलंकुर्यान्नायत्याममुखोद्यं ॥७०॥

लोष्टम इतिण केदीनसखादी खयोनरः ा सविनाशंवज्ञत्यानुम्बकोन्नुविरेवच ॥७१॥ नविगर्धवयांकुर्याइहिमीत्यंनपारयेन् गवांचयानंपृष्ठेनसर्वधैयविगर्हितम् ॥७२॥ अदारेणचनातीयाद्वामंवावेश्मवावृतम् रात्रोववृक्षमूलानिद्रतः परिवर्ज्वयेन् ॥७३॥ नाक्षेः क्रीउत्कदाचिमुस्ययं नोपानहोहरेत् शयनस्थोनभुंजीतनपाणिस्थंनवासने ॥५४॥ सर्वचितिलसम्बद्धनाद्यादस्तमितेर्वी नचनानः शयीतेहनचोन्द्रिष्टःकृचिद्वजेत् ॥७५॥ आर्रिपारम्तुभुंजीतनार्रिपारम्तुमंविशेत् । आर्र्रपादस्तुभुंजानोदीर्घमायुरवाप्नुयात् ॥७६॥ अवसुर्विषयंदुर्गनप्रपद्येतकहिचित् नविण्मूत्रमुदीक्षेतनबाहुभ्यानदींतरेत् अधिति**ष्ठेन्नवेशाम्तुन**भस्मास्यिकपालिकाः नकापीसास्थिननुषान्दीर्धमायुर्जिजीविषुः १७६॥ नसंवसेचपतितेनीगण्डालेनीपुष्योः नमूर्वेनीवलिनेबनान्त्येनीन्त्यावसायिभिः ॥७९॥ नमूद्रायमतिन्द् द्याग्नोच्छ एंनह विष्कृतम् नवास्योपदिशेडमैनवास्यवतमादिशेत् ११०॥ योबस्यधर्ममाचर्रेयनेवादिशतिवतम् १ सो-संवृतंनामतमः सहतेनेवमञ्जति १६५% नमंहताभ्याम्पाणिभ्यं कण्ड्येदात्मनःशिरः नम्पृशेवैतदु च्छिष्टोनवम्नायादिनाततः केशयहान्प्रहारांबशिरम्येतान्विव व्ययित् । शिरः स्नातयतेलेननागंकिं विद्पिस्पृशेत् ॥ ५३॥ नराज्ञःप्रतिगृह्णीयाद्राजन्यप्रमृतितः मृनाचत्रध्यज्ञवतांवेशेनैयचजीवनाम् ॥ ५४॥ द्शमृनासमंच्यान्द्शच्यासमोध्यजः दश्यवजसमोवेशोदशवेशसमोनृपः ॥ ६५॥ द्शनुनासहमाणियोवाहयतिशोनिकः तेनतुल्यःम्मृतोराजाघोरस्तस्यप्रतियहः ॥ ५६॥ योराज्ञःप्रतिगृह्णतिनुन्धस्योन्द्रास्ववर्तिनः सपर्यायेणयातीमान्नर्कानेकविंशतिम् ॥ ५७॥ नामिलमन्धनामिलंगहारीरवरीरवी नर्ककालमुत्रंचमहानर्कमेवच ॥ १६॥

६६ वतुर्धी-ध्यायः

संजीवनंमहावीचिन्तपनंसम्प्रतापनम् ा मंहातंचसकाकोलंकु उनलम्पृतिमृत्रिकम् ॥ ५९॥ लोहशंकुम्जीवंचपन्यानशास्मलीनदीम् असिपत्रवनंवैवलोहदारकमेवच ॥१०॥ एतदिद्नोविद्रांसीबासणात्रसवादिनः नराज्ञः प्रतिगृह्णन्तिप्रेत्यत्रेयो श्रिकां शिणः १९११ बासेमुद्रतेंबुध्येतधर्मार्थींचानुचिन्तयेत् । कायक्लेगांबनन्युलान्वेदनन्यार्थमेवच ॥ १२॥ उत्थायावस्यकंकृत्वाकृतशोचःसमाहितः पूर्वीसंध्यां जपंस्तिष्ठेत्स्वकालेवापराचिरम् ऋषयोदीर्घसंध्यत्वादीर्घमायुरवाप्नुयुः प्रतायश्वकीर्तिचन्नसवचिममेवच ॥ १४॥ त्रावण्याम्प्रोष्ठपद्यांवा-प्युपाकृत्ययथाविधि युक्तन्द्रास्यधीयीतमासान्विप्रोर्श्वपंचमान् ॥ १५॥ पुषेतुन्द्रन्दमं वुर्याद्वहिरुत्सर्जनंदिजः माचनुकुस्यवाप्राप्तेपूर्वीह्नप्रथमे हिन ॥ ९६॥ यथाग्रासन्तुकृत्वेवमृत्सर्गेहन्द्रसंावहिः । विरमेत्पक्षिणीरात्रिन्सद्वा न्येकमहनिशम् ॥९७॥

अत्युर्वन्तु व्हर्न्दासिमुक्तेषु नियतः परेत् । वेदं ।गानिच सर्वाणिकृष्णपसेषुसम्पठेत् ॥ १६॥ नाविस्पष्टमधीयीतनन्द्रजनसन्निधी । ननिशान्तेपरित्रान्तोत्रसाधीत्यपुनःस्वयात् ॥२०॥ यथोदितेनविधिनानित्यंद्वन्दस्कृतम्पठेत् ा ब्रह्मन्द्रस्कृतंचैविडिजोयुक्तोसनापरि ११००॥ दमान्नित्यमनध्यायानधीयानोविव अवित् । अध्यापनंचकुर्वाणःशियाणांविधिपूर्वकम् ॥१०१॥ कर्णत्रवे निलेरात्रोदिवापामुसमूहने एतीवधीम्वनध्यायावध्यायज्ञाःप्रवस्ते ११०२१ विद्युन्स्तिनवर्षेषुमहोत्कानावसंपूरे । आकालिकमनध्यायमेतेषुमनुरव्रवीत् ॥१०३॥ एतास्त्वभ्युदितान्विद्याद्यदाप्रादुष्कृताग्निषु ा तदाविद्यादनध्यायमनृतीचाभद्रश्ने ॥१०४॥ निर्धातेभूमिचलने ज्योतिषाचीपसङ्गीने १ हतानाकालिकान्विद्यादनध्यायानृताविष ॥१०५३ प्रादुष्कृतेष्यग्निषुतुबिद्युत्ततिततिस्यने । मज्योतिःस्यादनभ्यायः योषेरात्रीयवादिवा ११०६१

नित्यानध्यायएवस्याद्वामेषुनगरेषुव धर्मनेपुण्यकामानाम्पृतिगन्धेवसर्वदा ॥१०७॥ अन्तर्गतथवेगामेवृषलस्य वसन्निधी अनध्यायोरद्यमानेसमवायेजनस्यव ngotn उदकेमध्यरात्रेचविष्मुत्रस्यविसर्ज्ञने । उन्क्षिः त्राज्भुक्वेवमनसा-पिनचिन्तयेत् ॥१०१॥ प्रतिगृद्यदिजोविद्वानेकोदिष्टस्यकेतनम् त्र्यहंनकोर्नयेद्रसराज्ञोराहोबमूतके ॥१९०॥ यावदेकानुदिष्टस्यगन्धोलेपबतिष्ठति विप्रस्यविदुषोदेहेनावड्डसनकीर्नयेन् ॥५११॥ शयानःप्रौढपाद्यकृत्वाचेवावसविधकाम् । नाधीयीतामिषंजग्ध्वामृतकान्नाद्यमेवच ॥११२॥ नीहारेवाणशब्देचसंध्ययोरेवचोभयोः अमावास्याचतुर्दश्योः पौर्णमास्यष्टकामुच nggan अमावास्यागुरं हन्तिशिषंहन्ति वतुर्दशी ब्रह्माष्टकापोर्णमास्योतस्माताःपरिवर्जयेत् ॥११४॥ पानुवर्षेदिशान्दाहेगोमायुविस्तेतथा श्वखरोष्ट्रेचरवतिपंत्रीचनपर्टेड्जिः

नाधीयीतस्मशानान्तेयामान्तेगोवजे पिवा । वसित्वामेष्युनंवासः त्राद्विकम्प्रतिगृद्यव ॥११६॥ प्राणिवायदिवा प्राणियत्विं चिच्चा विकंभवेत् तदालभ्याप्यनध्यायःपाण्यास्योहिद्विजःस्मृतः ॥१५७॥ वौरेर पन्तुतेयामेमं भ्रमेवाग्निकारिते । आकालिकमनध्यायंविद्यात्सवीद्वतेषुच ॥११७॥ उपाकर्मणिचोत्सर्गेत्रि रात्रं क्षेपणस्मृतम् अष्टकामुत्वहोरात्रमृत्वन्तामुचरात्रिषु ॥११९॥ नाधीयीनाश्वमार दोनवृक्षंनचहस्तिनम् ननावंनखरंनोष्ट्रंनेरिणम्थोनयानगः ॥१२०॥ नवियादेनकलहेनमेनायानमंगरे । नभुतमात्रेनाजीर्णेनवमित्वानमूनके ॥१२१॥ अतिर्धिचाननुताप्यमारतेवातिवाभृशम् रिधरेचनुतेगात्रान्स्तेणचपरिसते ॥१२२॥ मामध्वनावृग्यज्ञुषौनाधौयीतकदाचन वेदस्याधीत्यवा स्यन्तमारण्यकमधीत्यव ॥१२३॥ अग्वेदोदे वदेवत्योय जुर्वेद स्तुमानुषः सामवेदःस्मृतःपित्र्यस्तस्मात्रस्यामुचिध्धेनिः ॥१२४॥

एतदिद्नोविद्रांसस्योनिष्कर्षमन्वहम् । क्रमणः पूर्वमञ्चस्यपबादेदमधीयते ॥१२५॥ पगुमण्डुकमाजीरश्वसर्पनकुलाखुभिः अन्तरागमनेविद्यादनध्यायमहन्निशम ॥१२६॥ द्वावेवव जीयेन्नित्यमनध्यायोप्रयत्नतः स्वाध्यायभूमिंचागुडामात्मानंवागुविंडिजः ॥१२७॥ अमावस्यामस्मीं वपौणीमासीं वतु ईशीम् । ब्रह्मचारीभवेन्नित्यमणृतौम्नातकोडिजः ॥१२६॥ नस्नानमाचरे दुक्तानातु रोनमहानिशि नवामोभिःसहाजलंनाविज्ञानेजलाशये ॥१२९॥ देवतानागुरोराज्ञःम्नातकाचार्ययोस्तथा नाकामेत्कामतन्द्वायावभुणोदीक्षितस्यच ॥१३०॥ मध्यन्दिने र्द्धरात्रेचत्राद्धम्भुत्वाचसामिषम् संध्ययोरभयोचेवनसेवेतचनुष्पथम् ॥१३१॥ उदर्तनम्पानानं विण्मूत्रे रत्नमेवच श्लेष्मनिष्ठपूतवान्तानिनाधितिष्ठेतुकामतः ॥१३२॥ वैर्णनोपसेवेतसहायंचेववैरिणः अधार्मिक्त्तस्कारं चपरस्थेष वयोषितम्

नही द्यामनायुषंलोके किंचनविद्यते । याद्याम्प्रस्थेहपरदारोपमेवनम् ॥१३४॥ क्षत्रियं नेवसर्पंचबासणंचबह्त्रुतम् । नावमन्येत्रवेभृष्णुःक्शानिपकदाचन ॥१३५॥ एतव्रयंहिपुरुषंनिईहेदयमानितम् । तस्मादेत व्यंनित्यंनावमन्येत बुदिमान् ॥१३६॥ नात्मानमवमन्येतपूर्वाभिर्समृद्धिभिः आमृत्यो:त्रियमन्विच्छेन्नैनामन्येतदुर्मभाम् ॥१३७॥ मत्यंत्र्यात्प्रयंत्र्यान्नव्यात्मत्यमप्रियम् प्रियंचनानृतंत्र्यादेषधर्माःसनातनः ११३६॥ भद्रम्भद्रमितिव्याद्रह्मित्येववावदेत् ग्प्कवैरंविवादंचनकुर्यात्केनचित्सह ॥१३९॥ नातिकल्यंनातिसायंनातिमध्यन्दिनेस्थिते नाज्ञातेनसमंगच्छेन्नैकोनवृष्लैःसह हीनागानिति रिकांगान्विद्याहीनान्वयो धिकान् रूपद्रविहीनां बजातिहीनां बनासियेत् नम्प्रोत्पाणिनोच्छिष्टोविप्रोगोत्रासणानलान् । नवापिपश्येदमुचि:मुखोज्योतिर्गणान्दिव ॥१४२॥

स्पृष्टेनाननु चिर्नित्यमद्भिः प्राणानुपस्पृशेत् । गात्राणिनेवसवीणिनाभिम्पाणितलेनतु ॥१४३॥ अनातुरः स्वानिस्वानिनस्पृशेदनिभिन्नतः । रोमाणिवरहस्थानिसर्वाण्येवविवर्जयेन् ॥१४४॥ मंगलाचार्युत्तःस्यात्प्रयनात्माजिनेन्द्रियः जपेचजुहयाचैवनित्यमग्निमनन्द्रितः ॥१४४॥ भंगलाचार्युकानं।नित्यंचप्रयतात्मनाम् । जपतां जुद्दतां वैवविनिपातोनविद्यते ॥१४६॥ वेदमेवाभ्यमेन्नित्यंयथाकालमतन्द्रितः तंस्रस्यादुःपरन्धर्ममुपधम्मीन्यउचने ॥१४७॥ वेदाभ्यामेनमततंशीचेनतपसेवच अद्रोहेणवभूतानांजातिसम्तिपौर्विकीम् ॥१४६॥ पौर्विकांसंस्परन्जातिम्ब्रह्मेवाभ्यसतेपुनः ब्रह्माभ्यामेनचाजलमनन्तं मुखमरनुने ॥१४९॥ सावित्राञ्शान्तिहोमायकुर्यात्पर्वमुनित्यशः पितृंबैवाष्टकाम्वर्वेन्तित्यमन्वष्टकामुच ॥१५०॥ द्रादावसथानभूत्रंद्ररात्पादावमेचनभ् । उच्छिष्टान्निषेकंचद्रादेवसमाचरेत् ११५११

मैत्रम्प्रसाधनंस्नानन्दन्तधावनमंजनम् पूर्वीस्ट्वकुर्वीतदेवतानांचपूजनम् ॥१५२॥ देवतान्यभिगच्छेतुधार्मिकांबदिजोतमान् १ ईश्वरंचेवर सार्थं गुरुनेवच पर्वमु กานอก अभिवादयेइद्वांबद्धाचेवासनंस्वकम् । कृताजिहरपामीतगन्छतः पृष्ठतो निवयात् ॥१५४॥ **तृतिस्मृत्युदितंमस्यद्भिवदंस्येप्कर्ममु** धर्ममूलन्निपेवेतमदाचारमतन्द्रितः ॥१५५॥ आवारानभतेबायुरावारादी पिताः प्रजाः आचाराउनमक्षयमाचारोहन्त्यलक्षणम् ॥१५६॥ दुराचारोहिपुर षोलोकेभवतिनिन्दितः दुःखभागीचमतनं याधितो न्यायुरेवच ॥१५७॥ मर्वलक्षणहीनोःपियःसदाचारवान्नरः त्रद्धानो नम्य बशतंव धीणिजीवति ॥ १५ ६॥ यदात्पर यशंकर्मत तदात्ने नव क्रीयेत यद्यदात्मवशन्तुम्यान्नत्तसेवेतयत्नतः ॥१५९॥ सर्वम्पर्वशन्दुः खंसर्वमात्मवशंमुखम् एतदियात्समामेनलक्षणंमुखदु:खयोः

यत्कर्मकुर्वतो स्यस्यात्परितोषो न्तरात्मनः तत्प्रयत्नेनकुर्वीतिविपरीतन्तुवर्ष्णयेत् ॥१६१॥ आवार्यं वप्रवक्तार्मिपतरम्मातरंगाम् नहिंस्याद्वासणान्गायमर्वायेवतपस्विनः ११६२॥ नास्तिक्यंवेद निन्दांचदेवतानांचकुत्सनम् इषन्द्रभंचमानंचक्रोधन्तैश्ण्यंचय जीयेत् **ग**9६३१ परस्यदण्उंनोद्यन्द्वेत्कुद्वोनेनंनिपानयेत् अन्यत्रपुत्राच्छित्याद्वाशिष्ट्यर्थन्ताउयेनुतौ ॥१६४॥ त्रासणायावगुर्य्येविड जातिर्बधकाम्यया शतंवपीणितामिन्नेनरकेपरिवर्तते ॥१६५॥ नाउयित्वानृणेनापिमंरम्भान्मतिपूर्वकम् एकविंशनमाजातीःपापयोनिषुजायते ngeen अयुध्यमानम्योत्पाद्यत्राक्षणम्या मृगंगतः दुः खंसुमहदाप्नोतिप्रेत्याप्राज्ञतयानरः neesn शोणितंयावतः पांत्र्नांगृहातिमहीनलात् तावतो न्दानमुत्रान्यैःशोणितोत्पादको न्यते ॥१६५॥ नकदाचिद्विजेतस्मादिदानवगुरेदपि नताउयेतृणेनापिनगात्रात्नावयेदमृक् ॥१६९॥

अधार्मिकोनरोयोहियस्यवाप्यनृतन्धनम् । हिंसारतस्योनित्यन्तेहासीमुखमेधने ॥१७०॥ नमीद्रनिप्धर्मेणमनोक्षर्मेनियशयेन् । अधार्मिकाणाम्पापानामानुपश्यन्विपर्ययम् ॥१७१॥ नाधर्मबरितोलोक्सद्यः फलियोरिव शनेरावर्त्रमानस्तुकर्त्रमूलानिकृन्तति ॥१७२॥ यदिनात्मनिपुत्रेषुनचेत्पुत्रेषुनप्नृषु । नत्वेवनुकृतोत्धर्मः कर्नुभवितिनिष्फलः ॥१७३॥ **अधमां जैधतेना वत्र तोभद्रा णिपश्यति** ननःमपन्नान् जयतिसम्लस्तुविनश्यति ॥१७४॥ मत्यधर्मार्ख्यवृतेषुशौवेवेवारमेत्सदा । शियांबशियाउमेंणवाग्वाहद्रमंयतः ॥१७५॥ परित्यजेदर्घकामोयोस्यातान्धर्मवर्जितो धर्मवाच्यमुखोदर्कलोकविकुष्टमेवच ॥१७६॥ नपाणिपाद् वपलोननेत्रवपलोन्तुः नस्यादाकुपल्बेयनपरद्रोहकर्मधीः येनास्यपित रोयातायेनयाताःपितामहाः तेनयायात्मतामार्गन्तेनगच्छन्नरियते ॥१७६॥

ऋत्विक्पुरोहिताचार्येमीनुलातिथिमंत्रितैः बालवृद्धानुरैवेंद्येशीतिसम्बन्धिबान्धवैः ॥१७९॥ मातापितृभ्यायामीभिभीत्रात्रापुत्रेणभार्यया द्हित्रादासवर्गेणविवादंनसमाचरेत् ॥१५०॥ एने विवादान्सन्त्य ज्यसर्वपापै :प्रमुचने एभिर्जितेश्वजयतिमवीन्लोकानिमान्गृही ॥१५१॥ आचार्योबद्धलोकेशःप्राजापत्येपिताप्रभुः अतिशिस्त्वंद्रलोकेशोदेयलोकस्यचर्त्विजः ॥१५२॥ यामयो प्रामां लोकेवें स्वदेवस्यवान्धवाः सम्बन्धिनोद्यपालोकेपृथियामानृमानुली ॥१६३॥ आकाशेशास्तुविज्ञेयाबालवृद्धकृशातुराः । भाताउथेष्ठःसमःपित्राभार्यापुत्रःस्वकातनुः ॥१५४॥ कायाम्बादासवर्गबद्दहिनाकृषणम्परम् । नस्मादेनै र्धिक्षिप्तः सहेतासं ज्वरः मदा प्रतियहसमर्थो रिपप्रमंगन्तत्रवर्जयेत् । प्रतिसहेणसम्यानुबासन्तेजःप्रशाम्यति ॥१६६॥ नद्रवाणामविज्ञायविधिन्धर्म्थम्प्रतियहे । प्राज्ञःप्रतियहंकुयीदवसीदन्निपस्पा ॥१६७॥

हिरण्यंभूमिमश्वंगामन्नंवासिन्तलान्धृतम् । प्रतिगृह्णन्नविद्वास्तुभर्माभवतिद्रास्वत् ॥१६६॥ हिरण्यमायुरन्नं वभूगौं बाप्योषतस्तनुम् । अध्वयशुम्त्वचंवामोघृतन्तेजस्तिलाःप्रजाः ॥१६९॥ अनपास्त्वनधीयानःप्रतियहरू चिद्विजः । अम्भस्यामपूर्वनेवसहतेनैयमञ्जति ॥१९०॥ नमाद विद्वान्त्रियाद्यस्मातस्मात्प्रतियहान् । स्वल्पकेनाप्यविद्वान्हिपंकेगोरियसीद्ति ॥१९१॥ नवार्यपिप्रयन्द्रेन्थे उालवनिके दिजे नवकवित्वेविप्रेनावेदविदिधर्भवित् ॥१९२॥ त्रिष्वयोनेपुद्वंहिबिधिना यार्जितन्धनम् दातर्भवत्यनधीयपरत्रादात्रेषच ॥१९३॥ यथापूर्वनीपलेननिमञ्जत्युद्वेतरन् नथानिमञ्जनोत्पम्ताद्शौदान्प्रतीच्छकौ ॥१९४॥ धर्मध्व जीसदालुन्धन्द्वायिकोलोकदम्भकः वैं उालव्रतिकोन्नेयोहिनः सर्वाभिसन्धकः ॥१९५॥ अधोद्दष्टिनैंध्कृतिकःस्वार्थमाधनतत्परः । शहोमिध्याविनीत्रवक्वतचरोडिजः ॥१९६॥

et चतुर्थोन्ध्यायः

येवकव्रतिनोविप्रायेचमाञ्जीर लिंगिनः । तेपतन्त्यन्धतामिलेतेनपापेनकर्मणा ११९७॥ नधर्मस्यापदेशेनपापंकत्वावतंचरेत् । वतेनपापम्प्रच्छाद्यकुर्वन्सी शृद्रमभनम् ॥१९७॥ प्रेत्येहचे द्याविप्रागर्धन्तेत्रसवादिभिः ह्यनाचरितंयचव्रतंरक्षांसिगच्छति ॥१९९॥ अलिंगालिंगिवेषणयोवृत्तिमुपजीवति । मलिंगिनाहर्त्येनस्तिर्थ्यग्योनौचजायते ॥२००॥ पर्कीयनिपानेषुनानायाज्ञकद्वान निपानकर्नुःस्नात्वानुदुष्कृतांशेनलिप्यते ॥२०१॥ यानशय्यासनान्यस्यकृपोद्यानगृहाणिच । अद्तान्युपभुंजानप्टनमःस्यातुरीयभाक् ॥२०२॥ नदीपुदेवखातेपुतडागेषुसरःमुव । म्नानंसमाचरेन्नित्यंगर्नप्रस्वणेषुच ॥२०३॥ यमान्सेवेतसततंननित्यंनियमान्बुधः यमान्पतत्यकुर्वाणोनियमान्वेतलान्भजन् ॥२०४॥ नात्रोत्रियतनेयत्तेयामयाजिकृतेतथा वियाक्वीवेनचहुतेभुंजीतत्रासणःकृचित् ॥२०५॥

अभीक्षेतत्साधृनायत्रज्ञद्दृत्यमीहविः प्रतीपमेत देवानान्तरमात्रत्परिवर्ञ्घयेत् ॥२०६॥ मतवुदानु राणाचनभुं जातकदाचन केशकीटावपन्नंचपदास्पृष्टंचकामतः ॥२०७॥ भुणप्रावेशितंचैवसंम्पृष्टंचाप्युदक्यया पतित्रणा वलीदंवगुनासंस्पृष्टमेवच ॥२०६॥ गवाचाननभूपप्रानंष्ष्टाननं विद्योषनः गणान्नंगणिकान्नंचिवदुषांचजुगुप्तितम् ॥२०१॥ म्नेनगायनयो बान्नन्तरूणोर्वार्दुषिकस्यव दीक्षितस्यकदर्यस्यवद्यस्यनिगउस्यच ॥२१०॥ अभिशास्तस्यपंदस्यपुंबत्यादाम्भिकस्यच न्तम्पर्यचितंचेवन्द्रस्योच्छिष्टमेवच ॥२११॥ विकित्सकस्यमृगयोःक्रास्योच्चिष्टभोजिनः उयान्नंमृतिकान्नंचपयीचान्तमनिर्देशं ॥२१२॥ अनर्चितंवृष्टामासमवीरायावयोषितः डिषद्न्नंनगर्यन्नम्पतितान्नमवश्चतम् ॥२१३॥ पिगुनानृतिनो बान्नं क्रतुविक्रयिणस्तथा शैनूषतुन्नवायान्नंकृतप्रस्यान्नभेवच ॥२१४॥

कम्मीरस्यनिषाद्स्यरंगावतारकस्यव । मुवर्णकर्तुर्वेणस्यशस्त्रिकायिणस्तथा ॥२१५॥ श्ववतांशोण्डिकानां वचेलनिर्णे जकस्य । रं जकस्यनृशंसस्ययस्य चोपपतिगृहि मृथन्तियेचोपपतिंखीजितानां चसर्वशः अनिर्देशंचप्रेनान्नमनुष्टिकरमेवच ॥२१७॥ राजान्नन्नेजआद्तेशुद्रान्नम्त्रसवर्धमम् आयुःमुवर्णकारान्नंयशयभीवकर्तिनः ॥२१६॥ **कारकान्नम्प्रजाहन्तिवलंनिर्णजकस्यच** गणान्नंगणिकान्नंचलोकेभ्यःपरिकृन्तति ॥२५९॥ पूर्यंचिकित्सकस्यान्नम्पुं शत्यास्त्वन्नमिन्द्र्यं विष्ठावार्त्विकस्थान्तंशस्यिक्रियणोमलं यष्टभ्योन्येत्वभोज्यान्नाः क्रमशः परिकीर्तिताः तेषान्त्वगस्थिरोमाणिवद्न्तयन्नंमनीपिणः भुक्तान्तोन्यतमस्यान्नममत्याक्षपणंत्र्यहम् । मत्याभुन्नाचरेत्कृच्छंरेतोविण्मूत्रमेवच ॥२२२॥ नाद्यान्बुद्रस्यपकान्नंविद्वानत्रादिनोदिजः आद्दीनाममेवास्मादवृतावेकरात्रिकं ॥२२३॥

शोत्रियस्यकद्रयस्यवदान्यस्यचवार्द्वषेः । मीमासित्वोभयन्देवाःसममन्नमकल्पयन् ॥२२४॥ तान्प्रजापतिराहैत्यमाकृदंविषमंसमम् । त्रदापूतंबदान्यस्यहतमत्रदयेनरन् ॥२२५॥ श्रद्धयेष्टं चपृर्वचिनत्यंकुर्यादतन्द्रतः। त्रजाकनेस्रायेनेभवनःस्वरातेर्वनः ॥२२६॥ दानधर्मानिषेवेननित्यमेष्टिकपौर्तिकम् परिन्ष्टेनभावेनपात्रमासाद्यशक्तितः ॥२२७॥ यन्वितिद्पिदानययाचिनेनानमूयया उत्पत्स्यनेहिनत्पात्रंयतार्यतिसर्वनः ॥२२५॥ वारिदम्नुप्तिभाष्नोतिमुखमक्षय्यमन्नदः तिल्पदःप्रजामिष्टादोपद्यसुरतमम् ॥२२९॥ भूमिदोभूमिमाप्नोतिदीर्घमायुर्हिरण्यदः । गृहदो स्याणिवेश्मानिक प्यदोक्षपमुत्रमं ॥२३०॥ वामोद बन्द्र सालोक्यम श्विसालोक्यमश्वदः अनद्रः त्रियंपुष्टांगोदोब्रधुस्यपिष्टपं यानशय्याप्रदोभार्थ्यामैश्वर्थमभयप्रदः धान्यद:शास्वतंमीख्यंबसदोत्रसमार्थिनाम् ॥२३२॥

१०२ बतुर्धो श्यायः

सर्वेषामेवदानानाम्बद्धदानंविशियते 1 वार्यन्नगोमहीवासस्तिलकांचनसिर्धिषाम् ॥२३३॥ येनयेनतुभावेनयद्यद्यानंप्रयन्कृति तत्रतेनैवभावेनप्राप्नोतिप्रतिपृजितः ॥२३४॥ यो चितम्प्रतिगृह्णातिद्दात्यचितमेवच तावुभीगच्छतः स्वर्गन्नर्वननुविपर्यये ॥२३५॥ नविस्मयेनतपसावदेदिष्टाचनानृनम् नार्त्रो प्यपवदे दिप्रान्नद्त्वापरिकार्त्रयेन् ॥२३६॥ यज्ञोन्तृनेनसरिनतपः सरितिविस्मयात् । आयुर्विप्रापवादेनदानंचपरिकीर्ननात् ॥२३७॥ धर्मशनैः संचिन्याइत्मीकमिषपुतिकाः । परलोकसहायार्थंसर्वभूतान्यपीउयन् ॥२३६॥ नामुत्रहिसहायार्थम्पितामाताचितष्ठतः नपुत्रदारन्नज्ञानिर्द्धर्मस्तिष्ठतियेवलः ॥२३९॥ एकःप्रजायतेजन्तुरेक्रवप्रलीयते । एको नुभुं ते सुकृतमेक एव च दुष्कृतम् ॥२४०॥ मृतंशरीरमुत्सृ**ज्यकाष्ठलोष्टसमं**सिती विमुखाबाधवायान्तिधर्मस्तमनुगच्छति ॥२४१॥

तस्माउमें महायार्थं नित्यं संचिन्यान्हेनेः धम्मेणहिसहायेनतमस्तर्तिदस्तरम् ॥२४२॥ धर्मप्रधानम्पुरूषन्तपसाहतकित्विषम् परलोकन्नयत्यामुभास्वन्तं खशरीरिणम् ॥२४३॥ उनमैर नमैर्नित्यंसम्बन्धानाचरेत्सह । निनीपःकुलमुरकर्षमधमानधमास्यजेत् ॥२४४॥ उत्तमानुत्रमान्गञ्जन्हीनानहीनां बव जीयन् । ब्राह्मणः बेप्टनामे निप्रत्यवायेन गुट्रनाम् ॥ २४ ५॥ ददकारीमृद्दीन्तः कृराचारे रसंवसन् १ अहिंसोद्मदानाभ्याजयेत्स्वरीन्तथावतः ॥२४६॥ ए धोद कं मृलफलमन्नमभ्युद्यतं **च**यत् मर्वतःप्रतिगृह्णीयान्मध्यद्याभयद् सिणाम् ॥२४७॥ आहृताभ्युद्यतास्भिशापुरम्ताद्प्रचोदिताम् मेनेप्रजापतियीद्यामपिद्ष्कृतकर्मणः ॥२४ ६॥ नाष्निपितरस्तस्यदशवधीणिपंचव नवह्यंवह्रयग्निर्यम्नामभ्यवमन्यते ॥२४९॥ शय्यागृहान्कुशानगंधानपःपुष्पंमणीन्द्धि धानामस्यान्पयोमां मंशाकं वेवननि ण्दित् ॥२५०॥ गुरूनभृत्यां बोज्जिहीर्घन्नर्जिथन्देवतातिथीन् । सर्वतःप्रतिगृह्णीयान्नतृतृष्येतवयन्ततः ॥२५१॥ गुर पुत्वभ्यतीतेषुविनावातेर्गृहेवमन् । आत्मनोवृतिमन्विन्छन्गृह्णीयात्साधृतःसदा ॥२५२॥ आर्डिक:कुलमित्रंचगोपालोदामनापितौ **एते मूद्रेषुभो उयान्नाय शत्मानं निवेद्येत** ॥२५३॥ या दशो स्यभवेदातमाया दशंच चिका र्षितम् यथाचोपचरेदेनन्तथात्मानंनिवेदयेत् ॥२५४॥ योन्यथामन्तमात्मानमन्यथामत्मुभाषते मपापकृतमोलोकेम्तेनआत्मापहार्कः ॥२५५॥ वाचर्षानियनाः मर्वेवाङ्मलावाग्विनिः मृनाः । तान्त्यः म्तेनयेदाचं समर्वम्तेयकृत्नरः ॥२५६॥ महर्षिपितृदेवानागत्वानृण्यंयथाविधि प्त्रेसर्वं समाम उयव मेन्माध्यस्थमात्रितः ॥२५७॥ ष्टकाकीचिन्तयेन्नित्यंविविकेहितमात्मनः ष्टकाकीविन्तयानोहिपरंत्रेयोः धिगच्छति ॥२५ bn र पोदिनागृहस्थम्यवृतिर्विप्रस्यशाश्वती स्तातकवतकत्पबसत्ववृधिकरः गुभः ॥२५९॥

मानवेधर्मशास्त्रे १०५ अनेनविद्योवृतेनवर्तयन्थेदशास्त्रावन् । यपेतकल्मषोनित्यम्बसलोकेमहीयने ॥२६०॥

n उतिमानवेधर्मशास्त्रेभृगुप्रोक्तायाम् ॥ n चतुर्श्रोभयायः ॥

ท मानवेधर्मशास्त्रेभृगुप्रोक्तायांसंहितायांपंचमो स्यायः ॥

त्रुत्वेतानृषयोधमीन्स्नातकस्ययथोदितान् ।

इद्मूचुर्महात्मानमनलप्रभवम्भृगुम् ॥१॥

एवंयथोक्तंविप्राणांस्वधम्ममनुतिष्ठताम् ।

क्षयंमृत्युःप्रभवितवेद्शास्त्रविदाम्प्रभो ॥२॥

सनानुवावधमीत्मामहर्षीन्मानयोभृगुः ।

त्रूयतायेनदोषेणमृत्युर्विप्रान्जिधासित ॥३॥

अनभ्यासेनवेदानामाचारस्यववर्जनात् ।

आलस्यादन्नदोषाचमृत्युर्विप्रान्जिधासित ॥४॥

लमुनंगृंजनवेवपलाण्डंकवकानिच ।

अभस्याणिडिजातीनाममेध्यप्रभवाणिच ॥५॥

लोहितान्वृक्षनिर्यासान्ववनप्रभवास्तथा ।

शेलुंगथंचपेयूषम्प्रयत्नेनविवर्जयेत् ॥६॥

वृथाकृत्रसंयावस्पायसापूपमेवच ।

अनुपाकृतमासानिदेवान्नानिहर्वाधिच ॥७॥

अनिर्देशायागोः शीरमीष्ट्रमैकशफन्तथा आविकंसन्धिनीक्षीरंविवत्सायावगोःपयः ॥६॥ आर्ण्यानाचसर्वेषामृगाणामाहिषंविना । स्वीक्षीरंचैवव उर्यानिमर्वमुक्तानिचैवहि ॥१॥ द्धिभक्ष्यंवमुक्तेयुसर्वंचद्धिसम्भवम् । यानिवेवाभिष्यन्तेपुष्पमूलफलैःनुभैः ॥१०॥ व्यादान्शकुनीन्सर्वास्तथायामनिवासिनः अनिर्दिष्टां बेक्शफां प्टिट्टिभं विवय जीयेन् ॥११॥ कलविवं पूर्वहं संचक्रागं याम**क्**षुट म सारमंरज्ञुवालंचदात्यूहं नुकसारिके ॥१२॥ प्रनुदान्जालपादां बकोयप्टिनस्वविष्किरान् १ निमद्यत्वमत्स्यादान्शीनंवसूर्भेवच वकं वेव बला की चका की लंख जरीटकम् मलयादान्विदुराहां बमल्यानेव न्रसर्वशः ॥१४॥ योयस्यमासमञ्जातिसतन्मासाद् उचते मत्स्यादः सर्वमासाद् स्तस्मान्मत्स्यान् विवड्ययेत् ॥१५॥ पाठीन रोहितावाद्यीनियुक्तीहर्यक्ययोः राजीवान्सिंहनुण्डां समग्रत्कां वेवसर्वग्रः

नभसयेदेकवरानसाताबम्गाइजान् भस्येष्विपसमुद्दिष्टान्सवीन्पंचनखास्त्रषा ॥१७॥ **न्वाविधंशत्यकंगोधंाखदुक्रम्भेशशास्तथा** भष्यान्यंचनखेष्याहरनुष्ट्रांबैकतोदतः ॥१६॥ क्रवाकंविदुराहंचलगुनंगामकुकुटम् । पलाण्डुंगृंजनंचेवमत्याजम्बापतेद्विजः ॥५२॥ अमत्येतानिषर् जन्धाकृन्त्रं सान्तपनंचरेत् यदिचान्द्रायणंवा पिशेषेपुपवमेद्हः ॥२०॥ संवतार्स्येकमपिचरेत्कृ खंडिजोतमः **अज्ञातभुक्तमुद्धार्यज्ञातस्यनुविशेषतः** यजार्थंबाह्मणेर्बभ्याः प्रशस्तामृगपक्षिणः भृत्यानाचेववृत्यर्थमगस्योद्याचरतपुरा ॥२२॥ बभृवुर्हिपुरोउाशाभस्याणामृगपिसणाम् प्राणेष्वपियशेषुबसस्त्रसवेषुच ॥२३॥ यत्किंचित्म्नेह्मंयुक्तम्भस्यम्भोज्यमगहितम् । नत्पर्युषितमप्याद्यंद्विक्षेषंचयद्रवेत् ॥२४॥ विरस्थितमपित्वाद्यमस्नेहालंदिजातिभिः यवगोध्म जंसर्वम्पयस्येवविक्रियाः ॥२५॥

टतदुनंदिजातीनाम्भस्याभस्यमशेषतः मांमस्यातःप्रवस्यामिविधिम्भक्षणवर्जने ॥२६॥ प्रो**सितम्भक्षयेन्मासम्बाद्यणाना**चकाम्यया यद्याविधिनियुत्तस्तुप्राणानामेवचात्यये ॥२७॥ प्राणस्यान्नमिद्ं मर्वे प्रजापति रकल्पयन् स्याव रं जंगमं वैवमर्वं प्राणस्यभो जनम् ॥२६॥ वराणामन्नमवरादंष्ट्रिणामप्यदंष्ट्रिणः अहस्नायसहस्तानं। गूराणं। वैवभीरवः ॥ २९॥ नातादु यत्यद्नाद्यान्प्राणिनो इन्यहन्यपि धात्रैवमृष्टाबाद्याद्याणिनो नार्ष्यव ॥३०॥ यज्ञाय जिर्धमां सस्येत्येषदे योविधिःस्मृतः अतोन्ययाप्रवृतिम्तुराक्षमोविधिर खते ॥३१॥ ब्रीत्वास्ययंवा त्युत्पाद्यपरोपकृतमेववा । देवान[पतृंबार्चियत्वाखादन्मामंनदुचित ॥३२॥ नाद्यादविधिनामामंविधिज्ञोन्नापदिदिजः जारवाद्यविधिनामासम्प्रेत्यते रद्यते न्याः ग३३१ नतारशभवत्येनोमृगहन्तुर्दनार्धिनः यादशभवतिप्रेत्यवृषामांसानिखादतः ॥३४॥

११० पंचमो ध्यायः

नियुत्तस्तुयद्यान्यायंयोमार्मनातिमानवः सप्रेत्यपनुतायातिसम्भवानेकविंशतिम् असंस्कृतान्पमूनमंत्रेनीद्यादिप्रःकदाचन मंत्रेस्तुमंस्कृतानद्यान्द्रान्वतंविधिमास्थितः ॥३६॥ कुयीदृतपमुंमंगेकुयीत्पिष्टपमुन्तथा नत्वेवत्वृथाहन्त्रपश्मिच्छेत्कदाचन ॥३७॥ यावन्तिपनुरोमाणिनावन्कृत्वोहमारणम् वृथापगुञ्जःप्राप्नोतिप्रेत्यजन्मनिजन्मनि यज्ञार्थम्पशवःसृष्टाःस्वयमेवस्वयम्भुवा यज्ञो-स्यभृत्येसर्वस्यतस्माद्यज्ञेवधो-वधः ॥३९॥ ओषध्यःपशवोवृक्षास्तिर्यवःपक्षिणस्तथा यज्ञार्थंनिधनम्प्राप्ताःप्राप्नुवन्त्युच्चितीःपुनः ॥४०॥ मध्यर्केवयज्ञे विपन्देवनकम्मीण अत्रेवपशवोहिंग्यानान्यत्रेत्यव्रवीन्मनुः एष्यर्थेषुपशृन्हिंसन्वेद्तन्यार्धविद्विजः आत्मानंचपम्बेवगमयत्युत्रमागतिम् ॥४२॥ गृहेगुरावरण्येवानिवसन्नात्मवान्दिजः नावेदविहितां हिंसामापद्यपिसमाचरेत् ॥४३॥

यावेदविहिताहिंसानियता/सिमंबरावरे 1 अहिंसामेवताविद्याडेदाउमोहिनिबी यो/हिंमकानिभूतानिहिनस्यात्ममुखेन्द्रया मजीवंशमृत्रेयनक्वित्म्खमेधते ॥४५॥ योवन्धनवधक्रेशान्प्राणिनान्नचिकार्पति ममर्वस्यहिनप्रेप्पःमुखमत्यन्तमप्नुने ॥४६॥ यद्यायतियत्करतेरतिम्बधातियत्रच । नदवाप्नात्ययत्नेनयोहिनस्निनिकंचन ॥४७॥ नाकत्यापाणिनाहिं साम्यासमृत्पद्यनेकृचिन् नचप्राणिबधः न्वर्यस्तस्मान्मा संविव इधित् ॥४६॥ सम्तपतिं वमासस्यवधवनधीचदे हिनाम् प्रममाध्यनिवर्नेतमर्वमामस्यभक्षणान् ॥४९॥ नभक्षयतियोमामंविधिहित्वापिशाचवत् मलोकेप्रियतायातियाधिभि बनपी अते अनुमन्ताविशसितानिहन्ताक्रयविक्रयी मंस्कर्ताचोपहृतीचखाद्कवेतिपातकाः म्यमासम्परमासेनयोवर्डियत्मिन्ड्ति १ अनभ्य चीपतृन्देवान्स्ततो न्योनास्यपुण्यकृत् ॥ ५२॥

११२ पंचमो ध्यायः

वर्षेवर्षे श्वमेधेनयोय जेतशतंसमाः मांसानिचनखादेद्यस्तयोःपुण्यफलंसमम् ॥५३॥ फलमूलाशनैर्भेध्यैर्म्भुन्यन्नानाचभोजनैः । नतत्फलमवाप्नोतियन्मां सपरिवर्ज्ञनान् मांसभक्षयिता भुत्रयस्यमांसभिहाद्यहम् १ एतन्मांसस्यमांसत्वम्यतद्निमनीषिणः ॥५५॥ नमासभक्षणेदोषोनमद्येनचमेथुने १ प्रवृतिरेषाभूतानान्निवृतिम्नुमहाफला प्रेत मुजिम्प्रवस्था मिद्र य मुजिन्त येव व चतुणीमपिवणीनायथावदनुपूर्वशः ॥ ५७॥ दन्तजाते नुजाते चकृतचृ उेच मंस्थिते अमुदाबान्धवाः मर्वेमृतकेचतथोचने ॥५६॥ दशाहंशावमाशीवंसपिण्डेपुविधीयते आवीक्मंचयनाद्म्थ्रांत्र्यहमेकाहमेवच ॥५९॥ मपिण्उतानुप्र वेसप्नमेविनिवर्नते समानोदकभावस्तुजन्मनाम्नोरवेदने ॥६०॥ यथेदंशावमाशीवंसिपण्डेषुविधीयते जनने श्येवमेवस्यान्निपुणां मुहिमिन्छ्ताम् ॥६१॥ सर्वेषाशावमाशीवंमातापित्रोम्तुमृतकम् मूतकंमानुरेवस्यादुपस्पृश्यपिताशुचिः ॥६२॥ निर्स्यनुपुमान्युक्रमुपस्पृश्येवयुध्यति वैजिकादभिसम्बंधादनुरंध्याद्धंत्र्यहम् अहावैकेनराच्याचत्रिरात्रेरेवचत्रिभिः शवरपृशोविगुध्यन्तित्र्यहादुदकदायिनः ॥६४॥ गुरो:प्रेनम्यशिषम्नुपितृमेधंसमाचरन् पेतहारै:समन्तत्रदशरात्रेणतुध्यति ॥६५॥ रात्रिभिमीसनुत्याभिगर्भनावेवि मुध्यति र्जस्यूपरनेमाध्वीस्नानेनसीर्जम्बला नृणामकृतवृडानं।वियुद्धिर्नेशिकीस्मृता निर्वृत्रकानान्तुत्रिरात्रान्दुदिरियते उनदिवार्षिकम्प्रेतन्निद्ध्युर्वान्धवावहिः अलंकृत्यमुचौभूमावस्थिमंचयनादते ॥६६॥ नास्यकार्थ्यो गिनसंस्कारोनचकार्थ्योदकिया अर्ण्येकाष्ठवत्यकाक्षपेयुक्यहमेवच ॥६९॥ नात्रिवर्षस्यकर्तवाबान्धवेरदक्रिया जातद्न्तस्यवाकुर्युनीम्निषाः पिकृतेसति

१९४ पंचमोत्र्यायः

मबस्रवारिण्येकाहमतीतेश्वपणंस्मृतम् । जन्मन्येकोदकानान्तुत्रिरात्राच्युदिरियते १७१॥ स्त्रीणाममंस्कृतानान्तुत्र्यहान्कुध्यन्तिबान्धवाः यथोक्तेनेवकल्पेनमुध्यन्तितुसनाभयः अक्षारलवणान्नाःस्युनिमज्जेयुवतेत्र्यहम् १ मांसाशनंचनाष्नीयुःशयीरं बपृथक्सितौ मन्निधावेषवैक्तरपःशावाशौवस्यकीर्तितः अमन्निधावयंत्रेयोविधिःसम्बन्धिबान्धवैः ॥ ७४॥ विगतन्त्विदेशस्यं गृणुयाद्योद्यनिर्दशम् यच्छेपन्दशरात्रस्यनावदेवागुचिभवेत् अतिकान्नेद्शाहेचित्ररात्रमगुचिभवेत् संवत्मरेयतीतेनुस्पृष्ट्वेवापोवित्रुध्यति ॥७६॥ निर्देशं तातिम रणं शुत्वापुत्रस्य जन्म व सवासाजलमाप्नत्यगुद्धोभवतिमानवः neen बालेदेशान्तरस्थेचपृथक्पिण्डेचमंस्थिते सवासाजलमाप्नुत्यसद्यष्ट् विवयुध्यति अन्तर्शाहेस्यातां चेत्पुनर्मर्णजन्मनी तावत्स्याद श्विविप्रोयाव तत्स्याद निर्देशम्

त्रिरात्रमाहराशौचमाचार्थ्यंसंस्थितेसति । तस्यपुत्रेचपत्यांचदिवारात्रमितिस्थितिः ॥५०॥ त्रोत्रियेत्पसम्पन्नेत्रिरात्र**म**शुचिर्भवेत् मातुलेपक्षिणीं रात्रिशियर्त्विग्बान्धवेषुच प्रेनेराजनिसज्योतिर्यस्यादिपयेस्थिनः अशोत्रियेत्वहःकृत्स्नमनृचानेतथागुरी ॥ ५२% मध्येदिप्रोद्शाहेनदाद्शाहेनभूमिपः वैष्यः पंचद्रशाहेन मुद्रोमामेन मुध्यति ॥ ५३॥ नवर्डयेदपाहानिप्रत्यूहेन्नाग्निषुक्रियाः नचनत्क्रम्भेवृवीणः सनाभ्यो स्यमुचिर्भवेन दिवावीर्तिमुदक्यांचपतिनंमूनिकान्नथा शवन्तत्रपृष्टिनं वैवस्पृष्टाम्नानेन युध्यति आचम्यप्रयनोनित्यंजपेदगुचिद्रभीने । मौरानमंत्रान्यथोत्साहम्पावमानी बशक्तिनः ॥ ५६॥ नारंस्पृष्ट्वा स्थिमानेहंस्नात्वाविप्रोविशुध्यति आवम्येवतुनिः स्नेहंगामालभ्यार्क्कमीस्यवा ॥ ६७॥ आदि धीनोद कं कुर्य्यादा वतस्य समापनात् ममाप्तेतृद्वंकृत्वात्रिरात्रेणवमुध्यति ॥५६॥

११६ पंचमोश्यायः

वधामंकर जातानाम्प्रवज्यामुचित्रस्ताम् । आत्मनस्त्यागिनाचैवनिवर्नेतोद्क्रिया ॥ ६९॥ पाषण्डमात्रितानाचचरन्तीनाचकामतः गर्भभर्तद्भं वेवसुरापीनां चयोषिताम् ॥ १०॥ आवार्यं स्वमुपाध्यायम्पितरम्मातरं गुरुम् १ निर्हत्यतुव्रतीप्रेतान्नव्रतेनियुज्यते ॥११॥ द्शिणेनमृतंशूद्रमपुरदारेणनिहरेत् पश्चिमोतरपूर्वेस्तुयथायोगंडिजन्मनः ॥१२॥ नराज्ञामधदोषोः स्तिवतिनान्नवसित्रणाम् हेन्द्रंस्थानम्पासीनाब्रह्मभुताहितेसदा ॥ १३॥ राज्ञोमाहात्मिकेस्थानेसद्यःशीवंविधीयते प्रजानाम्परिर् सार्थमासनं चान्नकारणम् उम्बाहवहतानावविद्युतापार्थिवेनच । गोत्राद्मणस्य चैवार्धेयस्य चेच्छ्तिपार्धिवः मोमाग्न्यकी निलेन्द्राणीविताप्पत्योर्यमस्यच अष्टानालोकपालानावपुधीरयतेनृपः ॥९६॥ लोकेशाधिष्ठिनो राजानास्याशीवंविधीयते शौचाशीवंहिमत्यीनालोकेशप्रभवाष्ययम् ॥ १७॥

उद्यते राहवेशले :सत्रधर्महतस्यच सद्य:सन्तिष्ठतेयसम्तथाशीचमितिस्थितिः TetT विप्र:मुध्यत्यप:म्पृष्ट्राझित्रयोवाहनायुधम् वैश्यः प्रतोदं रश्मीन्वायष्टिं नृद्रः कृतव्रियः пееп एतडो भिहितंशीवंसिए उेषुडिजोनमाः असपिण्डेपसर्वे प्रपेत<u> गुर्</u>दितिकोधन असपिण्डंदिजम्प्रेनं**विद्योनिर्हत्यबन्ध्**वन् विम्ध्यतित्रिरात्रेणमानुराप्तां बबान्धवान् ११००१ यद्यन्नमतितेषान्तुद्शाहेनेयमुध्यति अनद न्नन्नम हुवनचेत्रस्मिन्ग्रहेवसेन् अनुगम्येन्द्याप्रेनंज्ञातिमज्ञातिमेववा म्नात्वासचेलः स्पृष्टा-रिनंपृतम्प्रास्यविमुध्यति ॥१०३॥ नविप्रंम्ये प्तिष्ठतम् मृतं मुद्रेणनाययेत् अस्वर्गीखाहुनिःसाम्यान्बुद्रमंस्पर्शदृषिता ॥१०४॥ ज्ञानन्तपो निराहारोमृन्मनोवार्ख्यांजनम् वायु:कर्मार्ककालीचमुद्धे:कर्तृणिदेहिनाम् सर्वेषामेवशौवानामधेशौवम्परंस्मृतम् १ यो र्थेनुचिहिंसनुचिनीइहारिनुचिःनुचिः ग १०६ ग

११६ पंचमोश्यायः

क्षान्त्यामुध्यन्तिविद्वामोदानेनाकार्यकारिणः प्रच्छन्नपापाजप्येनतपसावेदवितमाः मृत्रोयै: मुध्यतेशो अंनद्विगेनमुध्यति । र्जसाम्बीमनोद्रष्टामंन्यामेनद्विजोतमः ॥१०६॥ अद्विगीत्राणियुध्यन्तिमनः सत्येनयुध्यति विद्यातपोभ्याम्भूतात्माबुद्धिज्ञीनेनमुध्यति ॥१०९॥ ष्ट्रषशीचस्यवः प्रोतःशारी रस्यवि निर्णयः । नानाविधानान्द्रवाणां मुद्रे: मृणुतनिर्णयम् ॥ ११०॥ तेज्ञसानामणीनाचसर्वस्याष्ट्रमभयस्यच १ भस्मना दिर्मृदावेव मुद्धि कामनी विभिः ॥१९१॥ निर्लेपंकांचनम्भाण्डमदिरेवविश्धात अञ्चमश्ममयं वैवराजतं वानुपरकृतम् ॥११२॥ अपामग्नेबसंयोगाडेमरूपंचनिवीभी । तम्मात्रयोः स्वयोन्यैवनिर्णेकोगुणवत्ररः १११३१ ताम्रायःकास्यरेत्यानात्रपणःसीमकस्यच । शौवंयथाईकर्त्वयंसाराम्रोदकवारिभिः ॥१९४॥ द्रवाणांचैवमर्वेषां नुद्धिर त्पवनंम्मृतम् । प्रोक्षणंभंहनानां चद्रारवाणां चतक्षणम् ॥१९५॥

मार्ज्जनंयज्ञपात्राणाम्पाणिनायज्ञकर्मणि वमप्रानायहाणां वसुद्धिः प्रशालनेनत् ॥११६॥ चर्रणानुक्लुवाणांचमुदिर घ्णेनवारिणा स्यमुर्पप्राकटानां चम्मलोलुखलस्यच ॥११७॥ अदिस्नुपोक्षणंशीचम्बहुनान्धान्यवाससाम् प्रसालनेनत्वल्पानाम द्रिःशोवंविधीयने वेलव वर्मणां मुद्धिवेंदलानान्त्रधेवच शाकमलफलानांचधान्यवन्क्षिरिषते ॥११९॥ कौशेयाविकयोरूषे:कुतपानामरिष्टकैः त्रीफलेर्त्रुपट्टानां होमाणांगीर्सर्पयेः nasen शौमवन्बंख्यंगाणामस्थिदन्तमयस्यच मुद्धिर्विज्ञानताकार्यागोमूत्रेणोदकेनवा ॥१२१॥ प्रोक्षणातृणकाष्ठं वपलालं वेव मुध्यति । मार्झनोपांजनैर्वेश्मपुनःपाकेनमृन्मयम् ॥१२२॥ मदोर्भत्रेः प्रीपिवीष्ठीवनेः प्रयशोणितेः संस्पृष्टंनैवम्ध्येतपुनःपाकेलमृन्मयम् ॥१२३॥ भंभार्जनोयां जनेनमे**केनोलेखनेनव** गवाचपरिवासेनभूमिः मुध्यतिपंचभिः ॥१२४॥

१२० पंचमोश्यायः

पश्चित्रभंगवाघातमवध्नमवश्चनम् द्वितंकेशकीटैयमृत्प्रक्षेपेणगुष्यति ॥१२५॥ यावन्नापैत्यमेध्याक्षाहुन्धोलेपबतत्कृतः तावन्मृदारिचादेयंमवीमुद्रयमुजिषु ॥१२६॥ त्रीणिदेवाः पवित्राणिबासणानामकल्पयन् अदृष्टमद्भिनिणिक्तंयच्याचाप्रशस्यते ॥१२७॥ आपः गुडाभूमिगतावैतृष्णयंयामुगोर्भवेत् अयाप्ताबेदमेध्येनगन्धवणिसान्विताः **ग१२६**ग नित्यं गुद्धः काम हस्तः पण्यं यचप्रसारितम् ब्रह्मचारिगतम्भेष्यंनित्यंमेध्यमितिस्थितिः ११२२१ नित्यमास्यं मुचित्नीणां शकुनिः फलपातने प्रत्वेचनुचिर्वत्सः वाम्गमहणेनुचिः ११३०॥ विभिर्हतस्ययन्मामंनुचितन्मनुर्व्वतेत् । क्रवाद्रिबहतस्यान्येबण्डालाग्रेबद्ग्युभिः ॥१३१॥ उर्द्वनाभेयानिस्वानितानिमेध्यानिसर्वशः । यान्यधस्तान्यमेध्यानिदेहाचैवमलाञ्युताः MASAM मिसकाविपुषण्डायागौरण्वः मूर्यरम्भयः

रजोभूवीयुरग्नियस्पर्धेमेध्यानिनिर्दिशेन् ॥१३३॥

विण्मूत्रोत्सर्गियर्थंमृद्वायीदेयमर्थवत् । दैहिकानामलानाचनुदिषुदाद्शस्विप ॥१३४॥ वसागुक्रममृद्भञ्जामूत्रविट्रकणीविण्नखाः क्लेप्मा-बुद्धिकाम्वेदोद्दादशैतेनृणामलाः 719347 **टकालिंगेगुदेतिसम्बर्धेकत्रकोदश** उभयोःसप्तदातयामृदः युद्धिमभीप्सता ॥१३६॥ एतन्डीवंग्रहम्थानं। दिग्णंत्रस्वारिणाम् त्रिगुणंस्यादनस्थानं।यतीनान्तुचतुर्गुणम् ॥१३७॥ कृत्वामूत्रमपुरीपंवाखान्याचान्त उपम्पृशेन् वेदमध्येयमाण अजननमण्नं असर्वदा त्रिराचामेद्पः पूर्वंदिः प्रमृज्यातृतोमुखम् शारीरंशोवमिन्छन्हिसीन्द्रस्तुसक्तसकृत् ॥१३९॥ न्द्राणामासिकंकार्यवपनंन्यायविनाम् १ वैश्यवन्द्रीचकत्पबद्धिजोन्क्ष्टंचभोजनम् नोन्द्रिष्टं कुर्यते मुख्याविष्ठुषों गेपतन्तियाः नश्मत्रुणिगतान्यास्यन्नद्न्तान्तर्धिष्ठितम् ॥१४१॥ म्प्रान्तिविन्दवःपादौयजावामयतःपरान् भौमिकेस्तेसमाज्ञेयानतेर्प्रयतोभवेत् ॥१४२॥

उच्छिप्टेनतुमंस्पृष्टोद्रबह्स्तःक्षयंचन । अनिधायेवतद्वयमावान्तः मुचितामियात् Meseu वान्तोविरित्तःस्नात्वातुपृतप्राशनमावरेत् आचामेदेवभुक्तान्नंस्नानंमेषुनिनःस्मृतम् ॥१४४॥ मुजामुत्वावभुकावनिष्ठीयोक्गान्तृतानिव १ पीत्वान्पोर्श्येषमाणब्आचामेत्प्रयतोन्पिसन् ॥१४५॥ एषशौचविधिःकृतनोद्रयमुदिस्तयेवच । उन्नोवः सर्ववणीनां स्त्रीणान्धर्मीन्निबोधन 1198611 बाल्यावायुवत्यावावृद्धयावा-पियोषिता नस्वातंत्र्येणकर्तवंकिंचित्कार्यगृहेष्वपि ॥१४७॥ बात्येपितुर्वशेतिष्ठेत्पाणियाह्म्ययोवने पत्राणाम्भर्ति रिप्रेतेनभजेत्स्वीस्वतंत्रनाम् ॥१४६॥ पित्राभत्रीमुनैवी-पिनेच्छेडिरहमात्मनः । एषाहिविरहेणस्रीगर्सेक्यीद्रभेक्ले ११४९१ सद्प्रप्रहृष्ट्याभाग्यंगृहकार्येषुद्रस्या १ मुसंस्कृतोपस्करयाययेचामुक्तहस्तया ॥१५०॥ यस्मैदद्यारिपनात्वेनाभानावा-नुमनेपितुः तं गुत्र धेत जीवन्तं मं स्थितं चनलं धयेत् ॥ १ ५ १ ॥

मंगलार्थस्वस्त्ययनंयश्चासाम्प्रजापनेः १ प्रयज्यतेविवाहेषप्रदानंभ्याम्यकार्णम् ॥१५२॥ अनृतावृतुकालेचमंत्रमंम्कारकृत्पतिः मुखस्यनित्यन्दातेहपरलोकेचयोषितः ॥१५३॥ विशीलःकामवृत्रोवागुणैबीपरिविर्धितः उपचर्यः नियासाध्यामततन्देववरपतिः ॥१५४॥ नास्निक्षीणाम्प्रथयन्त्रोनव्रतन्नाप्युपोषितम् पनिमुत्र्यतेयेननेनम्यर्गेमहीयते ॥१५५॥ पाणियाहस्यमाध्वीस्त्रीजीवतोवामृतस्यवा । पतिलोकमभीपान्तीनाचरेत्विंचिद्प्रियम् ॥१५६॥ कामन्त्रक्षपये देहम्पूष्पमृत्यकेः गुभैः नतुनामापिगृह्णीयात्पत्योघेनेपरस्यतु ॥१५७॥ आसीताम रणात्सान्तानियताबस्यवारिणी योधर्मह कपत्नीनां कां सन्तीतमनुत्रमम् ११५६१ अनेकानिसहलाणिकुमारब्रह्मवारिणाम् । दिवंगतानिविद्याणामकृत्वाकुलमन्तिम् ॥१५९॥ मृतेभर्ति साध्यासी ब्रह्मचर्ये ययस्थिता । म्वर्गगन्द्रत्यपुत्रारिपयथातेब्रह्मचारिणः ॥१६०॥

१२४ पंचमोय्यायः

अपत्यलोभाद्यानुस्रीभनीर्मतिवर्नते मेहनिन्दामवाप्नोतिपतिलोका बहायते ॥१६१॥ नान्योत्पन्नाप्रजास्तीहनवाप्यन्यपरियहे निवतीयसमाध्वीनांक्चित्रत्रोंपदिश्यते ॥१६२॥ पतिंहित्वा-पकृष्टंस्वमुत्कृष्टंयानिषेवते निन्दीवसाभवेस्नोकेपरपूर्वेतिचोचने ॥१६३॥ यभिचारातुभर्तुः बीलोकेप्राप्नोतिनिन्द्यताम् मृगालयोनिम्प्राप्नोतिपापरोगैमपीउने ॥१६४॥ पतियानाभिचरतिमनोवाग्देहमंयता साभनृतिकमाप्नोतिसद्भिःसाध्वीतिचोचते ॥५६५॥ अनेननारी वृतेनमनोवाग्देह संयता इहाय्यांकीर्तिभाष्नोतिपतिलोकम्परत्रच ॥१६६॥ एवंवृतांसवणीसींदिजानिः पूर्वमारिणीम् दाह्येदग्निहोत्रेणयज्ञपात्रेयधर्मवित् ॥१६७॥ भायीयेपूर्वमारिण्येदत्वावनीनन्त्यकर्मणि । पुनरीर क्रियां कुर्यात्पुनराधानमेवच ॥१६६॥

मानवेधर्मशास्त्रे

924

अनेनविधिनानित्यम्पंचयज्ञान्नहापयेत् । दितीयमायुषोभागंकृतदारोगृहेवमेन् ॥५६९॥

इतिमानवेधर्मशास्त्रेभृगुप्रोत्नायाम् ॥
 शोचविधिः पंचमोन्ध्यायः ॥

१२६ षष्टोश्यायः

१। मानवेधम्भीशास्त्रभृगुप्रोक्तायांसंहितायांषष्ठो स्यायः ॥

व्वंगृहात्रमेस्थित्वाविधिवत्नातकोदिजः ।
वनेवसेनुनियतोयथाविदिजितेन्द्रियः ॥१॥
गृहस्थस्तृयदापश्येदलीपिलतमात्मनः ।
जपत्यस्यैवचापत्यन्तदाग्ण्यंसमात्रयेत् ॥२॥
सन्त्यज्यमाम्यमाहारंसर्वचेवपिरच्छदम् ।
पुत्रेषुभार्यानिसिप्यवनंगच्छेत्सहेववा ॥३॥
जिन्होत्रंसमादायगृद्यंचािनपिरच्छदम् ।
मामाद्र्ण्यन्निःमृत्यनिवसेन्नियतेन्द्रियः ॥४॥
मृन्यन्नैर्विविधेर्मध्यैःशाक्रमलफलेनवा ।
वसीनवमहायशान्निर्वपेदिधिपूर्वकम् ॥५॥
वसीनवमेवीर्वासायंस्नायात्प्रगेनथा ।
जटाबिभृयान्नित्यंश्मत्रुलोमनखानिच ॥६॥
यद्रश्यंस्यानतोद्द्याद्दलिस्भिशंचशिक्तः ।
जम्मूलफलिस्साभिर्चयेदात्रमागतान् ॥७॥

स्वाध्यायेनित्ययुक्तःस्याद्दान्तोमेत्रःसमाहितः दातानित्यमनादातासर्वभृतानुकम्पकः वैतानिकं व जुहयाद ग्निहो त्रंयथा विधि दर्शमस्बंदयन्पर्वपौर्णमासंचयोगतः **ऋ**शेष्ट्यायायणं वेष चातुर्मास्यानि चाहरेत् उत्र रायणंच्यामशोदाप्तस्यायनमेयच वामन्तशार्देमेंध्येर्मृन्यन्ने अवयमाहतेः पुरो उ। शांब हं बैव विधिवन्निर्व पेरपृथक् देवताभ्यम्नुततुत्वावन्यंमेध्यतरंहविः शेषमात्मनियुंजीनल्यणंचम्वयंकृतम् ॥५२॥ स्यलजोदकशाकानिपुष्पमूलफलानिच**ः** मेध्यवृक्षोद्रवान्यद्यातनेहां कफलमभवान ॥१३॥ वर्जयेनमधुमांमंचभीमानिकवकानिच १ भूम्नृणंशिमुकंचैवक्लेष्मानकफलानिच त्यजेदास्ययुजेमासिमुन्यन्नम्पूर्वमंचितम् जीर्णानिवेववामां सिशाकमूलफलानिच ॥ १४॥ नफालकृष्टमण्नीयादुत्सृष्टमियकेनचित् नयामजातान्यार्तो-पिमूलानिचफलानिच

अग्निपकाशनोवास्यात्कालपकुभुगेववा । अध्मकुट्टोभवेडा-पिद्न्तोन्ख्लिको-पिवा ॥१७॥ सद्यः प्रक्षालकोवास्यान्मा समंचयिको । पिवा षण्मासनिचयोवास्यात्समानिचयरयवा नतंचान्नंसमय्नीयादिवावाहत्यशक्तितः । चतुर्घकालिकोवास्यात्यादा श्यष्टमकालिकः वान्द्रायणविधानवीमुक्केकृष्णेववर्त्रयेत् १ पसान्तयोवी न्यन्तीयाद्यवागूंक चितामकृत् ॥२०॥ पुष्पमूलफलेवी-पिकेवलैर्वर्तियेत्सदा कालपक्नैःस्वयंशीर्णेर्वेत्वानममतेस्थितः ॥२९॥ भूमोविपरिवर्तेतितिष्ठेदाप्रपदेदिनम् । खानासनाभ्यांविहरेत्मवनेषूपयन्नपः ॥२२॥ योष्मेपंचतपास्तुस्याद्वचीस्वभावकाशिकः आर्द्रवासास्तुहेमन्तेक्रमशोवर्द्वयंस्तपः ॥२३॥ उपम्पृशंत्रिषवणस्पितृन्देवंश्वतपीयेत् । तपबरंबोयतरंशोषयेदेहमात्मनः ॥२४॥ अग्नीं बात्म निवैतानान्समा रोप्ययथाविधि अनिरिनर्निकेतःस्यान्मुनिर्मूलफलाशनः ॥२५॥

अप्रयत्नः मुखार्थे पुत्रस्वारी धराधयः शर्णेष्यमम्बेववृक्षमूलनिकेतनः तापमेष्येवविप्रेषुयात्रिकभेक्षमाहरेत् गृहमेधिपुचान्येपुदि जेपुचनवासिष् ॥२७॥ यामादाहत्यवा न्नीयाद्षीयासान्वनेवसन् प्रतिगृद्यपुटेनैवपाणिनाशकलेनवा गन्धा एता बान्या बसेवेतदी शाविप्रोवनेवसन् विविधा भौपनिपदी रात्म मंसि इये तुनीः रुपिभित्रील्णे बेवगृहस्थे रेवसेविताः विद्यानपोविवृज्यर्थशरीरस्यचमुज्ये ॥३०॥ अपराजिनावास्थायवजेहिशमजिल्लगः आनिपातान्छरीरस्ययुत्तोवार्यनिलाशनः आमं।महिषिचर्याणान्त्यक्वान्यतमयातनुम् वीनशोकभयोविघोत्रसलोकेमहीयते ॥३२॥ वनेषुत्विहत्येवन्तृतीयभागमायषः चतुर्थमायुपोभागन्त्यकाषंगान्परिवजेन् ॥३३॥ आत्रमादात्रमंगत्वाहुतहोमोजिनेन्द्रियः भिक्षावलिपरित्रान्तः प्रवजन्प्रेत्यवर्दते ॥३४॥

१३० षष्ठो श्यायः

ऋणानित्रीण्यपाकृत्यमनोमोक्षेनिवेशयेत् अनपाकृत्यमोक्षन्तुसेवमानोव्रजत्यधः ॥३५॥ अधीत्यविधिवडेदान्पुत्रां बोत्पाद्यधर्मनः रष्ट्राचशक्तितोयशैर्मनोमोक्सेनिवेशयेत् ॥३६॥ अन्धीत्यद्विजोवेदाननुत्पाद्यतथामुतान् अनिष्टाचैवयशेषमोक्षमिच्छन्वजत्यधः प्राजापत्यां निरूपे हिं भवें वेद सद सिणाम् आत्मन्यग्नीन्समारोप्यत्रासणःप्रवजेहहान् योदत्वामर्वभूतेभ्यःप्रवज्ञत्यभयंगृहात् तस्यतेजोमयालोकाभवन्तित्रसवादिनः यस्मादण्विपभूतानांडिजान्नोत्पद्यतेभयम् तस्यदेहाडिमुक्तस्यभयन्नास्निक्तवन ॥४०॥ आगारादभिनिष्कान्तःपवित्रोपचितोमुनिः । समुपोदेषुकामेषुनिरपेक्षःपरिवजेत् **एकएवचरेन्नित्यंसिबर्यमसहायवान्** सिडिमेकस्यसम्परयन्नजहातिनहीयते ॥४२॥ अनिरिनर्निकेतःस्याद्वाममन्नार्थमात्रयेत् उपेक्षको श्वंकुसुको मुनिभीवसमाहितः

कपालंबृह्ममुलानिक्चेलमसहायना समताचेवसर्वस्मिन्नेतन्मुकस्यलक्षणम् नाभिनन्देतमर्णन्नाभिनन्देनजीवितम् कालमेवप्रतीक्षेतनिर्देशम्भृतकोयधा दृष्टिपूनंन्यमेत्पादं वस्त्रपृतं जलभ्पिवेत् मत्यपृतावदेदाचंमनःपृतंसमाचरेत् nsen अतिवादं स्तिनिक्षेतनावमन्येतकंचन नवेमन्देहमात्रिन्यवैरंकुर्वातकेनचित् ॥४७॥ व्यन्तंनप्रतिवृध्येदाकुष्टःकुशलंबदेन् मप्तदारावकाणीचनवाचमनतावदेत् ॥४६॥ अध्यात्मरति रासीनोनिरपेक्षोनिराभिषः आत्मनेवसहायेनमुखार्घाविचरेदिह नचोत्पातनिमित्राभ्याननप्तत्रागविद्यया नान्शामनवादाभ्याम्भिक्षांलिपोतकहिचित् ॥५०॥ नतापमें बीखणें वीययोभिर्पिया स्वभिः आवर्तिभिष्ठुकैवी न्येरागारमुप संवजेत् कुप्तवेशनखश्मत्रुःपात्रीदण्डीकुमुभ्यवान् विचरेन्नियनोनित्यंसर्वभूतान्यपीउयन् ॥ ५२॥

१३२ षष्टोश्यायः

अतेजसानिपात्राणितस्यस्युर्निर्वणानिच । नेषामद्भिःसमृतंशीवंचमसानामिवाध्वरे ॥५३॥ अलाबुन्दारूपात्रं चमृन्मयं वेदलन्तथा हतानियतिपात्राणिमनुःस्वायम्भुवो अवीत् ॥ ५४ ॥ एककालंचरे देशंनप्रसञ्जेतियस्तरे । भैक्षेप्रसत्नोहियतिर्विषयेष्विपसञ्जति ॥५५॥ विधूमेसन्नमुसलेयंगारभुत्तवञ्जने वृत्रेशरावसम्पानेभिक्षान्नित्यंयति बरेत् ॥ ५६ ॥ अलाभेनविषादी स्यालाभे चैवनहर्षयेत् प्राणयात्रिकमात्रःस्यान्मात्रासंगादिनिर्गतः ॥५७॥ अभिपृजितलाभास्तु जुगुप्सेतेवमर्वशः अभिपूजितलाभैषयतिर्मृतोःपिषध्यते ॥५४॥ अल्पान्नाभ्यवहारेणरहःम्थानामनेनच हियमाणानिविधयेरिन्द्रियाणिनिवर्त्रयेन् ॥ ५०॥ इन्द्रियाणान्निरोधेनरागद्वेषक्षयेनव अहिंमयाचभूतानाममृतन्वायकत्पते ॥६०॥ अवेक्षेतगतीर्नृणांकर्मदोषसमुद्रवाः निर्येचेवपतनंयातना स्यमस्ये ॥६१॥

विप्रयोगम्प्रयेवैवसंयोगंचतथा प्रियेः जरयाचाभिभवनंबाधिभिबोपपाउनम् देहादुत्क्रमणंचास्मात्पुनर्गभैचसम्भवम् योनिकोटिसहस्रेपुमृतीयास्यान्तरात्मनः अधर्मप्रभवं वेयदुः खयोगंशरी रिणाम् धर्मार्थप्रभवंचैवमुखमंयोगमझयम् ॥ ६४ ॥ मृह्मनाचान्ववेक्षेतयोगेनपरमात्मनः देहेषुचसमुन्पतिमुतमेष्वधमेषुच ॥६५॥ द्धिनो पिचरे दर्भयत्रनत्रात्रभेरतः समःसर्वेप्भृतेषुनलिंगन्धर्मकार्णम् neen फलंकतकवृक्षम्यय**द्यायं वृप्रसादक**म् ननामबहणादेवतस्यवार्प्रिसीद्ति ॥ ६७॥ मंर सणार्थं जन्तृनारात्रावहनिवासदा शरीरस्यान्ययेवैवसमीध्यवसुधावरेत् ॥६६॥ अद्वारात्र्याचयान् जन्तृन्हिनस्यन्नाननोयतिः तेषांस्नात्वाविगुञर्षंप्राणायामान्षउाचरेत् ॥ ६०॥ प्राणायामात्राक्षणस्यत्रयो पिविधिवत्कृताः यादृतिप्रणवेर्युकाविशेयम्पर्मन्तपः ॥७०॥

१३४ षष्ठोन्ध्यायः

द्बन्तेध्मायमानानाधातृनाहियथामलाः १ तथेन्द्रियाणादसन्तेदोषाःप्राणस्यनिमहात् ॥७१॥ प्राणायामेदिहेदोषान्धार्णाभिशकित्वषम् । प्रत्याहारेणमंसरीन्ध्यानेनानीय्वरान्गुणान् ॥७२॥ उचावचेषुभूतेषुदुर्ज्ञेयामकृतात्मभिः ध्यानयोगेनमम्परयेतिमस्यान्न रात्मनः सम्यन्दर्शनसम्पन्नः कर्म्सीभनं निवध्यते दर्शनेनविहीनस्तुमंसार्म्प्रतिपद्यते अहिंसयेन्द्रियामंगैर्वेदिकेंबवकर्मभिः तपस्यर्णेयोयः माध्यन्तीहतस्यद्म् ॥ ५५॥ अस्थिस्थूणंन्नायुयुतंमामशोणितलेपनम् वर्मावनदंद्रगेन्धिपूर्णमूत्रपुर्गाषयोः जराशोकसमाविष्टंरोगायतनमानुरम् र्जाखलमनित्यंचभुनावासिममन्यजेन नदीकलंयथावृक्षोव्क्षंवाराक्निर्यथा तथात्यजन्निमन्दे हं कृच्या द्वाहा दिम् चने nstn प्रियेषुम्वेषु मुक्तम प्रियेषु चदु प्कृतम् विमृज्यध्यानयोगेनब्रह्माभ्येतिसनातनम् TIGET

यदाभावेनभवतिमर्वभावेषुनिःस्पृहः । नदाम्खमवाप्नोतिप्रेत्यचेहचशास्वतम् ॥५०॥ अनेनविधिनामवीमयज्ञामंगान्ग्रानैःशनैः सर्वद न्द्रविनिर्भुन्नोत्रसण्येवावनिष्ठने ध्यानिकंमर्यमेवैतद्यदेतद्भिशस्ट्तम् नबनध्यात्मचिन्बज्जियाफलमुपास्तुते अधियज्ञम्ब्रयज्ञपेदाधिदैविक्रमेवच अध्यात्मिकंचमततंबेदान्ताभिहितंचयत् ११ ६३॥ ददंशरणमज्ञानामिदमेवविज्ञानताम् इदमन्विन्छनास्वर्गमिदमानन्त्यमिन्छनाम् ॥ ५४॥ अनेनक्रमयोगेनपरिव्रजनियोदिजः मविष्येहपापानम्परम्बद्धाधिगच्छति ॥६५॥ ए पधम्मी नुशिष्टोबोयतीनानियतात्मनाम् वेद मंन्यामिकान।न्तुकर्मयोगन्निबोधत बसवारीगृहस्य बवानप्रस्थोयतिस्तथा हतेगृह्म्यप्रभवा**य**त्वारःपृथगात्रमाः ॥ ६७॥

१३६ षष्टी-ध्यायः

सर्वे-पिक्रमशस्त्वेतेयथाशास्त्रं निषेतिताः । यथोककारिणंविप्रनयन्तिपरमागतिम् ११ ६६॥ सर्वेषामपिवेतेषांवेद्रमृतिविधानतः गृहस्य उचतेत्रेष्ठः सत्रीनेतान्बिभर्तिहि ॥ ५९॥ यथानदीनदाः सर्वेसागरेयान्तिसंस्थितिम् तथैवात्रभिणः सर्वेगृहस्थेयान्तिमंस्थितिम् ॥ १०॥ वतुर्भिरपिवेवेतेनित्यमात्रमिभिद्धिजेः । दशलक्षणकोधर्मःमेवितयःप्रयत्नतः ॥ १५ ॥ धृतिः समादमो स्तेयंशौचिमिन्द्रियनियहः धीर्विद्यासत्यमकोधोदशकन्धर्मलक्षणम् ॥ १२ ॥ दशलप्तणानिधर्मस्ययेविष्ठाःसमधीयते अधीत्यचानुवर्तन्तेतेयान्तिपर्मागतिम् ॥ १३ ॥ दशलक्षणकन्धर्ममनुतिष्ठन्समाहितः वेदान्तंविधिवन्द्रत्वामंग्यमेदनृणोद्धिजः मंन्यस्यमविकर्माणिकम्मदोषानपान्दन् नियतोवेदमभ्यस्यपत्रैश्वर्यमुखंवमेत् ॥ १५॥

मानवेधर्मशास्त्रे

93,9

ह्यंमंन्यस्यकम्माणिस्वकार्यपर्मोनपृहः । मंन्यासेनापहन्येनःप्राप्नोतिपर्मागतिम् ॥९६॥

एयवो-भिहिनोधमोबासणस्यचतुर्विधः ।

पुण्यो सयफलः प्रेत्य राज्ञान्धर्मनिबोधन ॥ १७॥

ग दितमानवेधर्मशास्त्रेभृगुप्रांत्रायासंहितायाम् ॥ग पष्ठोन्ध्यायः ॥

सप्तमो श्यायः

936

॥ मानवेधम्भीशास्त्रेभृगुप्रोत्तायं। संहितायं। सप्तमो स्यायः ॥

राजधर्मान्यवस्थामियथावृत्तोभवेन्तृषः ।
सम्भवस्थयातस्यसिडिसपरमायथा ॥१॥
आसम्प्राप्तेनसंस्वारंसित्रयेणयथाविधि ।
सर्वस्थास्ययथान्यायंकर्त्वस्परिर्प्तणम् ॥२॥
अराजकेहिलोकेन्स्मिन्सर्वतोविद्गतेभयान ।
रप्तार्थमस्यमर्वस्यराजानममृजत्प्रभुः ॥३॥
दन्द्रानिलयमार्काणामग्नेसवरणस्यच ।
वन्द्रवित्रेशयोस्वमात्रानिर्दृत्यशाण्यतीः ॥४॥
यस्मादेषामुरेन्द्राणाम्मात्राभ्योनिर्मितोनृषः ।
तस्मादेषामुरेन्द्राणाम्मात्राभ्योनिर्मितोनृषः ।
नचनम्भविश्वत्रेषसर्वभृतानितेजसा ॥५॥
नचनम्भविश्वत्रोनिकित्रद्यभिवासित्म ॥६॥
सोन्निभवतिवायुस्तोन्किःसोमःसधर्मराद्र ।
सकुवेरःसवरणःसमहन्द्रःप्रभावतः ॥५॥

बालो/पिनावमन्तबोमनुषद्तिभूमिपः महतीदेवताबेघान र क्रपेणतिष्ठति एकमेवदहत्यग्निनिरंदुर पस्पिणम् कुलन्दहतिराजाग्निःसपमुद्रयसंचयम् कार्यमो नेस्यशक्तिचदेशकालीचतत्त्वतः क्रतेधर्मसिबर्धवित्वक्रपम्पुनःपुनः यस्यप्रमादे पदात्रीविजय वपराक्रमे मृत्यु वयसतिकोधेसर्वते जोमयोहिसः 119911 नंयस्तु दे ष्टिसंमोहात्मविनश्यत्यसंशयम् तस्यद्यामुविनाशायराजाप्रकुरतेमनः neen तस्मादर्भयमिष्टेषुसंग्वस्येन्नराधिपः अनिष्टं वाप्यनिष्टेषुतन्धर्मनिवचालयेत् ॥१३॥ तस्यार्थेसर्वभूतानांगोप्तार्न्धर्ममात्मजम् बसतेजोमयन्दण्डममृजत्पूर्वमान्वरः तस्य सर्वाणिभूतानिस्थाव राणिवराणिच भयाद्रोगायकत्पन्तेस्वधर्मान्नवलन्तिच तन्देशकालीशतिंवविद्याचावेस्यतत्वतः यषार्हतःसम्प्रणयेन्नरेष्यन्यायवर्तिषु ॥१६॥

सराजापुरुषोद्ग्यःसनेताशासिनाचमः १ चतुणीमात्रमाणांचधर्मस्यप्रतिभुःस्मृतः ॥१७॥ दण्यःशास्तिप्रजाःसवीदण्उरवाभिरसति दण्उःमुप्तेषुजागर्तिदण्उन्धर्भविदुर्बुधाः समीस्यसप्तःसम्यक्सवीरं जयतिप्रजाः असमीक्ष्यप्रणीतस्तुविनाशयतिसर्वतः नाम शा यदिनप्रणयेद्राजादण्डन्दण्ड्येव्वतन्द्रितः मूलेमत्यानिवापस्यन्दुर्बलान्बलवत्रराः ॥२०॥ अद्यात्काकः पुरो उार्यं न्वाचित्रद्यादि स्तया स्वाम्यंचनस्यात्कस्मिं बित्पवर्तेताधरात्रस् ॥२१॥ मर्वोदण्उजितोलोकोदुर्लभोहिमुचिर्नरः दण्उस्यहिभयात्मर्वजगद्गोगायकल्पते ॥२२॥ देवदानवगन्धवीरशांसिपतगोरगाः ते-पिभोगायकल्पन्तेदण्डेनैवनिपीडिताः द्चेयुः सर्ववणायभिद्येरन् सर्वसेतवः सर्वलोकप्रकोपनभवेद्ण्उस्यविश्रमात् ॥२४॥ यत्रस्यामोलोहिताहोदण्डबर्तिपापहा प्रजास्तत्रनमुद्यन्तिनेताचेत्साधुपस्यति

तस्याहःसम्प्रणेतारं राजानंसत्यवादिनम् समीस्यकारिणम्याज्ञन्धर्मकामार्थकोविदम् ॥२६॥ तंराजाप्रणयन्सम्यक्त्रिवर्गेणाभिवर्डते कामात्माविषमः सुद्रोदण्डेनैवनिहन्यते ॥२७॥ दण्डोहिमुमहत्रेजोदुर्द्वर्याकृतात्मभिः । धर्माद्रिचलितंहन्तिनृपमेवसबान्धवम् ततोदुर्गंचराष्ट्रंचलोकंचसचराचरम् अन्तरि सगतां बैष मुनीन्दे वां बपी उथेत् मो महायेनम् देननुब्धेनाकृतबुद्धिना नगव्योन्यायतोनेनुंसकेनविषयेषुव ॥३०॥ **मृ**चिनासत्यसन्धेनयबाशास्त्रानुसारिणा प्रणेतुंशक्यतेदण्उःमुमहायेनधीमता म्व राष्ट्रेन्यायवृतःस्याइग्रदण्डबग्रतुषु मुहत्त्य जिद्धः स्निम्धेषुब्राह्मणेषुसमान्यितः एवंवृतस्यन्पतेःशिलोञ्केनापिजीवतः विस्तीर्यतेयशोलोकेतेलविन्दुरिवाम्भसि ॥३३॥ अतस्तुविपरीतस्यन्पतेर जितालनः मंसिप्यतेयशोलोकेणृतविन्दुरिवाम्भसि ॥३४॥

४२ सन्तमोश्यायः

स्वेस्वेधमेनिविष्ठानां सर्वेषामनुपूर्वशः वणीनामात्रमाणांचराजामृष्टो-भिरक्षिता तेनयद्यसभृत्येनकर्तयं रक्षताप्रजाः तनडोन्हम्प्रवस्थामियद्यावदनुपूर्वशः ॥३६॥ ब्रासणान्पर्युपासीतपातरत्थायपार्थिवः त्रेविद्यवृद्धान्**विद्रषस्तिष्ठेत्रेषांचशासने** वृद्धां मनित्यं सेवेत विद्यान् वेद विदः मुचीन् वृडमेवीहिसततंरसोभिरपिपृज्यते ॥३६॥ तेभ्यो। धिगच्छे दिनशं विनीतात्मा। पिनित्यशः विनीतात्माहिन्पतिनीविनायतिकहिंचित् ॥३९॥ बहवो विनयान्नशाराजानः सपरिच्दाः वनस्थाअपिराज्यानिविनयात्प्रतिपेदिरे ॥४०॥ वेणोविनष्टो विनयान्नहुष्येवपार्थिवः मुदासोयवनशेवमुम्खोनिमिरेवच ॥४१॥ पृथ्यस्त्विनयाद्राज्यम्प्राप्तवान्मन् रेवच कुवे र बधने स्वर्थिम्बासण्यं वैवगाधिजः त्रैविद्येभ्यत्वर्याविद्यान्दं उनीतिंचशान्वतीम् । आन्वीक्षिकींचात्मविद्यावातीरभागातीकतः

इन्द्रियाणां जयेयोगंसमातिष्ठेहिवानिशम् जितेन्द्रियोहिशक्नोतिवशेत्थापयितुम्प्रजाः १४४॥ द्शकामसमुख्यानितथा होकोधजानिय यसनानिद्रन्तानिप्रयत्नेनविवर्क्षयेन् ॥४५॥ काम जेपुप्रमतोहियसनेषुमहीपतिः । वियु उयने र्थिपमी भ्यां ज्ञोध जेव्यात्मनेवत् ॥४६॥ मृगया सादिवास्य जः परिवादः स्त्रियोमदः तोर्धित्रवंवृथान्ट्यावकामजोद्शकोगणः ॥४७॥ तेगुन्यंसाहसन्द्रोहर्र्चा म्या खेद्षणम् वाग्दण्डजंबपार्यंक्रोधजोग्पगणोश्रकः इयोर्प्येतयोर्म्लंयं सर्वे कवयोविदः तंयत्नेनजयेलोभन्तव्यावेतावुभोगणो ॥४६॥ पानमसाः त्वियवेयमृगयाचयधात्रमम् ा हतत्कहतमंविद्यावनुष्यंकामजेगणे ॥५०॥ दण्उम्यपातनं वैववाक्पार चार्चद्रवणे क्रीध जे विगणेविद्यात्कष्टमेन विकंसदा ॥ ५१॥ सप्तकस्यास्यवर्गस्यसर्वत्रेवानुषंगिणः पूर्वपूर्वगुरुतरंविद्याद्मसनमात्मवान

यसनस्यचमृत्यी बयसनंकष्टम् चते यसन्यधीन्धीवजितस्ययात्यबसनीमृतः ॥५३॥ मोलाञ्चास्वविदः ग्रुरासन्धलसान्कलो दतान् सचिवानसप्तवाष्ट्रीवाप्रकवातपर गासतान अपियत्मुक र्कमेतद् प्येकेनदुष्करम विशेषती सहायेन किमुरा उयं महोदयम् ॥ ५५॥ तै:सार्डं चिन्तयेन्नित्यंमामान्यंमन्धिवियहम् स्थानंसमुद्यंगुप्तिलन्धप्रशमनानिव तेषां स्वंस्वम भिप्रायम् पलभ्य पृथक् पृथक् समस्तानां चकार्येषुविद्ध्यादितमात्मनः मर्वेषान्तुविशिष्टेनत्रास्रणेनविप्रिता मंत्रयेत्परमंमंत्रं राजाषा इगुण्यमंयतम् ॥ ५ ६ ॥ नित्यंतस्मिनसमाश्वस्तः सर्वकार्याणिनिश्चित् तेनसार्देविनि बित्यतनः कम्भसमार्भेत् अन्यानपिप्रकुर्वीत् नुचीन्प्राज्ञानवस्थितान् सम्यगर्थसमाहर्नुनमात्यान्सुपरीक्षितान् ॥६०॥ निर्वर्तेतास्ययावद्गिरितिकर्तेषतान्भिः तावतो निर्तान्दशान् प्रकृषाति वसणान्

तेषामधेनियंजीतम्रान्दशान्कुलो**द्र**तान् मुचीनाकरकमीन्नेभी इनन्तर्निवेशने द्तंचेवप्रकुर्वीतसर्वशासविशार्दम् इंगिताकार चेष्टशं मुचिन्दशंकुलोहतम् अनुरतः मुचिर्दसः स्मृतिमान्देशकालवित् वपुष्मान्वीतभीवीग्मीद्तोराज्ञःप्रशस्यते ॥६४॥ अमात्येदण्डआयतोदण्डेवेनयिकीकिया नृपनौकोष राष्ट्रेचद्तेमन्धिविपर्ययौ द्रतरवहिमन्धतेभिनन्येवचमंहतान् दत्तम्तत्कुरतेकर्मभिद्यन्तेयेनवानवा गईईग मविद्याद्स्यकृत्येषुनिगूदेंगिनचेष्टिनैः आकार मिंगितं वेष्टांभृत्ये पुचिकी वितम् बुद्गाचमर्यन्तत्वेनपर्राजविकीर्षितम् तथाप्रयत्नमातिष्ठेदाथात्मानंनपीउयेत् ॥६६॥ जांगलंसस्यसम्पन्नमार्यप्रायमनाविलम् रम्यमानतसामन्तंस्वाजीयन्देशमावसेत् ॥६९॥ धनुर्दुर्गमहीदुर्गमन्दुर्गवासीमेववा नृदुर्गेगिरिदुर्गवासमात्रित्यवसेतपुरम्

सप्तमो ध्यायः

सर्वेणनुप्रयत्नेनगिरिदुर्गसमात्रयेत् ा एवंहिबाहगुण्येनगिरिदुर्गविशियते १४९१ त्रीण्याद्यान्यात्रितास्त्वेषां मृगगतीत्रयापाराः त्रीण्युतराणिक्रमशः प्लवंगमनरामराः ॥७२॥ यद्यादुर्गात्रितानेतान्नोपहिंसन्तिशत्रवः तथा रयोनहिंसन्तिनृपंदुर्गसमात्रितम् TEET **टकःशतयोधयतिप्राकारस्योधनुईरः** शतन्दशसहस्राणितस्माद्दर्गविधीयते ॥७४॥ तत्स्याद् । युधसम्पन्नन्धनधान्येनवाहनैः बाह्मणै:शिल्पिभर्यत्रैर्यवसेनोदकेनच तस्यमध्येमुपयीप्तंकार्ये हृहमात्मनः गुप्तंसर्वर्तुकंनुभंजलवृक्षसमन्वितम् १७६१ तद्ध्यास्यो**डहेद्रायीसव**णील**सणान्विताम्** कुलेमहतिसम्भृताहृद्याह्रपगुणान्विताम् १७७१ पुरोहितंचकुर्वीतवृणुयादेवचर्त्विजम् ते स्यगृद्धाणिकमीणिकुर्युर्वेतानिकानिच ॥७६॥ यजेतराजावनुभिविविधेराप्तदक्षिणैः धर्मार्थं नेवविद्येभ्योद्बाहोगान्धनानिव

मावत्सरिकमाप्तेवराष्ट्रादाहार्येङ्किम् ा स्याचाम्नायाप रोलोकेवर्तेत पितृवन्नृषु ॥ ६०॥ अध्यक्षान्विविधान्कुर्यातत्रतत्रविपितः ते स्यमवीण्यवे क्षेर्न्नृणं कायीणिकुर्वताम् ॥६१॥ आवृतानागुम्कुलादिपाणापुजकोभवेत् । नृपाणामस्योक्षेषनिधित्रीक्षो-भिधीयते ॥ ६२॥ नतंस्तेनानचाभित्राहर्नितनचनश्यित तम्माद्राञ्चानिधातयोत्रास्रणेष्वश्योनिधिः १६३॥ नम्बन्दतेनयथनेनविनश्यतिकाहिचित् वरिष्ठमिनहोत्रेभ्योबाद्यणस्यमुखेहतम् ॥५४॥ मममञ्रासणेद्।नंदिगुणम्बासण<u>ञ</u>ुवे प्राधीनेशनसाहसमनन्तंचेदपार्गे १६५१ पात्रस्यहिविशेषेणत्रद्धानतयेवच अन्पंवाबहुवाप्रेत्यदानस्यावाप्यतेफलम् ॥६६॥ समोत्रमाधमेराजात्वाहृतःपालयन्एजाः ननिवर्नेतमंगामात्सात्रन्थम्ममनुस्मरन् मंग्रामेष्यनिवर्तित्वम्यजानां वेवपालनम् । युत्रुषात्रासणानां चराशांत्रेयस्करम्परम् ॥ ५ ६॥

आह्वेषुभिषोन्योन्यंजिपांमन्तोमहीसितः १ युध्यमानाःपरंशक्तपास्वर्गयान्त्यपराङ्मुखाः ॥ ६९॥ नक्टेरायुधेर्हन्याद्यध्यमानोरणेरिपृन् । नक्रिमिनीपिदिग्पेनीग्निज्वलिततेजनेः १९०१ नवहन्यात्स्थलाइहन्नक्वीवंनकृतांजिलम् १ नमुक्तकेशन्नासीनन्नतवास्मीतिवादिनम् ॥९१॥ नमुप्तन्नविसन्नाह्न्ननग्नन्ननि रायुधम् नायुध्यमानम्परयन्तन्नपरेणसमागतम् ॥१२॥ नायुध्यसनप्राप्तन्नार्तन्नातिपरिक्षतम् नभीतन्नपरावृतंसतान्धर्ममनुस्मरन् ॥९३॥ यम्तुभीतःपरावृत्रःसंगामेहन्यतेपरेः भर्तुर्यदुष्कृतंकिंचित्रत्सर्पम्प्रतिपद्यने ॥९४॥ यचास्यमुकृतंकिंचिद्मुत्रार्थमुपाजितम् भनीतत्सर्वमादनेपरावृत्तहतस्यतु ॥९५॥ र्षाप्यंहस्तिनञ्छत्रन्धनन्धान्यम्पत्रन्स्यियः सर्वद्रवाणिकुप्यंचयोयक्वयतिनस्यतन् ॥ १६॥ राज्ञबद्द्युरुद्धार्मित्येषावैदिकीवृतिः राज्ञाचसर्वयोधेभ्योदातयमपृष्ठिततम् ॥ १७॥

एषो नुपस्कृतः प्रोक्तोबोधधम्मि सनातनः ा अस्माउम्मीन्नवितसत्रियोधन्रवेरिपून् ॥१६॥ अलम्पेवेवलिभेतलम्पं रहेत्ययत्नतः रसितंव ईये बैवव उम्पात्रेषु निक्षिपेत् ॥ १९॥ एतचनुर्विधंविद्यातपुर यार्थप्रयोजनम् १ अस्यनित्यमनुष्टानंसम्यकुर्यादनिद्रतः ॥१००॥ अलम्धमिन्द्रेहण्डेनलम्धरसेदवेसवा १ रिस्तंवर्बवेइआवृदन्दानेननिसिपेत् ॥१०१॥ नित्यमुद्यतदण्यःस्यान्नित्यंविवृत्तपौरूषः नित्यंमंवृतमंवायोनित्यिकद्वानुसाय्यरेः ११०२॥ नित्यमुद्यतदण्डस्यक्तनमुद्रिजनेजगत् १ तस्मात्मवीणिभूतानिद्ण्डेनेवप्रसाधवेत् ॥१०३॥ अमाययेववर्ततनक्षं चनमायशा बुध्येतारिप्रबुकाचमायान्नित्यंत्वमंवृतः ॥१०४॥ नास्यिक्ट्रम्परोविद्यादिखाच्छिद्रम्परस्यतु । गूहेत्कूम्मद्वागानिरक्षेडियरमात्मनः ११०४१ वकव चिन्तयेद बीन्सिंह बच्च पराक्रमेत् वृक्तवचावलुम्पेतवारावचिविष्यतेत् ॥१०६॥

सप्तमो ध्यायः

ष्टवं विजयमानस्यये श्यास्यः परिपन्यिनः तानानयेइशंसवीन्सामादिभिरूपक्रमेः ११०७१ यदितेतुनतिष्ठेयुरुपायैःप्रथमेलिभिः । दण्डेनेवप्रसद्धेताञ्कनकेर्वशमानयेत् ॥१०६॥ सामादीनामुपायानाचतुर्णामपिपण्डिताः सामदण्डोप्रशंसन्तिनित्यंराष्ट्राभिवृद्धये ॥१०९॥ यथोद्धरतिनिद्दीताकसन्धान्यं वरसति तथारक्षेन्नृपोराष्ट्रंह्न्याचपरिपन्थिनः ॥१५०॥ मोहाद्राजास्वराष्ट्रयःकर्षयत्यनवेसया । सो/चिराद्वरयतेराज्याञ्जीवितावस्वान्धवः ॥१५५॥ शरीरकर्षणात्प्राणाः सीयन्तेप्राणिनायथा । तथाराज्ञामपिप्राणाः शीयन्तेराष्ट्रकर्षणातः ॥११२॥ राष्ट्रस्यमंयहेनित्यंविधानिमद्माचरेत् । मुसंगृहीतराष्ट्रोहिपार्थिवः मुखमेधते ॥१५३॥ इयोत्त्रयाणाम्यंचानामध्येगुत्ममधिष्ठितम् । तथायामधतानांचकुर्याद्राष्ट्रस्यसंयहम् ॥१५४॥ यामस्याधिपतिंकुर्यादशयामपतिन्तथा ।

विंघतीशंश्रतेशंवसहरूपतिमेवच ॥ १९४॥

यामेदोषान्समुत्पन्नान्यामिकः शनकैः स्वयम् शंसे द्वामद्शेशायद्शेशोविंशतीशिनम् ॥११६॥ विंग्रतीग्रस्तुत्तरसर्वंग्रतेग्रायनिवेद्येत् । शंमेद्रामशतेशस्तुसहस्रपतयेस्वयम् ॥१९७॥ यानिराजप्रदेयानिप्रत्यहं यामवासिभिः । अन्नपानेन्धनादीनियाभिकस्तान्यवाप्नुयात् ॥११६॥ दशीवुलन्तुभुंजीतविंशीपंचकुलानिच । यामंयामशताध्यक्षःसहस्राधिपतिःपुरम् ॥११९॥ तेपायाम्याणिकार्याणिपृथकार्याणिवेवहि । राज्ञोन्यःसचिवःस्निम्धस्तानिपश्येदतन्द्रतः ॥१२०॥ नगरेनगरे वैशंकुर्यात्सवीर्यविन्तकम् । उद्देश्यानंघोर्रूपंनस्त्राणामिवसहम् ॥१२१॥ सताननुपरिक्रामेत्सर्वानेवसदास्वयम् । तेषायुनम्परिणयेत्सम्ययाचेषुनवरैः ॥१२२॥ राज्ञोहिरशाधिकृताः परस्पादायिनः शढाः भृत्याभवन्तिप्रायेणतेभ्योरहेदिमाःप्रजाः ॥१२३॥ येकार्यिके यो र्थमेव गृह्णीयुः पापचेतसः । ते षांसर्वस्वमादायराजाकुर्व्यात्मवासनम् ॥१२४॥

१५२ सप्तमोश्यायः

राजकम्भेषुयुक्तानासीणाम्मेयजनस्य व प्रत्यहंकत्पयेइ तिंस्थानकम्मीनु रूपतः ११२५॥ पणोदेयो वकुष्टस्यष युत्कृष्टस्यवेतनम् । षाण्मासिकातथाद्यादोधान्यद्रोणस्तुमासिकः ॥१२६॥ व्यविव्ययमध्यानम्भनं वसपरिषयम् । योगक्षेमंचसम्प्रेह्यवणिजोदापयेत्करान् ॥१२७॥ यथाफलेनयु उयेतरा जाकती चकम्मीणाम् । तथा वेश्यनृपोराष्ट्रेकल्पयेताततंकरान् ॥१२५॥ यधान्त्पात्पमद्न्त्याधंवार्य्योकोवत्सषद्पदाः तथा न्पान्पोयहीतथोराष्ट्राद्रामा न्दिकःकरः ॥१२९॥ पंचाधद्रागआदेयोराज्ञापमुहिरण्ययोः । धान्यानामष्टमोभागःषष्टोदाद्शरववा ॥१३०॥ आद्दीताथषदागन्दुमासमधुसपिषाम् १ गन्धीषधिरसानावपुष्पमूलफलस्यव ॥१३१॥ पत्रशाकतृणानावचर्मणावेदलस्यच । मृन्मयानावभाण्डानासर्वस्यास्ममयस्यच ॥१३२॥ भ्रियमाणो-याददीतनराजात्रोत्रियात्करम् नचशुधानयमंसीदे कोत्रियोविषयेवसन् ॥१३३॥

यस्य राज्ञम्नुविषयेत्रोत्रियःसीद्तिशुधा तस्यापितन्सुधाराष्ट्रमचिरेणैवसीद्ति ॥१३४॥ नुतव्नेविदित्वा स्यव्तिन्धर्म्याम्प्रकल्पयेत् संरक्षेत्सर्वत बेनम्पितापुत्र मिचीरसम् ॥१३५॥ मंरस्यमाणोराज्ञायंकुरनेधर्ममन्वहम् तेनायुर्वर्दते राझोद्रविणं राष्ट्रमेवच ॥१३६॥ यत्त्रिविद्पिवर्षस्यद्गपयेत्करमंत्रितम् यवहारेणजीवन्तंराजाराष्ट्रेष्यग्जनम् ॥१३७॥ कार काञ्छित्पनबैयन्द्रांबात्मीपजीविनः ष्टेकेकंकार्येत्कर्ममासिमासिमहीपतिः। nestn नोि बन्दादात्मनोम्लम्परेषां वातिनृष्णया उच्छिन्दन्सात्मनोम्लमात्मानन्तीवपीउयेन् ॥१३९॥ तीरणवेवमृदु बस्यात्कार्य्यवीस्यमहीपतिः तीरणवैषमृदुवैषराजाभवतिसम्मतः ॥१४०॥ अमात्यमुल्यन्धर्मज्ञम्प्राज्ञन्दान्तंकुलोद्रतम् । स्वापयेदासनेतस्मिन्स्विन्नःकार्येस्णेनृणाम् ॥१४१॥ ए वंसर्वविधायेद्भितिकर्तवमात्मनः युक्तवेवाप्रमत्रवपरिरहोदिमाः प्रजाः

१५४ सप्तमो श्यायः

विक्रोशन्त्योयस्यराष्ट्रादियन्तेदस्युभिःप्रजाः संपरयतःसभृत्यस्यमृतःसनतुजीवति ॥१४३॥ शत्रियस्यपरोधर्मः प्रजानामेवपालनम् । निर्दिष्टफलभोकाहिराजाधर्मणयुज्यते ११४४॥ उत्यायपिक्मेयामेकृतशौचःसमाहितः हतारिनत्रीसणां बार्चप्रविशेत्सगुभासभाम् ॥१४५॥ तत्रस्थितःप्रजाःसबीःप्रतिनन्द्यविसर्जयेत विमृज्यचप्रजाः सवीमंत्रयेत्सहमंत्रिभिः ॥१४६॥ गिरिपृष्ठंसमास्बपासादंवारहोगतः । अर्ण्येनि:शलाकेवामंत्रयेद्विभावितः nesen यस्यमंत्रंनजानन्तिसमागम्यपृथग्जनाः १ सक्त्सनापृथिवीम्भुंनेकोषहीनो-पिपार्थिवः ११४६॥ जउमुकान्धबिधरास्तिर्थ्यग्योनान्वयो तिगान् स्नीम्लेन्स्याधितयंगान्मंत्रकाले-पसारयेत् ॥१४९॥ भिन्द न्यवमतामंत्रन्तेर्यग्योनास्तथेयच वियवेवविशेषेणतस्मातत्रादतोभवेत् ११९०॥ मध्यन्दिनेर्-ईरात्रेवाचित्रान्तोविगतकुमः विन्तयेदर्भकामाधीन्साईन्तैरेकरववा ११५११

परस्परविरुद्धानान्तेषां वसमुपार्ध्वनम् । कन्यानासम्प्रदानं वकुमाराणां वर्ह्मणम् ॥१५२॥ द्तसम्प्रेषणंचेवकार्यशेषन्तथैवच अन्तःपुरप्रचारंचप्रणिधीनांचचेष्टितम् ॥१५३॥ कृतनं वाष्टविधंकर्भपं ववर्गवतत्वतः अनुरागापरागोचपचारमण्डलस्यच ॥१५४॥ मध्यमस्यप्रवारं विविजिगीषो बवेष्टितम् । उदासीनप्रचारं चग्रत्रोबैवप्रयत्नतः ष्टताः प्रकृतयोम्*ल*म्मण्डलस्यसमास**तः** अष्टीचान्याःसमाख्याताद्वाद्योवतुनाःस्मृनाः ॥१५६॥ अमात्यराष्ट्रद्रीार्थद्रण्डाख्याः पंचवापराः । प्रत्येकंकथितासेताःमंशेषेणदिसप्ततिः ॥ १५७॥ अनन्तरमरिविद्यादरिसेविनमेवच । अरेरनन्तरम्मित्रमुदासीनन्तयोः परम् ॥१५৮॥ नान्सवीनभिसन्द्ध्यात्सामादिभिरुपक्रमेः यस्तै बेवसमस्ते बपोर बेणनयेनच ॥१५९॥ सन्धिंचविगहंचैवयानमासनमेवच देधीभावसंत्रयं वधद्रगुणा बिन्तयेत्सदा ॥१६०॥

सप्तमो श्यायः 948 आसनंचैवयानंचसन्धिवियहमेवच । कार्य्यवीस्यप्रयंजीतर्देशंमंत्रयमेवच ॥१६१॥ मन्धिन्तुदिविधंविद्याद्राजावियहमेवच 1 अभेयानासनेचैवदिविधःसंत्रयःस्मृतः ॥१६२॥ समानयानकमीचविपरीतस्तथैवच । तदात्वायतिमंयुक्तः सन्धिर्शेयोडिलक्षणः ॥१६३॥ स्वयंकृत**श्र**कार्यार्थमकालेकालस्यवा मित्रस्यचैवापकृतेदिविधोवियहःस्मृतः ॥१६४॥ एकाकिनशात्ययिकेकार्येप्राप्तेय रच्छ्या संहतस्यचिमत्रेणदिविधंयानमुखने ॥५६५॥ शीणस्य चैव क्रमशोदेवात्पूर्व कृतेनवा । मित्रस्यवान्रोधेनदिविधंस्मृतमासनम् ॥१६६॥ बलस्यस्वाभिनश्वेवस्थितिः कार्य्यार्थिमित्रये दिविधंकोर्त्यनेदेधंषाद्रगुण्यगुणवेदिभिः ॥१६७॥ अर्थसम्पादनार्थंचपौज्यमानस्यशत्रुभिः । माधुज्बपदेशार्थंदिविधःसंत्रयःस्मृतः ॥१६६॥ यदा वगच्छेदायत्यामाधिक्यन्ध्वमात्मनः नदात्वेचान्पिकाम्पीउग्नदासन्धिसमात्रयेत ॥१६९१ यदाप्रकृष्टामन्येतसर्वास्तुप्रकृतीर्भृशम् अत्यन्त्रितन्तथात्मानन्तदाकुर्वीतवियहम् ॥१७०॥ यदामनयेतभावेनहृष्टम्पुष्टंबलंखकम् पर्म्यविपरीतंचतदायायादिप्मप्रति ॥१७१॥ यदातुम्यात्परिश्लीणोवाहनेनबलेनच । तदासीतप्रयत्नेनशनकेःसान्त्ययन्नरीन् ॥१७२॥ मन्येनारियदाराजामविधाबलवनरम् । तदादिधावलंकृत्वासाधयेत्कार्य्यमात्मनः ॥१७३॥ यदापरवलानान्तुगमनीयतमोभवेत् । तदानुसंत्रयेत्सिपन्धार्म्भिकंबलिनंनपम् ११७४१ नियहम्प्रकृतीनाचकुर्यीद्यो/रिबलस्यच उपमेवेततन्नित्यंमर्वयत्नेर्ग्रंयथा ॥१७५॥ यदिनत्रापिसम्परयेद्दोषंसंत्रयकारितम् म्यद्रमेवतत्रापिनिर्विशंकःसमाचरेन् ॥१७६॥ सर्वोपायैस्तथाकुर्यान्नीतिज्ञःपृथिवीपितः यथा स्याभ्यधिकानस्युर्भित्रोदासीनशत्रवः आयतिं सर्वकारयीणान्तदात्वं चिवचारयेत् अतीनानाचसर्वेषागुणदोषोचतत्त्रनः ॥१७६॥

१५६ सप्तमोन्ध्यायः

आयत्यांगुणदोषज्ञस्तदात्वेक्षिप्रनिषयः अतीतेकार्यशेषज्ञःशत्रुभिनीभिभूयते ॥१७९॥ यथैनन्नाभिसन्द्ध्युर्मित्रोदासीनशत्रवः तथासर्वसंविद्ध्यादेषसामासिकोनयः ॥१६०॥ यदातुयानमातिष्ठेदिराष्ट्रम्प्रतिप्रभुः तदा नेनविधानेनयायादरिपुरंशनैः ॥१५१॥ मार्गशीर्षेत्रुभेमासियायाद्यात्रांमहीपतिः फाल्गुनंवा खवेत्रंवामासीप्रतियथावलम् ॥१६२॥ अन्येष्व पितुकालेषुयदापश्येद्ववं जयम् तदायायादिगृदेवबसनेचोत्थितेरिपोः **ก**9 t 3 ท कृत्वाविधानम्मूलेतुयात्रिकंचयथाविधि उपगृद्यास्पदं वेवचारान्सम्यग्विधायच ॥१६४॥ संशोध्यत्रिविधंमार्गंषद्भिधंचबलंखकम् साम्परायिककल्पेनयायादरिपुरंशनैः शत्रुसेविनिमित्रेचगृहेयुक्तर्भिवेत् । गतप्रत्यागतेवेवसिक्षक्षतरोरिपुः ॥१५६॥ दण्डबृहेनतन्मार्भयायानुशकटेनवा । वराहमकराभ्यावामुखावागरेउनवा ॥१५७॥

यतकभयमाशंकेत्रतोषि स्तार्थे इलम् पयेनवैषक्हेननिविशेतमदास्वयम् ॥१६६॥ मेनापतिबलाध्यक्षोमर्वदिश्वनिवेशयेत् १ यतमभयमार्थवेत्प्राचीन्तांकल्पयेदिशम् ॥१६९॥ गुल्मां बस्थापयेदाप्तान्कृतसंज्ञान्समन्ततः १ स्थानेयुदेचकुशलानभीक्रनविकारिणः ॥१९०॥ **मंहतान्योधयेदल्पान्कामं विस्तार्येडहृन्** मृचाव जेणनेवेतानगृहेनग्ययोधयेत् ॥१९१॥ स्यन्दनात्र्येरसमेयुध्येदन्येनौद्धिस्त्रधाः वृक्षगुलमावृतेचावर्माचर्मायुधैःस्वले ॥१९२॥ कुर क्षेत्रां बमत्त्यां बपंचालाञ्कूरमेनजान् १ दीर्घासप्रेवेवनरानयानीकेषुयोधयेत् ॥१९३॥ प्रहर्पयेडलंब्यतं। यसम्यक्परी सयेत् वेष्टा बैय विजानी याद रीन्योधयतामपि 1189911 उपम्यारिमासीत राष्ट्रं वास्योपपी उथेत् दूषयेवास्यसततंयवसान्नोदकेन्धनम् ॥१९५॥ भिन्धाचेवत उगानिप्राकार परिखास्तथा समवस्कन्द्येवेनं रात्रीवित्रासयेत्या ॥१९६॥

१६० सप्तमो श्यायः

उपज्ञानुपजपेड्रध्येतैवचतत्कृतम् । युक्तेचदेवेयुध्येनजयपेपुर्पेतभीः ११९७॥ साम्नादानेनभेदेनसमस्तै रथवापृथक् विजेत्म्प्रयतेतारीन्नयुदेनकदाचन ॥१९४॥ अनित्योवि जयोयस्माद्दश्यनेयुध्यमानयोः पराजयबसंयामेतस्माद्युदंविवर्ज्यम् ॥१९९॥ त्रयाणामप्युपायानाम्पूर्वोक्तानामसम्भवे तथायुध्येतसम्पन्नोविजयेतरिपून्यथा ॥२००॥ जित्वासम्पृजये देवान् बाद्यणां येवधार्मिकान् प्रद्वात्परिहारं। बख्यापयेदभयानिच ॥२०१॥ सर्वेषान्त्विदित्वेषांसमासेनचिकीर्षितम् स्थापयेनत्रतदंश्यंकुर्यावसमयक्रियाम् ॥२०२॥ प्रमाणानिचक्वींतनेषान्धर्म्यान्यथोदितान् । रत्नेषपूजयेदेनम्प्रधानपुरुषेःसह ॥२०३॥ आदानमप्रियकरन्दानंचप्रियकारकम । अभी पितानाम शानां कालेय सम्प्रशस्यते ॥२०४॥ सर्वकर्मेद्मायत्रं विधानेदेवमानुषे तयोर्देवमविन्त्यन्तुमानुषेविद्यतेक्रिया

सहवा/पित्रजेद्युत्रःसन्धिकृत्वाप्रयत्नतः मित्रंहिरण्यम्भूमिवासम्पश्यंसिविधम्पलम् ॥२०६॥ पार्ष्णियाहं चसम्प्रेस्थतथाक्रन्दं चमण्डले मित्राद्याप्यमित्राद्वायात्राफलमवाप्नुयात् ॥२०७॥ हिरण्यभूमिसम्प्राप्त्यापार्थिवोनतथेधते । यथामित्रन्धुवंलन्धाक्यामप्यायतिसमम् ॥२०६॥ धर्मशंचकृतशंचनुष्टप्रकृतिमैवच अनुरतंग्धिरारमंलपुमित्रम्प्रशस्यते ॥२०९॥ प्राज्ञेकुलीनेशृरंचदश्चन्दातार्भे**वच** कृतज्ञन्धृतिमन्तंचकष्टमाहर्रिम्बुधाः ॥२१०॥ आर्यनापुर पत्तानंशीर्यंकरणवेदिता । म्घोललक्ष्यं चमततमुदासीनगुणोदयः ॥२११॥ क्षेम्यासम्यप्रदान्नित्यम्पनुवृज्ञिकरीमपि परित्यजेननृपोभूमिमात्मार्थमविचारयन् ॥२५२॥ आपदर्थन्धनं रक्षेद्रारान् रक्षेद्रने रिप आत्मानंसततंरशेदारेरपिधनैरपि ॥२१३॥ महमवीः समुत्पन्नाः प्रसमीस्यापदोभृशम् संयुक्तांबवियुक्तांबसवीपायान्सृजेड्धः ॥२१४॥

१६२ सप्तमोश्यायः

उपेतार्भुपेयं वसवीं पायां बक्त्सनशः ।

हतव्यंसमात्रित्यप्रयतेनार्धिसदये ॥२१५॥

ह्वंसर्विमिदंराजासहसन्मंत्र्यमंत्रिभिः ।

यायाम्याप्नुत्यमध्याद्गेभोतुमन्तःपुरंविशेत् ॥२१६॥

तत्रात्मभूतेःकाल्क्रोरहार्येःपरिचारकेः ।

मुपरोक्षितमन्नाद्यमद्यान्मंत्रैर्विषापहेः ॥२१७॥

विषपुरगदेशस्य सर्वद्रवाणियो जयेन ।

विषष्टानिवर्तनानिनियतोधारयेत्सदा ॥२१६॥

परीक्षिताः वियवेनं यजनोदक पूपनेः ।

वेषाभरणसंगुदाःस्पृशेयुःसुसमाहिताः ॥२१०॥

एवम्प्रयत्नंकुर्वतियानशय्यामनाशने ।

म्नानेप्रसाधनेचेवसवीलंकारकेष्व ॥२२०॥

भुक्तवान्विहरे बैवसी गिरन्तः पुरेसह ।

विद्त्यत्यद्याकालम्पुनःकार्याणिचिन्तयेत ॥२२१॥

अलंकृतबसम्पर्धयेदायुधीयम्पुनर्जनम् ।

वाहनानिवसर्वाणिशास्त्राण्याभरणानिव ॥२२२॥

सन्ध्यांचोपास्यशृणुयादन्तर्येश्मनिशस्त्रभृत् १

रहस्याख्यायिनाचेवप्रणिधीनाचचेष्टितम् ॥२२३॥

गत्वाकशान्तरन्त्वन्यसमनुज्ञायतंजनम् ।

प्रविशेद्रोजनार्थंचन्नीवृतोन्तःपुरम्पुनः ॥२२४॥

तत्रभृत्वापुनः वित्ववृर्यपोषेः प्रहर्षितः ।

मंविशेनुयथाकालम् निष्ठेचगतक्रमः ॥२२५॥

एतदिधानमातिष्ठेद रोगः पृथिवीपतिः ।

अम्बर्धः मवसतत्रुभृत्येषुविनियोजयेन ॥२२६॥

१ दिनमानवेधर्मशास्त्रभृगुप्रोक्तायां संहितायाम् ॥
 १ राजधर्म्मीनामसन्तर्मोन्ध्यायः ॥

॥ मानवेधमेशास्त्रभृगुप्रोक्तायांसंहितायामस्मो श्यायः ॥

यवहारान्दि दसुन्तु बाह्रणैः सहपार्थिवः ।

मंत्र सैर्मेतिभिषेवविनीतः प्रविशेतसभाम ॥१॥

तत्रासीनः स्थितोवाः पिपाणिमुद्यम्यद सिणम ।

विनीतवेषाभरणः पश्येत्कार्य्याणिकार्यिणाम ॥२॥

प्रत्यहन्देश दृष्टे षशास्त्र दृष्टे बहेनुभिः ।

प्रष्टादशसुमार्गेषुनिब द्वानिपृथकपृथक ॥३॥

तेषामाद्यमृणादानिन होपोः म्वामिविक्रयः ।

सम्भूयवसमुत्थानन्द तस्यानपकर्मव ॥४॥

वेतनस्येववादानं संविद् वयित्रक्रमः ।

क्रयविक्रयानुशयोविवादः स्वामिपालयोः ॥५॥

सीमाविवादधर्म वपार चेदण्डवाचिके ।

स्तेयं च साह सं वेवस्वी संग्रहणमेवच ॥६॥

सीपुन्धम्मीविभाग बस्तमाहृयष्टवच ।

पदान्यष्टादशैतानियवहार स्थिताविह ॥७॥

एषुस्थानेषुभृयिष्ठंविवादं चर्तानृणाम् धर्मधाय्यतमात्रित्यकुर्यात्कार्यविनिर्णयम् यदास्वयन्नकुर्यानुन्पतिःकार्यद्रशनम् तदानियुं उयादि इं। सम्त्राक्षणंकार्य्यद्रीने मो स्यकार्याणिसम्पर्यत्मभ्येरेवत्रिभिर्वृतः सभामेवप्रविश्यान्यामासीनःस्थितरववा TOPIT यस्मिन्देशेनिषीद् नितविप्रावेदविदस्तयः राज्ञबाधिकृतोविद्वान्त्रसणस्तासभाविदुः 119911. धम्मोविद्यस्वधर्मोणमभायत्रोपतिष्ठते शत्यंचास्यनकृन्तन्तिविद्यास्तत्रसभासदः मभावानप्रवेष्टबंवत्रबंवासमंजसम् । अञ्चलिञ्जवन्या गिनरोभवतिकिल्विषी neen यत्रधम्भोत्रधर्मेणसत्यंयत्रानृतेनच हन्यनेप्रेस्यमाणानाहतास्तत्रसभासदः धर्म्मर वहनोहन्तिधर्मीर सितर सितः तस्माउम्मोनहन्तयोमानोधम्मोहतो वधीत् ॥१४॥ वृषोहिभगवान्धर्मस्तस्ययःकुरुतेसलम् । वृषलन्तंविदु र्रवास्तस्मादर्भन्नलोपयेत् ॥१६॥

१६६ अष्टमो श्यायः

एकएवमुह्दमीनिधने श्यनुयातियः । शरीरेणसमन्नाशंसवीमन्यद्विगन्दति ॥१७॥ पादोश्यम्भीस्यकत्रीरम्पादःसाक्षिणमृच्हति । पादसाभासदसावीन्यादोराजानमृन्छति ॥१६॥ राजाभवत्यनेनास्तुमुचन्तेवसभासदः । एनोशास्त्रतिकतीरन्निन्दाहीयत्रनिन्दाते ॥१९॥ जातिमात्रोपजीवीवाकामंस्याङ्गासणस्वः धर्मप्रवक्तान्पतेनीतुषुद्रःकष्ठंचन ॥२०॥ यस्यमूद्रस्तुकुरतेराज्ञोधर्मविवेचनम तस्यसीद्तितद्राष्ट्रम्पंकेगौर्वपश्यनः ॥२१॥ यद्राष्ट्रंमृद्रभृयिष्ठंनास्तिकाक्रान्तमडिजम विनश्यत्यानुतत्कृत्तनन्दुभिक्षवाधिपीउितम ॥२२॥ धर्मासनमधिष्ठायमंवीतांगःसमाहितः प्रणम्यलोकपालेभ्यःकार्य्यद्रश्नमारभेत ॥२३॥ अर्थानर्थावुभोबुद्धाधम्भीधम्मीववेतलो वर्णक्रमेणसर्वाणिपश्येत्कार्य्याणिकार्य्यिणाम वाधैर्विभावयेलिंगैभीक्मन्तर्गतंनृणाम स्वर्वणैगिताकारेक्ष्मुषाचेष्टितेनच ॥२५॥

आकारेरिद्भिनेर्गत्याचेष्टयाभाषितेनच नेत्रव क्रविकारे बगुझते न्तर्गतम्मनः ॥२६॥ बालदायादिकंरिक्शन्तायद्वाजानुपालयेत् यावत्सस्यात्समावृत्तोयाव चातीत्रशेशवः वशा पुत्रामुचैवंस्याद्रसणन्तिष्कुलामुच पतिवतामुचन्नीषुविधवास्त्रातुरामुच ॥२६॥ जीवन्तीनान्तुतासायेतद्वरेयुःस्ववान्धवाः ताञ्क्ष्याचौरदण्डेनधार्मिकःपृथिबीपतिः पणप्रवामिकंरिक्षंराजात्र्यब्द न्निधापयेन् अवीक्त्यव्राउरेत्यामीपरेणन्पतिहरेत् ॥३०॥ ममेदमितियोत्र्यात्सो-नुयोज्योयद्याविधि संवाद्यक्ष पमंख्यादीन्स्वामीतद्र बमर्दति ॥३१॥ अवेदयानोनष्टस्यदेशंकालंचतन्वतः वर्णं र पम्प्रमाणं वतन्समन्दण्डमहीत ॥३२॥ आद्दीनाष्ट्रधागम्प्रणष्टाधिगतान्तृपः द्यमन्द्राद्यंवा-पिसतान्धर्ममनुस्मरन् ॥३३॥ प्रणष्टापिगतन्द्रयन्तिष्ठेयुकेर्धिष्ठितम् । यास्तत्रचौरान्गृह्णीयामानाजभेनदात्रयेन् ॥३४॥

१६६ अष्टमोन्धायः

ममायमितियोश्रयान्निधिंसत्येनमानवः 1 तस्याद्दीतषद्भागंराजाद्वादशमेववा ॥३५॥ अनृतन्तुवद्न्द्ण्ड्यःस्ववित्रस्यं।शमष्ट्रमम् तस्यैववानिधानस्यमंख्यायाल्पीयसींकलाम् विदास्तुबासणोरष्ट्रापृर्वोपनिहितन्निधिम् अशेषतो न्याददीतसर्वस्याधिपतिर्हिसः ॥३७॥ यन्तुपरयेन्निपिराजापुराणंनिहितंसितौ तम्माद्विजेभ्योदत्वार्श्वमर्वैकोवेप्रवेशयेत् निधीनान्तुपुराणानान्धातूनामेववसितौ अर्डभायक्षणाद्राजाभूमेर्धिपतिर्हिसः ॥३९॥ दात्रयंसर्ववर्णेभ्योराज्ञाचौरेर्हतन्धनम् राजातदुपयुंजानबीरस्याप्नोतिकित्विषम् ॥४०॥ जातिजानपदान्धमी ऋणीधमी वधमीवित् समीस्यकुलधर्मा बस्यधर्मम्प्रतिपाद्येत् ॥४१॥ स्वानिकमीणिकुवीणाद्गे सन्तो पिमानवाः प्रियाभवन्तिलोकस्यस्वेस्वेकर्मण्यवस्थिताः ॥४२॥ नोत्पाद्येन्स्वयंकार्यं राजानाप्यस्यपूर्षः नचप्रापितमन्येनयसेद्र वैक्षंचन

यथानयत्यमृक्पातेर्मृगस्यमृगयुःपदम् नयेत्रयाःनुमानेनधर्मस्यनृपतिःपदम् सत्यमर्थं वसम्परयेदात्मानमधसाक्षिणः देशंक पंचकालंच यव हार विधीस्थितः महिराचरितंयत्यादार्मिके बहिजातिभिः तदेशकुलजातीनामविभ उम्प्रकल्पयेत् अधमणीर्थमिबर्थमृतमर्णेनचोद्तिः दापये त्रनिकस्यार्थमधमणी दिभावितम् येयें। पाये रर्थं स्यम्प्राप्नुयाद तमणिकः तेम्तेरपायेः मंगृखदापयेद्धमणिकम् ॥४६॥ धर्मेण यवहारेण च्छलेनाचरितेनच । प्रयुक्तंसाधयेद्रधम्पंचमेनवलेनच ॥४९॥ यः न्ययं साधयेदर्थमुनमर्णो श्वमणिकात् नमराज्ञाःभियोक्तयःस्वकंमंसाधयन्धनम् ॥५०॥ अर्थे प्रयमानन्तुकर जेन विभावितम् दापयेदनिकस्यार्थन्दण्उलेशंचशक्तितः ॥४१॥ अपद्मवे धमणिस्यदेहीत्युक्तस्यमंसीदे अभियोक्तादिशेदेश्यंकरणंवा न्यदुद्शिन् ॥५२॥

१७० अष्टमोन्ध्यायः

अदेश्यंयबदिश्रतिनिर्दिश्यापद्गृतेचयः यबाधरोतरानधीन्विगीतान्नावबुध्यते ॥५३॥ अपदिश्यापदेश्यंचपुनर्यस्त्यपधावति सम्यक्पणिहितंचार्थम्पृष्टःसन्नाभिनन्द्ति असम्भाषेसाक्षिभिषदेशेसम्भाषतेभिषः निर्यमानम्प्रन्वनेन्द्रेयबापिनिष्पतेत् ब्रहीत्युत्तकनब्र्यादुत्तंचनविभावयेत् नचपूर्वीपरंविद्यातम्माद्यीत्महीयते साक्षिणःसन्तिमेत्युन्तादिशेत्युन्तोदिशेन्नयः धर्मस्थःकारणेरेतेहींनन्तमपिनिर्दिशेत् अभियोक्तानचेड्याइध्योदण्य्यवधर्मतः नचेत्रिपसात्प्रत्र्यादर्भम्प्रतिपराजितः योयावन्निह्वीतार्थं मिष्यायावतिवावदेत तोन्पेणद्यधर्मज्ञोदाप्योतद्विगुणन्दमम् पृष्टोन्पययमानस्तुकृतावस्थोधनेषिणा त्र्यवरे:साक्षिभिभीबोन्पबाद्यणमन्निधी neon या स्थाधनिभिःकायीयवहारेषुसाक्षिणः ताद्यानसम्प्रवस्थामियवावाचमृतंचतेः negn

गृहिण:पुत्रिणोमोला:सत्रविद्नूद्रयोनयः अर्ध्युकाः सास्यमहीन्तनयेकेचिद्नापदि आप्ताः मर्वेपुवर्णेषुकार्य्याः कार्येपुमाक्षिणः सर्वधर्मविदो न्नुन्धाविपरीनां स्तुवर्जयेन nean नार्थसम्बन्धिनोनाप्तानसहायानवेरिणः न दृष्टदोषाः कर्तयानयाध्यात्रीनदृषिनाः 👕 nesn नमाक्षीनृपतिःकाय्योनकार ककुशीलवी नश्रोत्रियोनलिंगस्थोनमंगेभ्योविनिर्गतः TEYT नाध्यधीनोनवल्लबोनद्भ्युर्नविकर्मकृत् नव्दोनशिमुर्नेकोनान्योनविकलेन्द्रियः neen नार्वोनमनोनमनोनसुनृष्णोपपीजितः नत्रमानीनकामानीनकुदोनापितस्करः बीणां माध्यं वियः कुर्य्युर्डिजानां मह्यादिजाः त्रुद्रायमन्तः त्रुद्राणामन्त्यानामन्त्ययोनयः अनुभावीनुयःकिक्तुर्यात्साह्यंविवादिनाम् अन्तर्वेश्मन्यर्ण्येवाशरीर्स्यापिचात्यये ॥६९॥ लिया प्यसम्भवेकार्यम्बालेनस्य विरेणवा शिषेणवन्धुनावा-पिदासेनभृतकेनवा १७०॥

बालवृद्धानु राणां चसास्येषुवद् ताम्भृषा जानीयाद स्थिरावाचमुत्सित्तमनसान्तथा 119911 **साह**सेषुचसर्वेषुस्तेयसंयहणेषुच वाग्दण्उयोगपार्थनपरीक्षेतसाक्षिणः TEET बहुत्वम्परिगृह्णीयात्मासिदेधेनराधियः समेषुतुगुणोत्कृष्टान्गुणिइँधेदिजोतमान् ॥७३॥ ममसदर्शनात्सास्यंत्रवणाचेवसिध्यति तत्रसत्यंत्रुवन्साक्षीधर्मीाधीभ्यान्नहीयते ॥ ५४॥ साक्षी दृष्ट त्रुताद्न्य दि त्रुवन्नार्थ्य मंसदि । अवाङ्गरकमभ्येतिपेत्यस्वर्गाचहीयते ॥७५॥ यत्रानिवडो-पीक्षेतमृणुयाद्वा-पिकिंचन पृष्टस्तत्रापितङ्कयाद्यथार्ष्टयथात्रुनम ष्टको न्नुन्धस्तुमाशोभ्याइत्यः मुचो पिनिवयः स्रीबुदेरस्थिरत्वानुदोधेबान्ये/पियेवृताः स्वभावेनैवयङ्क्युस्तद्वा**संगावहारिकम**् अतोयद्ग्यदित्र्युर्विमार्थन्तद्पार्थकम् ॥७६॥ सभान्तःसाक्षिणःप्राप्तानर्षिप्रत्यर्थिसन्निधौ प्राद्भिवाको नुयुं जीतविधिना नेनसान्त्वयन्

यद्योरनयोर्वेत्यकार्थे-स्मिन्वेष्टितम्मिष तड्नतसर्वं सत्येनयुष्माकंसत्रमाश्चिता सत्यं**सास्ये**बुवन्सासीलोकानाप्नोतिपुष्कलान् इहचानुनमंकितिवागेषात्रसपुजिता ॥ ६१॥ सास्ये-नृतंवदन्यारोर्बध्यतेवार्षेभृशम् । विवधःशतमाजातीस्तस्मात्सास्यंवदे स्तम् सत्येनप्यतेमाशीधर्मः सत्येनवर्डते तस्मात्सत्यंहिवत्त्रगंसर्ववर्षेषुसाशिभः ॥ ६३॥ आत्मेवसात्मनः माझीगति रात्मातवात्मनः मा वमंस्थाः स्वमात्मानं नृणां साक्षिण मुत्रमम् मन्यन्तेवेपापकृतोनकवित्पस्यतीतिनः तांस्तुदेवाःप्रपरयन्तिस्वस्येवान्तरपूरमः १६५॥ दौर्भि रापोदृद्यं चन्द्राकीि ग्नियमानिलाः रात्रिःसन्ध्येचधर्माबवृत्रज्ञाःसर्वदेहिनाम् ॥ ६६॥ देवबासणसान्निध्येसास्यम्पृच्छे स्तंदिजान् उद इमुखान्पाइमुखान्वाप्वीह्वेमुचिश्चवीन् ॥१४१ ब्हीतिबाद्यणम्प्केतसत्यम्ब्रहीतिपार्थिवम् । गोवी अका चनेवें स्थे मुद्रं सर्वे स्तुपातके : १६६॥

बस्योयेरमृतालोकायेचक्वीबालपातिनः । मित्रदूहःकृतपुस्यतेनेस्युर्श्ववतोमृषा ॥ ५०॥ जन्मप्रभृतियत्विं चित्पण्यम्भद्रत्वयाकृतम् १ तनेसर्वं मुनोगच्छेदादि ब्रुयास्त्यमन्यथा एको हमस्मीत्यात्मानं यत्वं कत्याणमन्यसे । नित्यंस्थितस्ते हुं वेष पुण्यपापे सितामुनिः यमोवेयस्वतोदेवोयस्तवेषहदिस्थितः तेनचेद विवादस्तेमागंगाम्माकु सन्गमः नग्नोमुण्डःकपालेनभिहार्थोद्युत्पिपासितः अन्धःशात्रुकुलंगच्छेद्यः साध्यमनृतंवदेत् अवाविशा रास्तमस्यन्धे कि त्विषीन र कंळ जेत यःप्रश्नंवितयम्ब्यात्पृष्टः मन्धर्मनिषये ॥ ९४॥ अन्धोमत्स्यानिवान्नातिसन रःकंटकेः सह योभाषते श्वेकल्पमप्रत्यक्षंसभागतः ॥ ९५॥ यस्यविद्वान्हिवद्तः क्षेत्रज्ञोनाभिशंकते तस्मान्नदेवाःत्रेयांसंलोकेन्यम्पुरुपंविदुः ॥ १६॥ यावतोवान्धवान्यस्मिन्हन्तिसाक्ष्ये नृतंवद्न् तावतःसंख्ययातस्मिन्शृणुसीम्यानुपूर्वशः

पंचपम्यनृतेहन्तिदशहन्तिगवानृते ा शतमन्वानृतेहन्तिसहत्वम्पुरुषानृते ॥१५॥ हन्तिजातानजातं। बहिरण्यार्थे नृतंवदन् मर्वभ्यम्यनृतेहन्तिमास्मभूम्यनृतंवदौः ॥ १९॥ अप्भुश्रीवदित्याहः लीणाम्भोगेवमैषुने अधेषुवैवरत्नेषुमर्वेध्वरममयेषुच ॥१००॥ **एतान्**दोपानवेश्यत्वंसर्वाननृतभाषणे यथात्रृतंयथारष्टंसर्वभेवां जसावद ॥१०१॥ गोर सकान्वाणि जिकास्त्रथाकार कुशीलवान् प्रयान्वाईपिकां बेवविप्रान्मृद्वदाचरेत् ॥१०२॥ तद्दर्भवर्भतो र्थेषुजानन्नवन्यथानरः नम्बर्गाच्यवतेलोकारैयींवाचंबदन्तिताम् ॥१०३॥ गुद्रविद्सत्रविद्राणायत्रतीं तोभवेडधः । तत्रयत्वयमनृतन्ति विसत्यादिशियते ॥१०४॥ वाग्देवत्येवचरभिर्यजोरंस्तेसरस्वतीम् । अनृतस्येनसस्तस्यकुर्वाणानिष्कृतिम्पराम् ॥१०४॥ कृष्माण्डेवी पिज्कुयाहतमरनीयथाविधि । उदित्य्वावावारण्यात्र्यनेनान्देवतेनवा ॥१०६॥

१७६ अष्टमोध्यायः

त्रिपशाद व्रवन्सास्यमृणादि घुनरो गदः तर्णम्प्राप्नुयात्सर्वन्दशबन्धंचसर्वतः ॥१०७॥ यस्य दृश्येतसप्ताहादु तत्वाक्यस्यसाक्षिणः । रोगो-ग्निज्ञीतिमर्णमृणन्दाप्योदमंचसः ॥१०४॥ असाक्षिकेषुत्वर्षेषुभिषोविवद्मानयोः १ अविन्दंस्तत्वतस्सत्यंशपथेनापिलम्भयेत् ॥१०६॥ महर्षिभिषदेवेषकायीर्षंशपथाःकृताः वसिष्ठबापिशपधंशेपेपेयवनेनृपे ॥११०॥ नवृथाशपथंक्यीत्स्वत्पे श्यर्थेन रोब्धः वृषाहिशपशंकुर्वन्प्रेत्यचेहचनश्यति ॥१११॥ कामिनीषुविवाहेषुगवाम्भस्येतघेन्धने बाद्यणाभ्युपपत्नीचश्चपथेनास्तिपातकम् ॥१९२॥ मत्येनशापयेदिपंशत्रियंवाहनाय्धेः गोवीजवंगचनैवेंश्यं मूद्रंसर्वेस्तुपातकेः ॥११३॥ अग्निवाहार्येदेनमपानेनन्निमब्बयेत् । पुत्रदारस्यवा श्येनंशिरं। सिस्पर्शयेतपृथक् ॥११४॥ यमिडोनद्ह्त्यग्निरापोनोन्मञ्जयन्तिच

नचार्तिमृच्छ्तिशिपंसशेयःशपथेशुचिः ॥११५॥

वत्तस्यद्यभिशस्तस्यपुराभात्रायवीयसा १ नाग्निर्दराहरोमापिसत्येनजगतःस्पृशः ॥११६॥ यसिन्यसिन्ववादेतुकौटमाध्यंकृतभवेन् । नज्ञत्कार्यंनिवर्जेनकनंचाप्यक्तम्भवेत् ॥१९७॥ लोभान्मोहादयान्मेत्रात्कामात्कोधानचैवच अञ्चाना इालभावा च माध्यं वितथ मुचते ए पामन्यतमेग्यानेयः साक्ष्यमनृतंवदेत तस्यदण्डविशेषास्त्रप्रवस्थाम्यनुपूर्वशः १११९॥ लोभात्सहस्रन्दण्ड्यम्तुमोहातपूर्वन्तुमाहसम् भयाद्दोमध्यमोदण्डोमेत्रात्पूर्वचनुर्गुणम ॥१२०॥ कामाद्रशराणम्पूर्वकोधान्त्रिराणम्परम् अज्ञानाद्देशनेपूर्णेबालिक्ष्यान्छतमेवनु ॥१२९॥ ष्टतानाहःकोटसाक्ष्येप्रोत्तान्द्ण्डान्मनीषिभिः धर्माग्यायभिचारार्थमधर्मिनियमायच ॥१२२॥ कौटसाध्यंतुकुर्वाणामीन्वणीन्धार्मिकोनृपः प्रवासयेदण्डयित्वाबालणन्तुविवासयेत् ॥१२३॥ दशस्थानानिदण्उस्यमनुःस्वायम्भुवो व्रवीत त्रिषुवर्णेषुयानिस्युर्सतोबात्रणोवजेत् ॥१२४॥

१७६ अष्टमोश्यायः

उपस्थमुद रं जिहाहस्तीपादीवपंचमम् वसुनीसावकर्णीवधनन्देहस्तथेवच ॥१२५॥ अनुबन्धम्परिज्ञायदेशकालीचतत्वतः सारापराधीचालोक्यदण्डंदण्ड्येषुपानयेन् ॥१२६॥ अधर्म्मद्ण्डनंलोकेयशोधंकीर्तिनाशनम् । अस्वर्यंचपरत्रापितम्मातत्परिवर्ज्ञयेत ॥१२७॥ अदण्ड्यानदण्डयनाजादण्ड्यां**रे**वाच्यदण्डयन् अयशोमहदाप्नोतिनर्कंचैवगन्छति ॥१२६॥ वाग्दण्डम्प्रथमंकुर्याद्विग्दण्डन्तदनन्तरम् तृतीयन्धनदण्डन्तुबधदण्डमतः पर्म् ॥१२९॥ बधेनापियदान्वेनान्नियहीतुन्नशक्त्यात् तदेपुमर्वमप्येनत्प्रयुंजीतचनुष्टयम् ॥१३०॥ लोकमंयवहारार्थयाः मंज्ञाः प्रथिताभुवि ताम्रद्भयम्वर्णानान्ताः प्रयस्याम्यशेषतः ทรราท जालान्तरगतेभानौयतमृह्मन्दृश्यतेर्जः प्रथमन्तत्प्रमाणानात्रसरेणुम्प्रचक्षते ॥१३२॥ त्रमरेणवो श्रीविज्ञेयालिक्षेकापरिमाणतः नाराजसर्वपस्तिनस्तेत्रयोगौरसर्वपः

सर्पपाःषद्भयवोमध्यिसययन्त्वेककृष्णलम् १ पंचकृष्णलकोमायस्तेमुवर्णस्तुषोउषा ॥१३४॥ पलंमवणीयत्वारः पलानिधरणन्दश 1 इेक्छालेसमध्तेविज्ञेयोरीच्यमाषकः ॥१३५॥ नेयोउगस्यादर्णम्पुराण**येव**राजतः कार्पापणस्तुविज्ञेयस्ताभिकःकार्पिकःपणः ॥१३६॥ धरणानिद्रानेयःशनमानम्नुराजनः चनुःमोवर्णिकोनिष्कोविज्ञेयम्तुप्रमाणतः ॥१३७॥ पणानान्द्रशतेसार्द्वेप्रथमःसाह्मःस्मृतः मध्यमः पंचिवातेयः सहस्रन्त्येवचीत्रमः ॥१३६॥ रुणेद्येप्रतिज्ञातेषंचकंशनमहीत । अपद्वयेत द्विगुणन्तन्मनोरनुशासनम् ॥१३०॥ विमिष्ठविहिनांवृद्धिमुजेदिनविवर्दिनीम् 1 अशीतिभागंगृह्णीयान्मासादार्दुषिकःशते ॥१४०॥ दिवंशतंवागृह्णीयात्सतान्धर्ममनुसम् । दिवंशतंहिगृह्णानोनभवत्यर्थिकात्विषी ॥१४१॥ दिकंत्रिकंचनुष्कंचपंचकंचशनंसमम् । मासस्यवृद्धिंगृह्णीयाद्वणीनामनुपूर्वशः ॥१४२॥

१६० अष्टमोन्ध्यायः

नत्वेवाधीसोपकारेकौसीदीवृद्धिमाप्नुयान् नचाधेःकालमंरोधान्निसर्गोनस्तनविक्रयः ॥१४३॥ नभोक्तयोवलादाधिर्भुजानोवृद्धिमुत्सृजेत् मृत्येनतोषयेचैनमाधिस्तेनो न्यथाभवेत् ॥१४४॥ आधिबोपनिधिबोभौनकालात्ययमर्हतः अवहार्योभवेतान्तौदीर्घकालमयस्थितौ ॥१४५॥ मम्प्रीत्याभु ज्यमानानिननश्यन्तिकदाचन धेनुरष्ट्रोवहन्नश्वोयबद्भ्यःप्रयुज्यने ॥१४६॥ यनिकंचिद्रशयषीणिसन्निधौप्रेसतेधनी भुज्यमानम्परेस्तृष्णीन्नमतस्रब्ध्महित ॥१४७॥ अजउ**भेद** पोगण्डो**वि**षयेचास्यभुज्यते भग्नन्तद्भवहारेणभोत्रातद्भयमहीत ॥१४६॥ आधिःसीमाबालधनंनिक्षेपोपनिधिःस्वियः राजम्बंत्रोत्रियम्बंचनभोगेनप्रणश्यति ॥१४९॥ यः स्वामिनाननु ज्ञातमाधिम्भंते विवसणः तेनार्डषुडिमॉलबातस्यभोगस्यनिष्कृतिः 1194011 कुमीद्युद्धिर्देगुण्यंनात्येतिसकृदाहृता । धान्येसदेलवेवासेनातिकामतिपंचताम्

कृतानुसाराद्धिकायतिरिक्तानसिभ्यति कुसीद् प्रथमादुस्तम्यं चकंशतमहिति ॥१४२॥ नातिमं।वत्सरींवृद्धिन्नवादष्टाम्पुनहीत् चक्रवृद्धिःकालवृद्धिःकारिताकायिकाच्या नणन्दानुमशकोयःकर्तुमिन्द्रेत्पुनःक्रियाम् सदत्वानिर्जितावृज्ञिंकरणम्परिवर्नयेत् ॥१५४॥ अदर्शयित्वातत्रेव हिर्ण्यम्पर्वितर् यायतीसम्भवेड् जिस्तावतीन्दातुमहीति ॥१५५॥ वक्रवृद्धिसमारुदोदेशकालयवस्थितः । अतिकामन्देशकालीनतरालमवाप्नुयान् समुद्रयानकुशलादेशकालार्थद्रशिनः स्थापयन्तिनुयावृद्धिंसातत्राधिगमम्प्रति योयस्यप्रतिभूस्तिष्ठेद्शीनायेहमानवः अद्र्ययन्सतन्तस्यपयन्देत्स्वधनारणम् ॥१५६॥ प्रातिभाषंवृषादानमा सिकंसी दिकंचयत् दण्उमुल्कावशेषंचनपुत्रोदातुमहीति ॥१४९॥ दर्शनप्रातिभागेतुविधिःस्यात्पूर्वकोदितः दानप्रतिभुविप्रेतेदायादानपिदापयेत् ॥१६०॥

अदातरि पुनदी**तावि**ज्ञानप्रकृतावृष्य पबात्प्रतिभुविपेतेपरीभेत्वेलहेतुना ॥१६१॥ निरादिष्टधनबेनुप्रतिभृःस्यादलन्धनः । म्यधनादेवतद्द्यान्निरादिष्ठइतिस्थितिः ॥१६२॥ मतोन्मतातीध्यधीनैबीलेनस्यविरेणवा असम्बद्धकृतवैवयवहारीनासध्यति ॥१६३॥ मत्यानभाषाभवतियद्यपिस्यात्प्रतिश्विता वहिबेद्राधतेधर्माग्नियताद्मावहारिकात् ॥१६४॥ योगाधमनविक्रीतंयोगदानप्रतियहम् यत्रवान्युपिम्पश्येत्रतार्वविनिवर्तयेत् ॥१६५॥ यहीतायदिनष्टःस्यानकुटुम्बार्थेकृतोबयः दातगम्बान्धवेस्तत्यात्प्रविभक्तेरिपस्वतः ॥१६६॥ कुटुम्बार्थे श्यधीनो पिबवहारं यमावरेत म्बदेशेवाविदेशेवातं ज्यायान्नविचालयेत ॥१६७॥ बलाइनम्बलाइनम्बलाद्यवापिलेखितम् सर्वान्बलकृतानधीनकृतान्मनुरत्रवीत् ॥१६६॥ त्रयः परार्थेक्किरयन्तिसा सिणः प्रतिभृःकुलम् चत्वारम्तूपचीयन्तेविप्रआडयोवणिङ्नृषः ॥१६९॥

अनादेयन्नाद्दीतपरिश्लीणो-पिपार्थिवः नवादेयंसम्बो पिमृह्ममप्यर्थमृत्सृजेत् ॥१७०॥ अनादेयस्य चादानादादेयस्य चवर्जनात् दोर्बल्यंख्याप्यते राज्ञः सप्रेत्येहचनश्यति ॥१७१॥ स्वादानादर्णसंसगीदुर्बलानाचर्शणात् । बलंगं जायते राज्ञःसप्रेत्येहचवर्जते ॥५७२॥ तामाद्यमद्रवस्वामीस्वयंहित्वाप्रियाप्रिये । वर्नेनयाम्ययावृत्याजितकोधोजिनेन्द्रयः ११५३१ यस्त्वधर्मेणकायाणिमोहात्क्यीन्नराधिपः अविरातन्द्रात्मानंवशेकुविन्तिशत्रवः ॥१७४॥ कामकोपौतुसंयम्ययो श्रीन्धर्मेणपश्यति प्रजास्तमनुषर्तन्तेसमुद्रमिवसिन्धवः ॥१७५॥ यःमाधयन्तं इन्देनवेदयेदनिकंन्पे १ **सराज्ञातचनुर्भागन्दाप्यस्तस्यचनबनम्** THET कर्मणा पिसमंकुर्याउनिकायाधमणिकः समीन्वकृष्टजातिस्नुद्धान्त्रेयास्नुतन्त्रनैः ॥१७७॥ अनेनविधिनाराजामिथोविवदतान्नृणाम् मासिप्रत्ययसिङानिकायीणिसमतान्नयेत् ॥१७ । ॥

कुलजेवृत्रसम्पन्नेधर्मज्ञेसत्यवादिनि । महापक्षेधनिन्यार्थेनिक्षेपन्निक्षिपेइधः ॥१७९॥ योयषानि शिपेउस्तेयमर्थयस्यमानवः सत्येवयहीतवोयबादायस्तवायहः ११६०॥ योनिसेपंयाचमानोनिसेप्नर्नप्रयक्ति । सया चः प्राद्विवाकेनतन्निः सेप्तुरसन्निधौ ॥१८१॥ साध्यभावेप्रणिधिभिवयोरू पसमन्वितेः अपदेशेवसंन्यस्वहिर्ण्यन्तस्यतन्त्रतः ॥१६२॥ सयदिप्रतिपद्येतवधान्यस्तंयधाकृतम् नतत्रविद्यतेकिंविद्यत्परेर्भियुउयने ॥१६३॥ तेषान्नद्द्याद्यदिनुनिद्धर्णयंयषाविधि । उभीनिगृसदाप्यःस्यादितिधर्मस्यधार्णा ॥१६४॥ निक्षेपोपनिधीनित्यंनदेयौप्रत्यनन्तरे । नश्यतोविनिपानेताविनपानेत्वनाशिनी 119647 स्वयमेवनुयोद धानमृतस्यप्रत्यनन्तरे नसराज्ञानियोक्तबोमनिक्षेप्तुबवन्धुभिः ११६६॥ अन्छलेनेव बान्विच्छेत्रमर्थम्प्रीतिपूर्वकम् विवार्यतस्यवादृतंसाम्नैवपरिसाधयेत् ॥१६७॥

निक्षेपेष्वेपुसर्वेषुविधिःस्यात्परिसाधने । समुद्रेनाप्नुयात्किंविद्यदितस्मान्नसंहरेत् ॥१८८॥ चौरै हितं जलेनो हमिननार्ग्धमेववा । नद्द्याद्वदिनस्मात्सनसंहरतिकिंचन निक्षेपस्यापहर्तीरमनिक्षेप्तारमेवच सर्वेर पायेरन्विन्छेन्छ पष्टे बेववेदिकेः ॥ १९०॥ योनिहेपन्नार्पयतियबानिहिप्ययावते तावुभीचोर्यन्द्रास्योदाप्योवातसमन्द्रमम् ॥१९१॥ निक्षेपस्यापहर्नारन्ततामन्दापयेद्मम् । तथोपनिधिहतीर्मविशेषेणपार्थिवः ११९२॥ उपधाभिवयः कवित्परद्रबंहरेन्नरः मसहायःसहन्तयःप्रकाशंविविधेवधेः ॥१९३॥ निक्षेपोय:कृतोयेनयावां बकुलसन्निधी तावानेवसविशेयोविश्ववन्दण्डमहीत ॥१९४॥ मिथोदाय:वृत्तोयेनगृहीतोमिश्रष्टवचा मिष्यप्रदातबोययादायस्तथायहः ॥१९४॥ निशिप्तस्य**पनस्येव**म्प्रीत्योपनिहितस्य**व** राजाविनिर्णयंकुबीद सिण्यन्यासधारिणम् ॥१९६॥

१६६ जप्मोन्धायः

विक्रीणीतेपरस्यस्वयो स्वामीस्वाम्यसम्मतः नतन्नयेतसास्यन्तुस्तेनमस्तेनमानिनम् ॥१९७॥ अवहाय्योभवे बैवसान्वयः षट्शतन्द्मम् निरन्वयोनपप्तरःप्राप्तःस्याचौरिकित्विषम् ॥१९६॥ अस्वामिनाकृतोयस्तुदायोविक्रयष्टववा अकृतः मनुविज्ञेयोयवहारेयथास्थितिः ॥१९९॥ सम्भोगो छयतेयत्रन छयेतागमःकृ वित् । आगमःकारणन्तत्रनसम्भोगद्रतिस्थितिः ॥२००॥ विक्रयाद्योधनंकिं चिह्न्ह्रीयात्कुलमन्निधौ क्रयेणसवियुदंहिन्यायतोलभनेधनम् ॥२०५॥ अथमूलमनाहार्य्यम्प्रकाशक्रयशोधितः अदण्ड्योमुचनेराज्ञानाष्टिकोलभनेधनम् ॥२०२॥ नान्यद्न्येनमंमृष्टर, पंविक्रयमईति नवामारंनवन्यनन्नद्रेनितरोहितम् अन्यांचेद्रशियत्वा न्यावोदुःक्रन्याप्रदीयने उभेने एक गुत्केनयहे दित्य वर्षा गमनः ॥२०४॥ नोन्मतायानकुष्ठिन्यानचयास्पृष्टमेशुना पूर्वदोषानभिख्याप्यप्रदातादण्डमहित ॥२०४॥

कत्विग्यदिवृतोयक्षेत्वकर्मपरिहापयेत् । तस्यकम्मीनुरूपेणदेयों शाःसहकर्नभिः ॥२०६॥ दक्षिणामुचद्त्रामुखकम्मिपरिहापयन क्तनमेवल्भेताशमन्येनेवचकार्येत् ॥२०७॥ यस्मिनकर्मणियास्तुस्युरुत्ताः प्रत्यंगद् क्षिणाः महवनाआदरीतभड़ोरन्मविष्ववा ॥२०६॥ रषंहरेतचा ध्वर्ध्य ब्रह्माधानेचवा जिनम होतावा-पिहरेद्वमुहाताचाप्यनः ऋये ॥२०१॥ मर्वेषामर्जिनोमुख्यास्तद्र्वेनार्जिनोत्परे । नृनीयिनस्तृतीयंशाबनुषीशाबपादिनः ॥२५०॥ मम्भ्रयम्यानिकर्माणिक्वीद्विरिहमानवैः अनेनविधियोगेनकर्त्रथाशप्रकल्पना ॥२११॥ धर्मार्थयेनद् तंस्यात्कस्मै विद्याचनेधनम् पश्चात्रनतथानस्यान्नदेयन्तस्यनद्रवेत् गरवर्ग यदिसंसाधयेनतुद्रपालोभेनवापुनः राञ्चादाप्यः मुवर्णस्यातस्यस्तेयस्यनिष्कृतिः ॥२१३॥ दत्रस्येपोदिताधर्म्यायद्यावदनपत्रिया अत् उर्जुम्प्रवस्थाभिवेतनस्थानपिकयाम् ॥२१४॥

१६६ अष्टमोश्यायः

भृतोनात्रीनकुर्याद्योदपीत्कर्भयथोदितम् सदण्यःकृष्णलान्यश्रीनदेयंचास्यवेतनम् ॥२१५॥ आर्त्रस्तुकुर्यात्मुस्यः सन्यथाभाषितमादितः । सदीर्घस्यापिकालस्यतसभेनेववेतनम् ॥२१६॥ यथोत्तमार्तः मुख्योवायस्तत्कर्मनका र्येत् नतस्यवेतनन्देयमल्पोनस्यापिकर्मणः ॥२१७॥ **एषधर्मां** खिलेनोक्तोवेतनादानकर्मणः अतुर्वेम्प्रवश्यामिधर्मंसमयभेदिनाम् ॥२१६॥ योगामदेशमंघानाकृत्वामत्येनमंविद्म् विमंवदेन्नरोलोभातंराष्ट्राद्विप्रवामयेत् ॥२१९॥ निग्बदापयेवेनंसमयग्रिचारिणम् । वतुः मुवर्णान्षिष्याञ्छतमानंवराजतम् ॥२२०॥ ष्टतर्ण्यविधिंकुर्योद्धार्मिकःपृथिवीपतिः यामजातिसमूहेषुसमययभिचारिणाम् ॥२२१॥ कीत्वाविक्रीयवाकिं विद्यस्येहानुशयोभवेत् सोन्तर्याहानद्रयन्द्याचेवाद्दीतच ॥२२२॥ परेणनुद्शाहस्यनद्द्यान्नापिदापयेन् । आदरानोदर वैवरासादण्यः शतानिषद् ॥२२३॥

यम्तुदोषवर्तांकन्यामनाख्यायप्रयक्ति । तस्यकुर्यान्नृपोदण्उंस्ययंषणवितम्पणान् ॥२२४॥ अकन्येतितुयःकन्याम्ब्रूयाद्वेषेणमानवः मशतम्प्राप्नुयाद्ण्डन्तस्यादोषमदर्शयन् ॥२२५॥ पाणियहणिकामंत्राःकन्यास्वेवप्रतिष्ठिताः नाकन्यामुक्चिन्नृणांनुप्तधर्मित्रयाहिताः ॥२२६॥ पाणियहणिकामंत्रानियतन्दारलक्षणम् नेषान्निषातुविज्ञेयाविद्वज्ञिःसप्तमेपदे ॥२२७॥ यस्मिन्यस्मिनकृनेकार्य्ययस्येहानुशयोभवेत् । तमनेनविधानेनधर्म्येपिष्टिनिवेशयेत् ॥२२६॥ पशुक्यामिनां वैवपालानां वयतिक्रमे विवादं सम्प्रवस्थामियथावजर्म्मतत्वतः ॥२२९॥ दिवायन्त्रथतापालेरात्रोस्वामिनितृहह योगक्षेमे न्यथाचेनुपालोवत्रयतामियात् ॥२३०॥ गोपः सीरभृतोयम्तुमदुबाइशतोवराम् गोम्बाम्यनुमतेभृत्यः सास्यात्पाले भृतेभृतिः गरउ १ ग नष्टंविनष्टंकृमिभिः स्वहतंविषमेमृतम् हीनम्पुरुषकारेणपद्धात्पालस्वतु ॥२३२॥

अष्टमो श्यायः

विषुचतुहृतंचोरेनीपालोदानुमहिति । यदिदेशेचकालेचस्वामिनःस्वस्यशंप्रति ॥२३३॥ कर्णीवम्भीचबालां बवस्तिंस्नायुंचरोचनाम् पनुषुस्वामिनान्दद्यान्मृतेष्वंगानिद्र्ययेत् ॥२३४॥ अजाविकेतुसंस्डेवृकैःपालेत्वनायति । याम्प्रसद्यवकोहन्यात्पालेतत्कित्विषम्भवेत ॥२३५॥ तामावेदपर् दानां वर्न्तीनाम्भिष्योवने यामुत्नुत्यवृकोहन्यान्नपालस्तत्रकित्यिषी ॥२३६॥ धनुःशतम्परीहारोयामस्यस्यात्समन्ततः शम्यापातात्वयोवा-पित्रिगुणोनगरस्यतु ॥२३७॥ तत्रापरिवृतन्धान्यंविहिंस्यः पश्वोयदि नतत्रप्रणयेद्ण्डन्न्पतिःपनुरक्षिणाम् ॥२३४॥ वृतिन्तत्रप्रकुर्वीतयामुष्ट्रोनविलोकयेत् । हिद्रंचवार्येत्सर्वंश्वश्वतरमुखानुगम ॥२३९॥ पश्चिक्षेत्रेपरिवृतेयामान्तीये खवापुनः सपालःशतदण्डाहोविपालानवार्यत्पत्रून ॥२४०॥ क्षेत्रेष्वनयेषुतुपमुः सपादम्पणमहित सर्वत्रनुसदोदेयःक्षेत्रिकस्थेतिधारणा ॥२४१॥

अनिर्देशाहांगांमृताव्धान्देवप्यूम्तथा मपालान्वाविपालान्वानदण्ड्यान्मनुर्ववीत् ॥२४२॥ **क्षेत्रिकस्यात्ययेदण्डोभागाद्द्यगुणोभवेत्** नतोर्-ईदण्डोभृत्यानामज्ञानात्सेत्रिकस्यतु ॥२४३॥ एतदिधानमातिष्ठेडार्मिकःपृश्चिवीपतिः स्वामिनाचपम्नांचपालानांचयतिकमे ॥२४४॥ सीमाम्प्रतिसमुत्पन्नेविवादेयामयोईयोः उयैष्ठेमामिनयेत्सीमामुप्रकाशेषुसेतुषु ॥२४५॥ मीमावृक्षां बकुर्वीतन्य मोधात्वत्य किं नुकान् शात्मलीन्सालनालांबसीरिणबेवपादपान् ॥२४६॥ गुत्मान्वेणूं विविधा ऋमीवली स्थलानिव शरान्तुज्ञकगुन्मांबतथासीमाननश्वतिः ॥२४७॥ तउागान्युद्धानानिवाधःप्रसवणानिच । मीमामन्धिषुकार्य्याणिदेवनायतनानिच ॥२४६॥ उपन्छन्नानिचान्यानिसीमालिंगानिकार्येत् । सीमाज्ञानेनृणावीस्यनित्यंलोकेविपर्ययम् अश्मनो स्थीनिगोवालां स्तुषान्यस्यकपालिकाः करीषमिष्टकांगाराञ्चकराबालुकास्तबा ॥२५०॥

१९२ अष्टमोश्यायः

यानिचैवम्प्रकाराणिकालाइमिनभक्षयेत् । तानिसन्धिषुसीमायामप्रकाशानिकारयेत् ॥२५१॥ **हते**लिंगेर्नयेत्सामाराजाविषद्मानयोः पूर्वभुत्र्याचमततमुद्वस्यागमेनच ॥२५२॥ यदिसंशयएवस्यालिंगानामपिदर्शने साक्षिप्रत्ययष्टवस्यान्सीमावाद् विनिर्णयः गन्पड्या माभीयवाकुलानाचसभक्षेमीम्निसाक्षिणः प्रष्याःसीमलिंगानितयोशैवविवादिनोः ॥२५४॥ तेपृष्टास्तुयथात्र्युःसमस्ताःसीम्निनिबयम् निबधीयात्रथासीमांसर्वीस्तां भैवनामतः ॥२५५॥ शिरोभिस्तेगृहीत्वोवींचिग्वणोर्तवाममः मुकृतैःशापिताःस्वैःस्वैनीयेयुस्तेसमं जसम् यथोनेननयन्तस्तेपूयन्तेमत्यमाक्षिणः विपरीतंनयन्तस्तुदाप्याः स्युर्दिशतन्दमम ॥२५७॥ मास्यभावेतुचत्वारोयामाः सामन्तवासिनः सीमाविनिर्णयंकुर्युःप्रयताराजसन्निधी ॥२५६॥ सामन्तानामभावेतुमौलानांसीम्निसाक्षिणाम् इमानप्यनुयुंजीतपुर षान्वनगोचरान् ॥२५९॥

याधाञ्हाकुनिकागोपान्कैवतीन्मृलखानकान् यालमाहानुं ऋवृतीनन्यां भवनचारिणः nagon नेपृष्टास्तुयथात्र्युःसीमासन्धिषुलक्षणम् तत्रथास्थापयेद्राजाधर्मेणयामयोईयोः **ग**न्द्रग क्षेत्रकृपनउागानामारामस्यगृहस्यच मामन्तप्रत्ययोद्येयःसीमासेनुविनिर्णयः ॥२६२॥ मामन्ताबेनमृषात्रृयुःमेतीयिवद्तान्नृणाम् सर्वे प्रयकप्रयारण्ड्याराज्ञामध्यमसाहसम् ॥२६३॥ गृहन्तरागमारामंक्षेत्रंवाभीपयाहरन् शतानिपंचदण्ड्यःस्यादज्ञानाद्दिशतोदमः ॥२६४॥ मीमायामविषसायां स्वयं राजैवधर्मविन् प्रदिशेद्र्मिमेनेषामुपकारादितिस्थितिः ॥२६५॥ एषो खिलेनाभिहितोधर्मः सीमाविनिणीये अत उर्दुम्प्रवस्थामिवाक्पार चिवि निर्णयम् nreen शतम्त्रासणमाकुश्यसत्रियोदण्उमहिति वैश्यो प्यर्वशतं देवा मूद्र स्तुवधमहिति ॥२६७॥ पंचाशङ्कालणोदण्डयः सत्रियस्याभिशंसने वैश्येम्याद्र्वपंचाशक्द्रेडादशकोदमः ॥२६६॥

समवणेडिजातीनान्डादशैवयतिक्रमे ।
वादेष्ववचनीयेषुतदेविडिगुणम्भवेत् ॥२६९॥
एकजातिर्डिजातींन्तुवाचादारणयासिपन् ।
जिद्दायाःप्राप्नुयाच्छेदंजपन्यप्रभवोहिसः ॥२७०॥
नामजातिमहन्त्वेषामभिद्रोहेणकुर्वतः ।
निक्षेप्योग्योमयःशंकुर्ज्वलन्नास्येदशंगगुलः ॥२७९॥
धर्मोपदेशन्दर्पेणविप्राणामस्यकुर्वतः ।
तप्तमासेचयेत्रेलंवक्रेत्रोत्रेचपार्थवः ॥२७२॥
श्रुतन्देशंचजानिचकर्मशारीरमेवच ।
वित्रथेनत्र्वनद्पीद्दाप्यःस्याद्दिशतन्दमम् ॥२७३॥
काणंवान्यथवाखंजमन्यंवानपितथाविधम् ।
तथ्येनापित्रुवनदाप्योदण्डंकाषीपणावरम् ॥२७४॥
मातर्भितरंजायाम्भातरन्तनयंग्रम् ॥२५४॥

जासार्यञ्कतन्दाप्यःयन्थानंचाददहुरोः ॥२७५॥

त्राद्मणसत्रियाभ्यान्तुदण्डःकार्योविजानता ।

बासणेसाहसःपूर्वःक्षत्रियेत्वेवमध्यमः ॥२७६॥

विर्गूद्रयोरेषमेयस्वजातिम्प्रतितत्वतः ।

हेदवर्जिम्प्रणयनन्दण्डम्येतिविनिषयः ॥२५७॥

र पद्ण्डविधिः प्रोक्तोवाक्पार यस्यतत्वतः अतु द्विम्प्रवस्यामिदण्डपार् यनिर्णयम् ॥२७४॥ येनकेनचिदंगेनहिंस्याचेन्केष्ठमन्त्यजः क्रेत्रयन्ततदेवास्यतन्मनोरनुशासनम् ॥२७९॥ पाणिमुद्यम्यरण्डंवापाणिच्छेरनमहीत पादेनप्रहर्नकोपात्पादच्छेदनमहीत ॥२६०॥ महासनमभिप्रेप्सुरत्कृष्टस्यापकृष्ट<u>जः</u> कट्यांकृतांकोनिवीस्यःस्फिचंवास्यावकर्तयेन ॥२६१॥ अवनिष्रीवनोद्धीद्वावोष्ठीकेदयेन्नुपः अवमूत्रयनोमेद्रमवशर्वयनोगुदम् ॥२६२॥ वेशेषुगृह्नतोहम्तीहेदयेदविचार्यन् । पादयोद्दीतिकायांचमीवायांवृषणेषुच ॥२६३॥ त्यग्भेदकःशतन्दण्उघोलोहितस्यचदर्शकः मासभेनानुषणिष्कान्प्रवास्यस्त्वस्थिभेद्कः वनम्पतीनासर्वेषामुपभौगोयथायथा तथातथादमःकारयोहिं सायामितिधारणा ॥२६५॥ मनुषाणाम्पन्नांचदुःखायप्रहृतेसति यथायथामहर्ःखन्द्ग्उंकुर्य्यातथातथा ॥२६६॥

१९६ अष्टमोस्यायः

अंगावपीउनायां चन्नणशोणितयोस्तथा । समुत्यानगयन्दाप्यःसर्वदण्डमथापिवा ॥२६७॥ द्र्याणिहिंस्याद्योयस्यज्ञानतो न्ज्ञानतो - पिवा सतस्योत्पादयेनुष्टिंराझोदद्याचतत्समम् ॥२६६॥ वर्मवार्मिकभाण्डेषुकाष्ठलोष्टमयेषुच मृत्यारपंचगुणोदण्उःपुष्पमूलफलेषुच ॥२८९॥ यानस्य वेवयातु बयानस्वामिनस्य च दशातिवर्तनान्याहःशेषेदण्डोविधीयते ॥२९०॥ **क्रिन्ननास्येभग्नयुगेतिर्य्यक्**प्रतिमुखागते अक्षमंगेचयानस्यचक्रमंगेनचैवच ॥२९१॥ **हेद**नेचैवयंत्राणायोक्तरम्योस्तथेवच आजन्देवाप्यपैहीतिनदण्डम्मनुरत्रवीत् ॥२६२॥ यत्रापवर्ततेयुग्भंवेगुण्यात्प्राजकस्यनु तत्रम्यामीभवेद्ण उचोहिं सायान्दिशतन्द्मम neesn प्राजक्षेद्रवेदानःप्राजकोदण्उमहीत युग्यस्थाःप्राजके नाप्तेसर्वेदण्ड्याःशतंशतम् ॥२९४॥ मचेतुपथिसंस् दः पशुभिवीर्थेनवा प्रमापयेत्प्राणभृतस्तत्रदण्डो-विचारितः ॥२९५॥

मनुषमारणेक्षिप्तं चौरवत्किस्विषम्भवेत् प्राणभृत्सुमहत्त्वर्जभोगजोष्ट्रहयादिषु ॥२९६॥ मुद्रकाणाम्पमृनान्तुहिंमायान्द्रिशतोद्मः पंचाशनुभवेइण्डः मुभेषुम्गपसिषु ॥२९७॥ गर्दभाजाविकानान्तुरण्उःस्यात्पंचमाधिकः । माषकस्तुभवेद्ण्डः स्वयूक्रनिपातने ॥२९६॥ भार्यापुत्रबदासबशियोभाताचमोदरः प्राप्तापराधास्ताङ्याःस्यूरज्वावेणुदलेनवा ॥२९९॥ पृष्टतानुशर्गरस्यनोनमागेकथंचन अतोन्यथानुप्रहरन्प्राप्तःस्याचौरिकत्विषम् ॥३००॥ एयो खिलेनाभिहिनोदण्उपार यनिर्णयः स्तेनस्यातःप्रवश्यामिविधिन्दण्डविनिणीये ॥३०१॥ परमंयत्नमातिष्ठेतस्तेनानान्नियहेनृषः स्तेनानान्नियहादस्ययशोराष्ट्रं ववर्द्धते TROFT अभयस्यहियोदानासपूज्यःसतनन्नृपः सत्रंहिवर्जनेतस्यसदैवाभयदक्षिणम् ॥३०३॥ सर्वतोधर्मषद्भागोराज्ञोभवतिरसतः अधमीद् पिषद्भागोभवत्यस्य सरक्षतः ॥३०४॥

१९६ अष्टमोन्धायः

यद्भीनेयद्यजनेयद्दानियद्चीन तस्यषड्भागभागाजासम्यग्भवतिरक्षणात् ॥३०५॥ रसन्धर्मेणभूतानिराजाबध्यांच्यातयन् यजनेन्हरहर्यसैः सहस्वधनद्क्षिणेः ॥३०६॥ यो र सन्वलिमाद नेकरं मुल्कं वपार्धिवः प्रतिभागंचर्ण्उंचसमद्योनर्कंबजेत् अरिश्तारं राजानम्बलिष इभागहारिणम् तमाहः सर्वलोकस्यसमयमलहारकम् ॥३०६॥ अनपेक्षितमर्य्यादं नास्तिकंविप्रलुम्पकम् अर्धितारमतारं नृपंविद्याद्धोगतिम् ॥३०९॥ अधार्मिकंत्रिभिन्यीयैनिगृह्णीयात्प्रयत्नतः निरोधनेनबन्धेनविविधेनबधेनच ॥३१०॥ नियहेणहिपापानां साधनां संयहेणच दिजातयद्वेज्याभिःपृयन्तेसनतंनृपाः **श्चन्तराम्प्रभुणानित्यंशिपतांकार्य्यिणान्नुणाम** । बालवृद्धानुराणांचकुर्वताहितमात्मनः ॥३१२॥ यः क्षिप्तोमर्षयत्यार्ने स्तेनस्वर्गेमहीयते ा यस्त्वेष्वर्यान्नसमतेनरकन्तेनगक्ति ॥३१३॥

राजास्नेनेनगन्तयोमुक्तकेरोनधावता १ आवक्षाणेनततानेयमेवंकर्मास्मिशाधिमाम् ॥३१४॥ म्कन्धेनादायमुप्तलंलगुउंवा/पिखादिरम् । शक्तिंचोभयतम्नीक्ष्णामायसन्दण्डमेववा ॥३१५॥ शामनादाविमोक्षादास्तेन:स्तेयादिमुचते अधासित्यानुतंराजास्तेनस्याप्नोतिकित्विषम् ॥३१६॥ अन्नादेभूणहामार्ष्टिपत्यौभार्य्या पचारिणी गुरौशिषयगाज्ययस्तेनोराजनिकित्विषम् ॥३१७॥ राजनिर्वतदण्डास्तुकृत्वापापानिमानवाः निर्मलाः स्वर्गमायान्तिमन्तः मुक्तिनोयषा ॥३१६॥ यम्तुरज्जुंपटंकूपादरेकिन्दाचयःप्रपाम् । मदण्डम्प्राप्नुयान्माषन्तवनिमन्समाहरेत् ॥३१९॥ धान्यन्दशभ्यःकुम्भेभ्योहरतोभ्यधिकम्बधः शेषे न्येकादशगुणन्दाप्यस्तस्यचतजनम् ॥३२०॥ तथाधरिममेयानांशतादभ्यधिकेवधः मुवर्णरजनादीनामुनमानाचवाससाम् ॥३२१॥ पंचाशतस्त्यभ्यधिवेहस्तन्हेदनमिषते । शेषेत्वेकादशगुणम्मृत्यादण्डम्प्रकत्पयेत् ॥३२२॥

२०० अष्टमोध्यायः

पुरुषाणांकुलीनानानारीणाचिवशेषतः मुख्यानाचेवरत्नानाहरणेबधमहीत ॥३२३॥ महापन्नाहरणेशस्त्राणामीवधस्यच कालमामाद्यकार्य्यंचदण्डराजाप्रकल्पयेत् ॥३२४॥ गोषुत्राक्षणसंस्थामुकूरिकायावभेदने पन्नांहरणेचैवसद्यःकारयों जीपादिकः ॥३२५॥ **मूत्रकापीमिकण्वानागोमयस्यगुउस्यच** द्धःसीरस्यतक्रस्यपानीयस्यतृणस्यच ॥३२६॥ वेणुवैदलभाण्डानालवणानान्तथेवच मृन्मयानाचहर्णेमृदोभस्मन्हवच ॥३२७॥ मत्यानाम्पक्षिणाचैवतैलस्यचपृतस्यच मांसस्यमधुनवैवयद्वान्यत्पमुसम्भवम ॥३२६॥ अन्येषां वैवमादीनाम्मद्यानामोदनस्य व पकान्नानाचसर्वेषान्तन्मूल्याद्विगुणोद्मः ॥३२९॥ पुरुपेषुहरितेधान्येगुत्मवल्लानगेषुच अन्येष्वपरिपूनेषुदण्यः स्यात्पंचकृष्णलः nosen परिप्तेषुधान्येषुशाकमूलफलेषुच निरन्वयेशतन्द्ण्डःसान्वयेर्न्धशतन्द्मः ॥३३१॥

स्यात्साहमन्त्यन्वयवन्प्रमभंकर्मयन्कृतम् निर्न्ययम्भवेत्म्तेयंहृत्वा प्ययनेचयत् ॥३३२॥ यस्त्वेतान्युपक्रुप्तानिद्रबाणिस्तेनयेन्नरः तमाधन्दण्डयेद्राजायसाग्निचोर्येहहात ॥३३३॥ येनयेनयथा द्वेनस्तेनोनृषुविचेष्टते नत्रदेवहरेत्रम्यप्रत्यादेशायपार्थिवः पिताचार्यः मुहन्माताभार्य्यापुत्रः पुरोहितः नादण्उयोनामराज्ञोः म्नियः स्वधर्मेननिष्टति ॥३३५॥ कार्षाण्णभवेद्ण्उयोयत्रान्यःप्राकृतोजनः तत्रराजाभवेदण्ड्यःसहन्त्रमितिधारणा ॥३३६॥ अष्टापाद्यन्तु गृद्रस्यम्नेयेभव निकित्विषम् षोउग्नैवनुवेश्यस्यदात्रिंशतस्त्रियस्यच ॥३३७॥ ब्रासणस्यचनुःषष्टिःपूर्णवाःपिशतम्भवेत् दिगुणावाचनुःपष्टिस्नद्येषगुणविदिसः Maata वानस्पत्यम्मूलफलन्दार्वन्नयर्थन्त्रथेवच नृणंचगोभ्योयासार्थमस्तेयम्मनुर्व्वतेन् ॥३३९॥ यो-दनादायिनोहस्तात्त्रिपोतन्नासणोधनम् याजनाध्यापनेनापियषास्तेनस्तथैवसः ॥३४०॥

२०२ अष्टमो श्यायः

दिजो स्वगः सीणवृति दीविसुदेवमूलके आददानःपरक्षेत्रान्नदण्उन्दातुमर्हति ॥३४१॥ असन्धितानासन्ध्यातासन्धितानाचमोक्षकः दासाम्बर्षहर्ताचप्राप्तः स्याचीर कित्विषम् ॥३४२॥ अनेनविधिनाराजाक्वीणः स्तेननियहम यशो स्मिन्प्राप्नुयालोके प्रत्यचानुत्रमं मुख्य ॥ ३४३॥ **टेन्द्रं**म्थानमभिप्रेप्मुर्यश्रामाक्षयमययम् नोपेक्षेनक्षणमिपराजासाहिसकन्नर्म ॥३४४॥ वाग्दुष्टानस्कराचेवदण्डेनेवचहिंसतः साहसस्यनरःकर्तीविज्ञेयःपापकृतमः ॥३४५॥ साहसेवर्तमानन्तुयोमर्थयतिपार्थिवः । मविनारांत्रजत्यागुविदेवंचाधिगन्छति ॥३४६॥ निमन्नकार्णाद्राजाविपलाद्वाधनागमान् ममुत्मृजेत्साह्मिकान्सर्वभूतभयावहान् ॥३४७॥ शबन्दिजातिभिर्माखन्धर्मोयत्रोपरुष्यते दिजातीनां चवणानां विप्लवेकालकारिते ॥ ३४ t ॥ आत्मन सपरित्राणेद क्षिणानी वसंगरे स्नीविप्राभ्युपपत्नीचप्रन्धर्मणनदुचित ॥३४०॥

गुरं वाबालवृदीवात्रासणंवाबहुतुतम् आततायिनमायान्तं ह्न्यादेवाविचार्यन् नातनायिवधेदोषोहन्तुर्भवतिक्यन प्रकाशंवा प्रकाशंवामन्युम्तन्मन्युमृन्छ्ति ॥३५९॥ परदाराभिमर्पेषुप्रवृत्रान्नृन्महीपतिः उदेजनवार्द्णडेबिद्वयित्वाप्रवासयेत् ॥३५२॥ नन्ममृत्योहिलोकम्यजायनेवर्णसंकरः येनमूलहरोधर्मः मर्वनाशायकल्पने ॥३५३॥ परम्यपन्न्यापुर पःमभाषायोजयनरहः पूर्वमाक्षारिनोदोषैःप्राप्नुयात्पूर्वमाहमम् ॥३५४॥ यस्वनाशारितः पूर्वमभिभाषेतकारणात् नदोषम्प्राप्नुयात्किं चिन्नहितस्य बतिक्रमः ॥३५५॥ पर्नियंयोः भिषदेत्रीर्धेः रण्येवने पिवा नदीनावा विसम्भेदेससंयहणमाप्नुयान् ॥३५६॥ उपवार जियाकेलिः स्पर्शोभूषणवाससाम् महाबद्वामनंचैवसर्वमंग्रहणंस्मृतम् ॥३५७॥ स्वियंग्प्रोद्देशेय: स्पृष्टोवामर्षयेत्रया परस्परस्यान्मतेसर्वसंयहणंस्यतम ॥३५६॥

अत्राह्मणः संयहणेप्राणान्तन्दण्डमहिति । चतुणीमिपवणीनान्दारारस्यतमाःसदा ॥३५९॥ भिशुकावन्दिन भेवदी शिताः कार्वस्तथा सम्भाषणंसहस्रोभिःकुर्युरप्रतिवारिताः negon नसम्भाषाम्परस्वीभिःप्रतिषिदःसमाचरेत् निषिज्ञोभाषमाणस्तुमुवर्णन्दण्डमहीत ॥३६१॥ नैषचारणदारेषुविधिनीत्मोपजीविषु मज्जयन्तिहितेनारीर्निगृदाबारयन्तिव ॥३६२॥ किंचिदेवत्दाप्यः स्यात्मभाषान्ताभिराचरन् प्रैयासुचैकभक्तासुरहःप्रव्रजितासुच ॥३६३॥ यो नामान्द्र पयेत्कन्यां ससद्योब धम हित सकामान्द्रपयंस्तुत्योनवधम्प्राप्तुयान्तरः ॥३६४॥ कन्याम्भजन्तीमुत्कृष्टन्निकंचिद्पिद्। पयेत् जघन्यंमेवमानान्तुमंयतावामये हहे ॥३६५॥ **उनमां सेवमानस्नु जधन्योवधम हिति** गुल्कनद्द्यात्सेयमानःसमामिच्छेत्पिनायदि ॥३६६॥ अभिषद्यनुयःकन्यांकुर्याइर्पेणमानवः तस्या<u>त्र</u>कत्येंअंगुल्यौद्ण्डंचाईतिषद्शतम्

मकामान्द् पयंस्तुत्योनागुलिन्हेदमाप्नुयात् दिशतन्तुद्**मन्दाप्यः प्रमंगविनिवृत्**ये कन्येवकन्यायाकुर्य्यातस्याःस्याद्विशतोद्मः गुन्जंचितराणन्द्द्याच्छिपायेवाप्नुयाद्य ॥३६९॥ यानुकन्याभ्यकुर्यात्वं सामद्योमौण्ड्यमहित अंगुन्योरेववान्द्रेदंखरेणोइहनन्तथा ॥३५०॥ भनी रंलंघयेद्यानुस्रीज्ञातिगुणद्रपिता नांग्यभिःखाद्येदाजामंस्थानेबहमंस्थिते naugn. प्नामन्दाह्येत्पापंशयनेतप्तआयमे अभ्याद्ध्युषकाष्ठानितत्रद्वेतपापकृत् nesen मंवत्सराभिशान्तस्यदुष्टस्यदिगुणोद्मः 1 वात्ययासहसंवासेचाण्डात्यातावदेवतु ॥३७३॥ **यूद्रोगुप्तमगुप्तंवाई जातंवर्णमावसन्** अगुप्तमंगमर्वस्वेर्गुप्तंमर्वेणहीयते ॥३७४॥ वैश्यः मर्वस्वद्ण्डः स्यात्संवत्सर्निरोधतः सहसंशत्रियोदण्ड्योमीण्ड्यंमूत्रेणचाहिति ॥३७५॥ बासणीयद्यगुप्तान्तुगच्छेतावेश्यपार्थिवौ वैश्यम्पंचशतंकुर्यात्सत्रियन्तुसहस्रिणम् ทองร์ก

२०ई अष्टमोश्यायः

उभाविपतृतावेवत्रासण्यागुप्तयासह । विप्नृतोनुद्रवद्णउचोद्रभ्योवाकटाग्निना ॥३७७॥ महमम्बासणोदण्ड्योगुप्ताविप्राम्बलाइ जन शतानिपंचदण्डयःस्यादिन्द्रन्त्यासहमंगतः ॥३७६॥ मौण्ड्यम्प्राणान्तिकोदण्डोत्राह्मणस्यविधायते इतरेषान्तुवणीनान्दण्उःप्राणान्तिकोभवेत नजानुत्रास्रणंहन्यात्सर्वपापेष्वपिस्थितम् राष्ट्रादेनंवहि:कुर्यात्ममयपनमक्षतम ॥३५०॥ नत्रात्रणवधाद्रयानधर्मोविद्यतेभुवि तस्मादस्यवधंराजामनमा/पिनचिन्तयेत ॥३६१॥ वैश्यभेनस्तियांगुप्तावेश्यावास्तियोवजेन् योबालण्यामगुन्तायान्तावुभौदण्डमर्हतः ॥३६२॥ महस्रम्ब्राखणोदण्डन्दाप्योगुप्तेतृतेव्र**जन** युद्रायां सत्रियविशोः माहस्रोवेभवेद्मः ॥३६३॥ **स**त्रियायामगुप्तायावैश्येपंचशतन्द्मः मृत्रेणमीण्ड्यमिच्छेनुक्षत्रियोदण्डमेववा ॥३५४॥ अगुप्तेक्षत्रियावैषयेगूद्रांबाबाह्मणोवजन् ा शतानिपंचदण्ड्यःस्यात्सहस्रन्त्यन्त्यजस्त्रियम् ॥३६५॥

यम्यस्तेनःपुरेनास्तिनान्यस्त्रीगोनदुष्टवाक् नमाहमिकदण्उप्रोमराजागत्रलोकभाक् nsten एतेषान्नियहोराज्ञःपंचानांविषयेस्वके माम्राज्यकृत्मजात्येषुलोकेचैवयशस्करः ॥३৮७॥ स्रत्व जंयस्य जेद्या ज्यांया ज्यं चर्त्वित्य जेद्यदि शक्तंकर्भण्यदृष्टंचनयोर्दण्डःशतंशतम् नमातानपितानस्वानपुत्रम्यागमहीति न्यजन्नपतिनानेनानाज्ञादण्डयःशनानिषदः ॥३५९॥ आत्रमेपुदिजातांनांकार्थेविवद्नास्मिषः नवित्रयान्नृपोधर्मीविकीर्षनहितमात्मनः nseon यथाईमतानभ्यर्चश्रास्रणे:महपार्थिव: मान्त्वेनप्रशमय्यादीस्वधर्मम्प्रतिपाद्येत् 11369T प्रातिवेश्यानुवेश्योचकल्पाणेविंशतिदिजे अ श्विमोजयन विद्योदण्डम हितमाषकम msean बोत्रियः बोत्रियंसाधुम्भृतिकृत्येष्वभोजयन् 1 तदन्निदिगुणन्दाप्योहिरण्यंचैवमाषकम् nsesn अन्धोज्जःपीठसपींसप्तत्यास्थविर्ययः शोत्रियेषूपकुर्वं बनदाऱ्याः वेतिचित्करम् ॥३९४॥

अष्टमो-ध्यायः

Rot

त्रोत्रियंगाधितार्तेचिवालवृदाविकंचनम् । महाकुलीनमार्य्यवराजासम्पूजयेत्सदा ॥३९५॥ शाल्मलीफलकेश्ल्ष्र्णेनेनिज्यान्नेजवःशनैः नचवासंासिवासोभिनिहिरेन्नचवासयेत् ॥३९६॥ तन्तुवायोदशपलन्दद्यादेकपलाधिकम अतो न्यथावर्तमानोदापोद्वादशकन्दमम् ॥३९७॥ मुत्कस्थानेषुकुश्वलाः सर्वपण्यविवस्णाः कुर्युर्धयथापण्यन्ततोविंशंनृपोहरेत ॥३९६॥ राज्ञःप्रख्यातभाण्डानिप्रतिषिदानियानिच तानिनिईरतोलोभात्सर्वहारंहरेन्नृपः nseen <u> युल्कस्थानम्परिहरन्नकालेक्रयविक्रयी</u> मिथ्यावादी चमंख्यानेदाप्यो स्टगुणमत्ययम् ॥४००॥ आगमंनिर्गमंस्थानन्तथावृ जिसयावुभी विचार्यमर्वपण्यानाकार्येत्व्यविक्रयी पंचरात्रेपंचरात्रेपक्षेपक्षे श्ववागते कुर्वीतचेपाम्प्रत्यक्षमर्पसंस्थापनन्नृपः ॥४०२॥ तुलामानम्प्रतीमानंसर्ववस्यात्मुलक्षितम् षद्मुपद्मुचमामेषुपुनरेवपरीक्षयेत् ॥४०३॥

पणयानन्तरेदाप्यम्पौर्षोर्वपणन्तरे । पादम्पनुषयोषिचपादार्डरिक्तकःपुमान् ॥४०४॥ भाण्डपूर्णानियानानितार्य्यन्दाप्यानिसार्तः रित्रभाण्डानियत्विंचित्पुमास्यापरिच्छ्दाः ॥४०५॥ दीघीष्य नियथादेशंयथाकालन्तरोभवेत् नदीतीरेपुतिबद्यात्समुद्रेनास्तिलक्षणम् ॥४०६॥ गर्भिणीतु दिमामादिस्तथापवजिनोमुनिः ब्रायणालिंगिनवैवनदाप्यास्तारिकन्तरे ॥४०७॥ यन्नाविकि विद्यामानं। विशीर्येतापराधतः तद्रामेरेवदानबंममागम्यस्वती शतः रपनीयायिनाम्कोययहार्म्यनिर्णयः दाशापराधतस्तोयेदैविकेनास्तिनियहः ॥४०९॥ वाणि उयंकार्ये देश्यंक्शीदंक्षिमेवच पशृनार्शणं वैवदास्यंशूदं दिजन्मनाम् १४९०॥ क्षत्रियं वेववेश्यं चन्नासणीव निक्षिती । विभ्यादानुशंस्थेनस्वानिकमीणिकार्यन् दास्यन्तुकार्यं लोभाडासणः संस्कृतान् डिजान् अनिन्द्रतःप्राभवत्याद्राज्ञादण्ड्यःशतानिषद् ॥४९२॥

अष्टमो श्यायः

390

मूद्रन्तुकार्येद्दास्यंक्रीतमक्रीतमेववा । दास्यायेवहिसृष्टो-सोबासणस्यस्वयम्भुवा ॥४१३॥ नस्वामिनानिमृष्टो-पिनूद्रोदास्याद्विमुच्यते निसर्गजंहिततस्यकस्तस्मातद्पोहित ॥४१४॥ ध्वजाहृतोभक्तदासोगृहजःक्रीतद्त्रिमौ । पेत्रिकोदण्उदामबसप्तेतेदासयोनयः १४१५॥ भायीपुत्रबद्गासबत्रयष्टवाधनाक्ष्मृताः १ यतेसमधिगच्छन्तियस्यतेतस्यतदनम् ॥४५६॥ विसन्धम्बासणः गूद्राइयोपादानमाचरेत नहितस्यास्तिवित्वंभर्तृहार्यधनोहिमः ॥४९७॥ वैश्यमृद्रौप्रयत्नेनम्वानिकमीणिकार्येत् । तोहिचुतोस्वकर्मभ्यः सोभयेतामिदं जगन ॥४१६॥ अह्न्यह्न्यवेष्टेतक्मीन्तान्वाह्नानिच 1 आयययोवनियतावाकरान्कोषमेवच ॥४१९॥ **ट्वं**सवीनिमानाजा**यव**हारान्समापयन् । यपोद्यकित्विषंसर्वम्यानोतिपरमागतिम् ॥४२०॥

॥ इतिमानवेधर्मशास्त्रेभृगुप्रोक्तायाम् ॥ ॥ अष्टमोश्यायः ॥